

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní
Katedra bezpečnostních studií

**Resocializace vězňených osob v rámci českého
vězeňství**

Diplomová práce

**Resocialization of inmates in frame of Czech penitentiary
system**

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.

AUTORKA PRÁCE

Bc. Michaela Brožová

PRAHA
2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 15. března 2024

Bc. Michaela Brožová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Ondřeji Kolářovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

ANOTACE

Tato práce se zabývá českým vězeňstvím, především resocializačními procesy vězněných osob v rámci českého vězeňství. Rozebírá penitenciární péči jako prostředek ke snížení recidivy. Nejprve práce přibližuje čtenáři základní pojmy důležité pro pochopení této problematiky. Poté přechází k představení Vězeňské služby České republiky, k diferenciaci věznic z hlediska umístování odsouzených pro potřeby naplnění účelu funkce trestu a k samotnému výkonu trestu odnětí svobody. V neposlední řadě popisuje programy zacházení, vč. analýzy rizik a potřeb odsouzených pomocí nástroje SARPO, přičemž ve třetí kapitole jsou tyto programy jednotlivě popsány. Stěžejním cílem práce je následně určení, zda jsou tyto resocializační programy funkční.

KLÍČOVÁ SLOVA

norma, odsouzený, penitenciární péče, resocializace, společnost, trest, věznice, výkon trestu odnětí svobody

ANNOTATION

This thesis focuses on the Czech prison system, in particular the resocialization processes of prisoners in the Czech Republic. It analyses penitentiary care as a means of reducing recidivism. The thesis first introduces the basic concepts important for understanding this issue. It then proceeds to introduce the Prison Service of the Czech Republic, the differentiation of prisons in terms of the placement of convicts for the purpose of fulfilling the function of punishment and the execution of imprisonment. Finally, it describes the treatment programmes, including an analysis of the risks and needs of convicts using the SARPO, and in the third chapter these programmes are described. The central aim of the thesis is then to establish whether these resocialisation programmes are functional.

KEYWORDS

norm, convicted, penitentiary care, resocialization, punishment, prison, serving the prison term

Obsah	
Úvod	7
1 Teoreticko-metodologická východiska práce	8
1.1 Užitá metodologie	9
1.2 Základní terminologie.....	9
1.2.1 Trest odnětí svobody	9
1.2.2 Alternativní tresty odnětí svobody.....	11
1.2.3 Recidiva.....	11
1.2.4 Penologie	12
1.2.5 Resocializace	13
2 Analýza českého vězeňství	15
2.1 Vězeňská služba ČR.....	16
2.1.1 Diferenciace věznic a umíst'ování.....	17
2.2 Výkon trestu odnětí svobody	21
2.2.1 Strategické cíle ke snižování recidivy	22
2.3 Normy zacházení s odsouzenými	23
2.4 Subjekty odborného zacházení	25
2.5 Náboženství ve věznicích	26
2.6 SARPO	27
2.7 Odměny a kázeňské tresty.....	29
3 Programy zacházení	30
3.1 Vzdělávací programy	32
3.1.1 Nejvyšší dosažené vzdělání jako riziko resocializace.....	33
3.2 Pracovní programy.....	33
3.3 Speciálně výchovné programy	35
3.3.1 Model drogové prevence	35
3.3.2 Přístup k drogám za mřížemi jako riziko při resocializaci	36
3.4 Zájmové aktivity	38
3.5 Oblast utváření vnějších vztahů	38
3.6 Standardizované programy	39
3.6.1 Program 3Z	39
3.6.2 GREPP – intenzivní reedukační program	40

3.6.3	GREPP 2 – dlouhodobý terapeutický program	41
3.6.4	Projekt Dobrá (v)úle.....	41
3.6.5	Program TP 21 Junior	41
3.6.6	Program VIT	41
3.7	Speciální programy zacházení a jiné specifické intervence	42
3.7.1	Výzkumný projekt „Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do věz. prog. cílených na snižování rizik (ROOT'20)“	42
3.8	Celková analýza rizik spojených s resocializací	42
3.9	Potřeby odsouzeného	46
4	Praktická část	48
4.1	Výzkumný problém.....	48
4.2	Výzkumná otázka.....	48
4.3	Vzorek šetření	48
4.4	Etický kodex.....	49
4.5	Cíl výzkumného šetření.....	49
4.6	Metoda výzkumného šetření	49
4.7	Analýza získaných dat	49
4.8	Analýza jednotlivých odpovědí – odsouzení	51
4.8.1	Dílčí závěr – odsouzení	70
4.9	Analýza odpovědí – odborní zaměstnanci	71
4.9.1	Dílčí závěr – odborní zaměstnanci VS ČR	83
	Závěr	85
	Seznam použité literatury	89
	Seznam grafů.....	96
	Seznam tabulek	97
	Seznam příloh.....	98

Úvod

Páchání trestné činnosti je s lidstvem spojováno již od jeho počátků, od historického rabování, rouhání a kacířství až např. po novodobé trestné činy kybernetické nebo činy spojené s nedovolenou výrobou a jiným nakládáním s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. S každým obdobím v české historii je více či méně spjat určitý druh překračování právních norem charakteristických pro danou společnost. Lze si připomenout například temné „devadesátky“, Havlovu rozsáhlou amnestii nebo otevření hranic. Trestní politika vždy musí reagovat na přímo dějící se situace. Jaké jsou české strategické cíle a vykazují naše programy zaměřené na předcházení recidivě vskutku odpovídající efektivitu?

Listina základních práv a svobod zaručuje lidem určitá práva, např. právo na život, právo na nedotknutelnost osoby, právo vlastnit majetek. Státní moc vynucuje ochranu těchto práv pod pohrůzkou trestní sankce, avšak přesto dochází k neustálému porušování stanovených pravidel.

Zde nastupuje účel trestu, jehož hlavním cílem je výchovně působit na pachatele, a zajistit tak, aby se po vykonání trestu zdržel jakékoliv další trestné činnosti. K tomu slouží resocializační programy v českých věznicích, nazývané programy zacházení. Programů zacházení se bude týkat celá samostatná kapitola. Také se jich dotkne stěžejní výzkum práce, kde bude analyzována jejich funkčnost.

Problematika vězeňství se neustále vyvíjí. V souladu s jejím vývojem je vydávána Koncepce vězeňství, zpravidla na období 10 let. Na vytvoření Koncepce se podílí nepřeborné množství odborníků. Jejich úkol spočívá v podrobném popisu a stanovení jednotlivých strategických cílů.

Z hlediska rozsahu se práce nezabývá postpenitenciární péčí, tedy průběhem resocializace po propuštění osob z VTOS. Ta řeší otázku opětovného začlenění osob do běžného života, co se týká zajištění bydlení, nalezení práce a dalších aspektů potřebných pro obyčejné žití.

1 Teoreticko-metodologická východiska práce

Tato práce je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. První (teoretická) část je rozdělena na tři části, jejichž cílem je převážně analyzovat postupy Vězeňské služby ČR (dále jen „VS ČR“) při resocializaci vězňů, popsat význam resocializace, účelnosti penitenciární péče a uvést výčet programů zabývajících se touto problematikou a podrobněji přiblížit náplň práce a vize zaměstnanců věznice. Druhá část této práce je empirická.

První kapitola obsahuje teoreticko-metodologická východiska, seznamuje s tím, jaké budou použity metody při zpracování empirického výzkumu a jak bude práce koncipována, včetně základní terminologie.

Druhá kapitola teoretické části se věnuje výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“), právním pramenům upravujícím průběh VTOS a jeho procesu. Také se soustředí na analýzu samotného českého vězeňství, na VS ČR a diferenciaci věznic. Je zde popsán nástroj SARPO, který analyzuje rizika a potřeby. Představuje subjekty odborného zacházení a strategické cíle ke snižování recidivy.

Třetí kapitola se zabývá jednotlivými programy zacházení a dalšími skutečnostmi spojenými s resocializačními procesy v českých věznicích. Obsahuje výčet programů, přičemž každý z nich popisuje. Také obsahuje popis standardizovaných programů a samostatnou analýzu rizik resocializačního procesu.

Druhá (praktická) část práce je zaměřena na empirický výzkum pomocí metody dotazování za použití polostrukturovaného dotazníku, který představuje a následně komparuje pohled odsouzených a pohled zaměstnanců VS ČR. Cílem kvantitativního výzkumného šetření je zhodnotit efektivitu resocializačního systému v rámci stanovených hypotéz.

1.1 Užitá metodologie

Při realizaci výzkumu byly použity následující metody:

- a) dotazníkové šetření pomocí polostrukturovaného dotazníku ve dvou variantách, a to jedné určené zaměstnancům VS ČR v elektronické podobě a druhé pro odsouzené v papírové podobě, který byl v rámci výkonu trestu předložen odsouzeným k vyplnění napříč odděleními, včetně prvoodsouzených,
- b) studium české a slovenské literatury zabývající se vězeňstvím, včetně publikací IKSP, NSZ a PMS,
- c) analýza statistických údajů týkajících se vězeňství a
- d) studium Koncepce vězeňství do roku 2025.

1.2 Základní terminologie

Cílem této práce je převážně analyzovat funkčnost resocializace vězňů v českých věznicích. Pro úplný náhled na tuto problematiku nejprve představím základní terminologii.

1.2.1 Trest odnětí svobody

Trestný čin (dále jen „TČ“) je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Pouze trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.) definuje, co je to trestný čin, a zároveň stanoví sankce za jeho páchání. Trest je prostředkem státního donucení. Představuje právní následek TČ, negativní hodnocení pachatele a jeho činu. Ukládají ho výhradně trestní soudy a jen na základě trestního zákona. Platí zde *nulla poena sine lege*, to znamená *žádný trest bez zákona*, jakož i *nullum crimen sine lege*, tedy *žádný zločin bez zákona*. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.¹

Nejdůležitějším aspektem trestu je jeho účelnost, tedy to, čeho má být udělením trestu dosaženo. Nejčastěji se jako účel trestní sankce uvádí **ochrana společnosti** před pachateli TČ, **převýchova** pachatele, **zabránění** odsouzenému

¹ ŠÍMA, Alexander a SUK, Milan. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 17. C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-880-1.

v páchání dalších TČ a výchovné působení na pachatele i ostatní členy společnosti.² K tomu se vážou různé teorie.

Retributivní funkce neboli odplatná. Takzvané *oko za oko*, společnost má morální zodpovědnost pachatele potrestat.

Odstrašovací funkce, jak jednotlivců, kteří spáchali trestný čin, tak i společnosti jakožto širšího společenství. Jednotlivci jsou odstrašováni pomocí povahy trestů, jež následují. Období klasicismu obhajovalo vězení jako odstrašující metodu.

Rehabilitační funkce smýšlí o projednání faktorů, o nichž se domnívá, že měly vliv na pachatele daného trestného činu. Jedná se o změnu postojů, pohled na život a různé specifické problémy, jako jsou zneužívání drog a alkoholu nebo duševní poruchy.

Eliminační funkce spatřuje účel trestního postihu v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od ostatní společnosti. Nezpůsobilost je dočasná nebo trvalá a brání pachateli v recidivě. Typickým příkladem je dočasné uvěznění nebo celoživotní uvěznění, případně dokonce trest smrti.

Restituční funkce cílí k navrácení předešlého stavu, tudíž takového stavu, který byl před spácháním trestného činu (náprava škod a následků).³

Tresty lze členit do několika skupin podle úhlu pohledu, kterým se na ně nahlíží. Pro účely této práce se zaměřím především na rozdělení na tresty alternativní a trest odnětí svobody. Alternativními tresty se rozumí všechny tresty, které nejsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody. Nesmí jimi být pozbyta osobní svoboda pachatele. Ukládají jiné povinnosti a omezení.⁴ Trestné činy, za které lze uložit alternativní trest, se zpravidla vyznačují menší společenskou škodlivostí.

² MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. s. 14. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

³ MURPHY, Tony. *Criminology*. SAGE Publications, 2020. s. 195-196. ISBN 978-1-52641-141-9.

⁴ MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. s. 14. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

Přihlédne se k povaze činu, k osobě pachatele a jeho dosavadnímu stylu života, rodinnému zázemí aj.⁵

1.2.2 Alternativní tresty odnětí svobody

Těmito alternativami k trestu odnětí svobody se česká justice snaží předejít nežádoucím projevům prizonizace a problematice přeplnění věznic,⁶ o kterých se bude více pojednávat v následujících kapitolách. Patří mezi ně podmíněný trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti a vyhoštění.⁷

Naproti tomu nepodmíněný trest odnětí svobody zasahuje do práv a svobod člověka tím, že se vykonává ve věznicích. Stojí na nejvyšší pozici žebříčku trestů tím, že kterýkoliv jiný trest lze přeměnit v trest nepodmíněného odnětí svobody. Když selže resocializace pachatele, stále naplňuje alespoň účel ochrany společnosti před škodlivým jednáním pachatele tím, že jej na určitou dobu ze společnosti vyloučí, čímž mu zamezí v dalším škodlivém jednání. Avšak účel resocializace zůstává stále na první příčce.⁸

1.2.3 Recidiva

V souvislosti s touto problematikou je třeba rozlišovat recidivu **trestněprávní**, **kriminologickou** a **kriminalisticko-statistickou**. Když je řeč o recidivistovi, většinou se jím míní osoba, která je opakovaně pravomocně odsouzena. V tomto případě se hovoří o recidivě trestněprávní. Pokud ale pachatel spáchá nový trestný čin bez ohledu na to, zda byl za předchozí trestný čin či trestné činy

⁵ Justice.cz [online]. 2017 [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.

⁶ *Alternativní trest*. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2011, 5.6.2022. [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Alternativn%C3%AD_trest.

⁷ ČESKO. § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – znění od 1. 7. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz Online*. © AION CS 2010–2023 [cit. 2023. 09. 17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p52>.

⁸ MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. s. 26. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

odsouzen nebo vůbec stíhán, jedná se o recidivu kriminologickou. O recidivu kriminalisticko-statistickou jde v případech opětovné evidence v kriminálních statistikách Policie ČR.⁹

V současné době se recidiva doplňuje ještě o recidivu **penologickou** (penitenciární). Penologická recidiva se týká těch osob, které jsou opakovaně vězněny.¹⁰

Sledování a vykazování recidivy v ČR je velice složité a nejasné. Recidiva penologická je vykazována ve statistických ročenkách Vězeňské služby ČR.¹¹ Za rok 2022 (viz přílohu č. 1) bylo vykazováno, že téměř 67 % odsouzených se ve VTOS ocitlo opakovaně. Dále 21,43 % odsouzených vykonávalo trest podruhé a 13,69 % odsouzených potřetí.¹² Toto vysoké číslo samo o sobě svědčí o míře „pozitivní“ resocializace.

1.2.4 Penologie

Právě problematikou trestání se zabývá penologie. Jde o samostatný vědní obor, konkrétně je to věda o trestech a trestání. Lze ji ovšem definovat i jako vědu zkoumající výkon trestu a jeho účinky. I penologii je možné chápat v užším a širším smyslu. Výkon trestů a ochranných opatření se řadí do užšího vnímání a do širšího vnímání se poté zařazují i tresty alternativní,¹³ o kterých již byla zmínka výše. Pokud se ale člověk podrobně seznámí s definicí penologie od více autorů, zjistí, že každý vnímá penologii jinak. Někdo ji považuje za samostatný vědní obor, další za součást kriminologie, jiný za součást speciální pedagogiky, v neposlední řadě i za součást zacházení s odsouzenými. Celkově lze charakterově shrnout vědu

⁹ *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022*. Online. 1. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-205-6. [cit. 2024-01-28]. Dostupné z: <https://www.iksp.cz/storage/169/479/Analýza-trendu-kriminality-v-Ceske-republice-v-roce-2022.pdf>.

¹⁰ MAREŠOVÁ, Alena, a kol: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

¹¹ *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022*. Online. 1. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-205-6. [cit. 2024-01-28]. Dostupné z: <https://www.iksp.cz/storage/169/479/Analýza-trendu-kriminality-v-Ceske-republice-v-roce-2022.pdf>.

¹² Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022.

¹³ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I. 2*. Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9.

o trestech a trestání jako transdisciplinární. Nejblíže má ke vědám kriminálním, psychologickým, pedagogickým, etopedickým atd.

Předmětem penologie jsou především metody zacházení s pachatelem, které mají za hlavní cíl co nejefektivněji napravit pachatelovo chování a připravit ho na budoucí integraci do společnosti.

Z hlediska efektivního působení lze pachatele rozdělit v zásadě do tří hlavních skupin, a to na ty, kteří:

- a) se dostanou do vězení a již se do něj nikdy nevrátí,
- b) se dostanou do vězení a budou se tam vracet nezávisle na cizí vůli,
- c) se dostanou do vězení a existuje určitá šance, že by se tam opětovně už nikdy nemuseli ocitnout.¹⁴

Novodobá penologie vyjadřuje svoje paradigma na modelu S-V-P. Tento model představuje tři po sobě následující kroky, které mají v pachateli vyvolat změny v prožívání a chování. Prvním krokem je probuzení svědomí. Po něm přichází přijetí viny a odpovědnosti, následuje pokání.¹⁵ Na této bázi funguje např. i duchovní zpověď, která vede k sebereflexi a bude více popsána v samostatné kapitole.

1.2.5 Resocializace

Pojem *resocializace* je pro tuto práci stěžejní. Resocializace odsouzeného představuje zdlouhavý a složitý proces. Ovlivňuje ho několik proměnných. K těm hlavním náleží samotná **osobnost jedince, druh trestného činu, motivace, sebereflexe a zkušenost**.¹⁶ I u samotných výzkumů kriminálního myšlení se kalkuluje s věkem, vzděláním, rodinným stavem, pohlavím, druhem trestné

¹⁴ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I. 2*. Gaudeamus, 2018, s. 10–11. ISBN 978-80-7435-716-9.

¹⁵ KRÍHA, Josef; METEŇKO, Jozef a PETR, Bohuslav. *Aktuální reflexe odhalování, dokumentování, dokazování a prevence kriminality či jiné protispolečenské činnosti*. Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2020, s. 112. ISBN 978-80-7556-073-5.

¹⁶ ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Aleš Čeněk, 2013. s. 108. ISBN 978-80-7380-484-8.

činnosti a kriminální minulostí jako s proměnnými ovlivňujícími kriminalistické styly myšlení.¹⁷

Resocializace „označuje opětovnou socializaci, a navíc opakované zespolečenštění člověka sociálně nepřizpůsobivého s cílem napravit jeho fungování v obecně přijímaných životních a sociálních rolích“.¹⁸

Důsledkem životních vlivů vzniká trvalý deviantní způsob uspokojování vlastních potřeb. Ať už se jedná o špatné vazby v rodině, v okruhu kamarádů, o návykové látky nebo jakékoliv jiné činitele, všechny tyto patologické jevy podléhají následné nápravě. Ta probíhá v režii lidské a institucionální pomoci, díky mechanismům, jako jsou imitace, identifikace a internacionalizace.¹⁹

Cílem resocializace je:

- a) dosáhnout změny v chování odsouzeného,
- b) vytvořit pozitivní sociální návyky,
- c) posílit smysl pro odpovědnost,
- d) eliminovat škodlivé návyky, případně závislosti.²⁰

Ke splnění těchto cílů se využívají tyto čtyři metody:

- a) předkládání vzorů,
- b) provokace (situační nátlak, učení se nazíráním),
- c) trénink,
- d) přiřazování významu.

Metody cílí na dosažení kreativních, optimalizujících, minimalizujících a korekčních účelů.²¹

¹⁷ *Kriminální styly myšlení: Inventář PICTS-cz*. Online. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-156-1 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.iksp.cz/storage/169/431-Kriminalni-styly-mysleni-Inventar-PICTS-cz-1.pdf>.

¹⁸ VÁLKOVÁ, Helena; ČERNÍKOVÁ, Vratislava a FIRSTOVÁ A KOL., Jana. *Aktuální otázky vězeňství*. 2014: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014, s. 35. ISBN 978-80-7251-426-7.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 144–145. ISBN 978-80-7380-138-0.

²¹ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 311–312. ISBN 978-80-7452-131-7.

2 Analýza českého vězeňství

Humanizace českého, resp. dříve československého vězeňství se dělí do několika etap. Již v druhé půli 20. století se začala odehrávat řada změn. Zatímco do té doby panoval politicko-ideologický společenský narativ, na konci 50. let začala klesat apatičnost společnosti, která vedla až k zavedení nového společenského narativu. Politicko-ideologický společenský narativ lze definovat principy represe a donucení. Klád se důraz na kolektivní převýchovu a převážně pracovní aktivity. V první polovině 60. let došlo i za pomoci prosazování technokratického narativu k hlavní legislativní změně. Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, je historiky považován za předěl století. Veřejnost přicházela s různými návrhy na snížení recidivy. Byl kladen důraz na individuálnost a vzdělávání. Během normalizace byly však tyto hodnoty odmítnuty. Argumenty pro zamítnutí byly ve znění úchylna „pravcově-oportunistického hnutí“ nebo odmítnutí neslučitelnosti s marxisticko-leninským učením. Vše bylo doplněno o ideologickou rovinu, politickou činnost a zdůrazňování role KSČ. Cely byly přeplněny a docházelo ke značnému násilí. K dalším zásadním změnám došlo až po sametové revoluci. Humanitární hodnoty opět zaujaly své místo. Během 90. let vznikla nová koncepce, včetně novelizace zákonů a předpisů k reformaci vězeňství.²²

Humanizace vězeňství je odbornou veřejností diskutované téma a je neodmyslitelně spojena s VTOS a problematikou vězeňství. „*Humanizace vězeňství spočívá ve vytvoření vhodného funkčního legislativního rámce pro uplatňování práv a svobod vězňů a pro naplňování účelu výkonu vazby a výkonu trestu, včetně jejich korektivních mechanismů přístupných kontrole.*“²³ Dirga ve svém zkoumání rozděluje definici humanizace na dva způsoby: na ideální stav, nebo jako proces vedoucí k tomuto stavu. Humanizaci českého vězeňství dělíme do tří fází. Prvotní fáze sestává z určení a kodifikování lidských práv na mezinárodní úrovni. Následuje jejich implementace a celý proces zakončuje

²¹ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 15. ISBN 978-80-7338-115-8.

²² PINEROVÁ, Klára; LOUČ, Michal a BUŠKOVÁ, Kristýna. *Vězení jako zrcadlo společnosti. Ústav pro studium totalitních režimů*, 2021, s. 229–232. ISBN 978-80-88292-91-3.

²³ DIRGA, Lukáš. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Západočeská univerzita v Plzni, 2020, s. 18. ISBN 978-80-261-0848-1.

kontrolní fáze úspěšnosti užívání. Lidská práva jsou následně považována za nástroj realizace procesu humanizace.²⁴

2.1 Vězeňská služba ČR

Podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, je VS ČR ozbrojeným bezpečnostním sborem.²⁵ VS ČR se člení na vězeňskou službu, justiční stráž a správní službu.²⁶ Nezajišťuje pouze výkon vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence, ale také v rozsahu své pravomoci ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů i při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.²⁷ VS ČR je správním úřadem a účetní jednotkou.

VS ČR působí na území České republiky, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a již je Česká republika vázána, jinak.²⁸

Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost.

Organizačními jednotkami vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště a Akademie Vězeňské služby ČR. Generální ředitelství zabezpečuje plnění společných úkolů ostatních organizačních jednotek, které metodicky řídí a kontroluje. V čele vazebních věznic, věznic, ústavů pro výkon zabezpečovací detence, Středního odborného učiliště a Akademie Vězeňské služby ČR jsou ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel.²⁹

²⁴ DIRGA, Lukáš. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Západočeská univerzita v Plzni, 2020, s. 17–20. ISBN 978-80-261-0848-1.

²⁵ MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

²⁶ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR, v posledním znění.

²⁷ MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

²⁸ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR, v posledním znění.

²⁹ *tamtéž*

2.1.1 Diferenciace věznic a umístování

Soustavu věznic v ČR tvoří deset vazebních věznic a dvacet pět věznic. Podle vnější diferenciace se do 1. 10. 2017 věznice dělily na základě způsobu vnějšího střežení a bezpečnostního zajištění na čtyři typy, a to:

- a) s dohledem, b) s dozorem, c) s ostrahou, d) se zvýšenou ostrahou.

Od října roku 2017 se však vnější diferenciace nabytím účinnosti zákona č. 58/2017 Sb. změnila. Čtyři základní typy se redukují pouze na dva, a to:

- a) s ostrahou, b) se zvýšenou ostrahou.**

V odborné literatuře se také uvádí třetí typ věznice, a to zvláštní typ věznice – věznice pro mladistvé.³⁰ Vnější diferenciaci upravuje § 56 tr. zákoníku. O umístování rozhodují soudy podle naplnění podmínek.³¹ Do věznice s ostrahou se umísťují ti odsouzení, kteří nesplňují podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou.

Do věznice se zvýšenou ostrahou se zařazují odsouzení za:

- a) výjimečné tresty,
- b) TČ ve prospěch organizované zločinecké skupiny,
- c) obzvláště závažné TČ (uložený trest ve výši minimálně osmi let),
- d) úmyslné TČ pachatelů, kteří v posledních pěti letech uprchli nebo se pokusili uprchnout z vazby, uprchli nebo se pokusili uprchnout z VTOS nebo ze zabezpečovací detence.³²

³⁰ BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-408-4.

³¹ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021.s. 42. ISBN 978-80-7676-066-0.

³² BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Leges, 2020, s. 148. ISBN 978-80-7502-408-4.

Také „odděleně se umísťují odsouzení muži od odsouzených žen, odsouzené ženy, které mají ve výkonu trestu u sebe dítě, odsouzení s infekčním onemocněním nebo u nichž je podezření na infekční onemocnění a dále zpravidla odsouzení, kteří jsou:

- a) mladiství, od dospělých,
- b) opakovaně ve výkonu trestu, od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé; k zahlazení odsouzení podle zvláštního právního předpisu se nepřihlíží,
- c) odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,
- d) trvale pracovně nezařaditelní,
- e) osobami s poruchami duševními, poruchami chování,
- f) osobami s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí a
- g) velmi nebezpeční podle § 72a“.³³

Věznice s ostrahou se vnitřně diferencuje na oddělení s **nízkým, středním** a **vysokým** stupněm zabezpečení. Aby bylo možné odsouzené správně rozdělit, musí se řádně vyhodnotit tento stupeň zabezpečení, a to na základě analýzy vnitřních i vnějších rizik. Vnější analýza rizik se zaměřuje především na stupeň nebezpečnosti odsouzeného pro společnost. Přihlédne se k trestní minulosti, délce trestu, typu činu a dalším skutečnostem. Vnitřní rizika naopak analyzují nebezpečnost pachatele trestného činu při výkonu trestu na základě celkového psychického stavu, povahy trestného činu, zda nevykonává ochranná opatření aj.³⁴

³³ Zák. č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁴ Vězeňská služba České republiky [online]. 2023 [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>.

Výše uvedená oddělení se mohou dále členit na konkrétní oddělení:

- a) přijímací oddíl – umístění v tomto oddíle nepřekračuje dobu dvou týdnů, vyhodnocuje se zde stupeň zabezpečení, kam bude odsouzený zařazen,
- b) nástupní oddíl – zde se následně zpracovává komplexní zpráva a návrh programu zacházení,
- c) krizový oddíl – pro odsouzené prožívající krizi,
- d) uzavřený oddíl – zde se vykonávají kázeňské tresty,
- e) standardní oddíl,
- f) oddíl bezdrogové zóny či bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením – pro odsouzené, kteří se zdatně vyhýbají drogám,
- g) výstupní oddíl – příprava na propuštění.

Dále se dělí na specializované oddíly, které potřebují určité specifické zacházení:

- h) Specializovaný oddíl pro odsouzené:
 - trvale pracovně nezařaditelné,
 - s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek,
 - s poruchami duševními a poruchami chování,
 - s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením,
 - s mentální retardací.
- i) Specializovaný oddíl pro výkon ochranného léčení – je zřízeno několik variant:
 - oddíl se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,
 - oddíl specializovaný pro výkon trestu odsouzených mužů příslušníků bezpečnostních sborů, vojáků z povolání a strážníků obecní policie,
 - oddíl specializovaný pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí.³⁵

³⁵ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 42-43. ISBN 978-80-7676-066-0.

U vnitřní diferenciaci je umístování důležité také svojí systematickostí. Odsouzení jsou zařazováni do takových skupin, které budou naplňovat jejich intervenci a budou odpovídat potřebným programům zacházení.³⁶ Diferenciace má vliv i k právům vězňů, např. k hygieně, kontaktu s blízkými, ubytování aj.³⁷

Do 30. 9. 2017 se vnitřní rozdělení nazývalo prostupné skupiny vnitřní diferenciaci (dále jen „PSVD“).³⁸ (V některých věznicích se toto rozdělení praktikuje doposud.)

Do I. PSVD spadali ti odsouzení, kteří byli tzv. bezproblémoví. Plnili veškeré programy zacházení, účastnili se chodu věznice, postupovali podle vnitřního řádu a měli obecně pozitivní výchovnou prognózu.

Do II. PSVD spadali ti odsouzení, kteří plnili v rámci dobře. Občas se účastnili na chodu věznice a částečně plnili programy zacházení.³⁹ Spadali sem odsouzení, kteří neplnili své povinnosti v I. PSVD, nebo např. recidivisté. Učili se základním návykům, například pořádku, hygienickým návykům a kázi.⁴⁰

Do III. PSVD spadali tací, kteří odmítali respektovat jakékoliv autority, neplnili své programy zacházení, postrádali motivaci a neměli zájem o nápravu.⁴¹

³⁶ *Diferenciace odsouzených ve věznicích s ostrahou*. Online. 1. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-203-2. [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/477_Diferenciace-odsouzenych-ve-veznicich-s-ostrahou.pdf.

³⁷ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 42. ISBN 978-80-7676-066-0.

³⁸ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I. 2*. Gaudeamus, 2018, s. 108. ISBN 978-80-7435-716-9.

³⁹ *Výkon vězeňství*. Online. VS ČR. Výkon vězeňství. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/vykon-vezenstvi>. [cit. 2024-02-02].

⁴⁰ *Prostupné skupiny vnitřní diferenciaci*. Online. Obase.cz. 2020. Dostupné z: <https://obase.cz/prostupne-skupiny-vnitri-diferenciace/>. [cit. 2024-02-02].

⁴¹ *Výkon vězeňství*. Online. VS ČR. Výkon vězeňství. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/vykon-vezenstvi>. [cit. 2024-02-02].

2.2 Výkon trestu odnětí svobody

Než přijdou na řadu samotná specifika VTOS, nejprve uvedu právní předpisy, které výkon trestu upravují, a to podle jejich postavení v hierarchickém žebříčku:

- a) Ústava ČR č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů, a Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., v platném znění,
- b) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,
- c) zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže,
- d) zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),
- e) zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody,
- f) vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., v platném a účinném znění,
- g) vnitřní vězeňský řád.⁴²

VTOS počíná pravomocným a vykonatelným, písemně vyhotoveným odsuzujícím rozsudkem a nařízením výkonu trestu, příp. výzvou soudu k nastoupení do VTOS.

Existují tyto možnosti nástupu do VTOS:

- a) nástup z vazby – pokud již je pachatel ve vazbě,
- b) nástup ve lhůtě jednoho měsíce,
- c) zatčení a transportování do věznice k nástupu,
- d) pokud se odsouzený vyhýbá VTOS, poté vypátrání a zatčení.

Jsou-li u odsouzeného registrovány vážné zdravotní důvody (ohrožení života nebo zdraví), může soud rozhodnout o odkladu nástupu do výkonu. Taktéž soud může rozhodnout i o odkladu trestu z důvodu mateřství těhotné ženy či matky novorozence na dobu jednoho roku od porodu, příp. může soud rozhodnout z důležitých důvodů o odkladu krátkého trestu na dobu tří až šesti měsíců. Za krátký trest považujeme trest odnětí svobody do jednoho roku.⁴³

⁴² BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Leges, 2020, s. 146–147. ISBN 978-80-7502-408-4.

⁴³ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I. 2*. Gaudeamus, 2018, s. 102–103. ISBN 978-80-7435-716-9.

Proces VTOS lze zjednodušeně popsat pomocí sedmi etap:

- a) umístění odsouzeného do věznice,
- b) identifikace rizik,
- c) stanovení programu zacházení,
- d) cílená intervence,
- e) snížení rizik – vyhodnocení,
- f) zpracování komplexního hodnocení k soudu,
- g) příprava na propuštění.⁴⁴

Celý VTOS má sloužit ke snižování recidivy. Veškeré aktivity u již pokřivených jedinců začínají právě při nástupu do VTOS, proto je podle mého názoru důležité čtenáři podrobně popsat jeho výkon. K identifikaci rizik je nápomocný nástroj SARPO, kterému bude věnována vlastní kapitola.

2.2.1 Strategické cíle ke snižování recidivy

Koncepce vězeňství na léta 2015–2025 uvádí dva hlavní strategické cíle ke snížení recidivy. První strategický cíl ke snížení recidivy se týká účelnějšího působení na odsouzené a propuštěné z VTOS a celkového vytváření podmínek k úspěšné reintegraci. Druhým strategickým cílem je propojit penitenciární a postpenitenciární péči, včetně prevence kriminality.

Také uvádí výčet specifických cílů. Těmi jsou meziresortní a systémový přístup, komplexní vnímání práce s odsouzenými, zaměření na budoucí propuštění a podpora účinných opatření snižujících recidivu.

Při orientaci pouze na cíl týkající se komplexního vnímání práce s odsouzenými, zaměření na budoucí propuštění čítá koncepce celkem 23 dílčích nástrojů.

Celkově se tyto cíle týkají posilování finanční gramotnosti a rozšíření dluhového poradenství, zaměřování veškerých aktivit s ohledem na budoucí uplatnění dovedností, větší využívání služeb sociálních kurátorů a usnadnění jejich výkonu povolání, věnování pozornosti práci se závislostmi a duševními poruchami,

⁴⁴ PETRAS, Michal. *Realizace programů zacházení s odsouzenými v návaznosti na jejich identifikované rizikové oblasti*. Online. In: Vězeňská služba ČR. 2016. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <file:///C:/Users/mbrozova/Downloads/2016-10-27 - Programy zachazeni-VS.pdf>.

soustředění se na rizikové faktory atd. Všechny strategické cíle jsou uvedeny v Konceptci vězeňství do roku 2025, dostupné na webu VS ČR.

2.3 Normy zacházení s odsouzenými

Česká republika, stejně jako další členské země Evropské unie, je vázána mezinárodními smlouvami a dalšími pravidly. Týkají se jí tedy i normy zacházení, které vychází ze Standardních minimálních pravidel pro zacházení, Evropských vězeňských pravidel (EVP) a dalších.

Evropská vězeňská pravidla vycházejí ze Standardních pravidel. Do praxe členských zemí EU byla zavedena na doporučení Výboru ministrů RE rezolucí č. 87/3 poté, co byla původně vyhlášená pravidla z roku 1973 přepracována. Znovu byla revidována i v roce 2006.⁴⁵ Následně byla ještě doplněna Výborem ministrů dne 1. července 2020 na 1380. zasedání náměstků ministrů.⁴⁶

Toto vládní doporučení stanoví minimální standardy zacházení s jedincem ve věznici. EVP se rozděluje na devět částí: základní principy, podmínky pro výkon trestu, zdraví, pořádek, vedení věznic a personál, inspekce a kontroly, neodsouzení vězni, cíle režimu pro odsouzené a aktualizace pravidel.⁴⁷ Cílem základních pravidel je především humanizace českého vězeňství. Klade důraz na správu věznice k modernizaci postojů a na individualizaci přístupů k odsouzeným.⁴⁸

⁴⁵ RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I. 2.* Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9.

⁴⁶ Evropská vězeňská pravidla: Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. Praha: Vězeňská služba ČR, 2006.

⁴⁷ RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I. 2.* Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9.

⁴⁸ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláňní.* 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského, 2017, s. 189. ISBN 978-80-7452-131-7.

„Základní principy:

- 1) Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.
- 2) Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.
- 3) Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.
- 4) Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězněných osob, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.
- 5) Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.
- 6) Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětovné začlenění do svobodné společnosti.
- 7) Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a v nejvyšší možné míře i zapojení občanské společnosti do vězeňského života.
- 8) Pracovníci věznic vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich nábor, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožňovat poskytování vysoké úrovně péče o vězněné osoby.“

Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné inspekce a nezávislé kontroly.⁴⁹ Mezi nejdůležitější **kontrolní subjekty** řadíme kontrolní orgány VS ČR, Ministerstvo spravedlnosti, státní zastupitelství, veřejného ochránce práv (ombudsmana), Evropský výbor pro zabránění mučení (CPT) a Výbor proti mučení (CAT). Každý z těchto subjektů vystupuje jako kontrolní orgán v mezích svých pravomocí.⁵⁰

Od ledna 2024 byl zřízen ještě jeden důležitý kontrolní mechanismus. Ministerstvo spravedlnosti zřídilo funkci **ombudsmana**. Tím byl jako první jmenován PhDr. Petr

⁴⁹ *Evropská vězeňská pravidla: Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členskými státy Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2006.

⁵⁰ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 372. ISBN 978-80-7676-066-0.

Dohnal. Jeho cílem je chránit práva odsouzených a zaměstnanců resortu Ministerstva spravedlnosti.⁵¹

První zmínky o vězeňském ombudsmanovi existovaly už dříve. Je jím institut ombudsmana VS ČR, který byl zřízen vnitřním předpisem generálního ředitele a kterým se stal JUDr. Jaroslav Gruber.⁵²

Z norem zacházení následně vychází i programy zacházení, na nichž se podílí vychovatel, sociální pracovník, speciální pedagog, psycholog a lékař.

2.4 Subjekty odborného zacházení

Psycholog je významný zejména tím, že zpracovává psychologickou diagnostiku. Rozebírá intelektové schopnosti, životní hodnoty, celkovou motivaci, jak bude odsouzený přistupovat ke své nápravě aj. Podílí se i na stanovení speciálních výchovných postupů.⁵³ Zaměřuje se na snižování míry rizik, která by mohla po propuštění vést k opětovnému páchání trestné činnosti.⁵⁴

Vychovatel představuje takovou vstupní bránu odsouzeného do věznice. Právě on je s odsouzeným v jeho počátcích při nástupu do VTOS. Má nejvíce možností ke sblížení se. Získává prvotní informace o životě, jaký odsouzený vedl, o jeho vyznání, návycích atd.⁵⁵ Vychovatel by měl mít multidisciplinární znalosti. Měl by být administrativně zručný, pedagogicky působit na svěřené odsouzené, k tomu by měl zabezpečovat ještě kázeňský dohled, zajišťovat návštěvy, balíčky, poštu aj.⁵⁶

⁵¹ *Ministerstvo spravedlnosti posiluje ochranu práv vězňených osob. Zřídilo ombudsmana.* Online. Justice.cz. 2024. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy/-/clanek/ministerstvo-spravedlnosti-posiluje-ochranu-prav-veznenych-osob-zridilo-ombudsmana->.

⁵² *Ombudsman.* Online. VS ČR. 2022. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/ombudsman>.

⁵³ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři.* 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

⁵⁴ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství.* Wolters Kluwer, 2021. s. 335. ISBN 978-80-7676-066-0.

⁵⁵ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři.* 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

⁵⁶ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství.* Wolters Kluwer, 2021. s. 333-334. ISBN 978-80-7676-066-0.

Speciální pedagog hraje jako druhý velmi důležitou roli v odpykávání si trestu odsouzeného. Při své práci se zaměřuje na dynamickou strukturu osobnosti, vnitřní pohnutky a interakce odsouzeného z úhlu pedagogického. Zkoumá reakce na stres, problematické chování i další důležité jevy. Oblastí působení je tzv. kriminální dráha pachatele od úplných počátků. Co bylo oním spouštěčem? Jaký motiv odsouzeného vede k dalšímu páčání trestné činnosti? Vychází z dosavadního životního stylu pachatele. Na základě všech zjištěných hodnot se zařazuje do pracovního systému a do speciálního vzdělávání.

Sociální pracovník zařizuje sociální úkoly. Mezi ně spadá placení alimentů, rodinný život, finanční stránka odsouzeného, pomoc s opětovným začleněním po propuštění atd.⁵⁷

Také je důležité zmínit přičinění **terapeutů, adiktologů, pedagogů volného času, vedení a ředitelů věznic nebo také duchovních**. Právě k duchovním se váže celá následující kapitola.⁵⁸

2.5 Náboženství ve věznicích

Náboženství ve věznicích je důležité ve vícero rovinách. Jednou z nich je, že správně provedené vnitřní vyznání je předobrazem moderních penitenciárních metod. Taktéž, že k víře inklinují i ti, kteří do té doby vyznavači víry nebyli. Zpravidla se tak děje i s ohledem na množství volného času ve VTOS.⁵⁹

Náboženství je spojováno i s tzv. sociální prací. Ta je zaměřena na posilování duševního, ale i fyzického blaha jedince, na vedení a výchovu. Na penitenciaristice se tedy podílí kromě psychologů, sociálních pedagogů, vychovatelů, sociálních pracovníků i duchovní.⁶⁰

⁵⁷ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

⁵⁸ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 342-358. ISBN 978-80-7676-066-0.

⁵⁹ DIRGA, Lukáš a Jan VÁNĚ. *Náboženství za mřížemi*. Lukáš, 2023, s. 23, 73. ISBN 978-80-7364-156-6.

⁶⁰ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského, 2017, s. 43–44. ISBN 978-80-7452-131-7.

Samotné prvotní zamyšlení se nad vinou charakterizuje sebereflexí. Ta je úzce spjata s účinnou lítostí, která by právě po ní měla nastat ke svátosti smíření. Zpověď by měla být zakončena učiněním pokání, jak bude kající se pracovat s následky svého jednání, tak aby již nedošlo k iteraci.

Jestliže jedinec dovrší určitou míru sebereflexe, pak existuje předpoklad, že zůstane stabilní po celý život. Náchylní k opětovnému páchání trestné činnosti bývají jedinci, kteří právě výše zmíněné určité míry sebereflexe nedosáhli. Nejrizikovějším faktorem je poté spojení příležitosti a nízké sebekontroly.

Cílenými programy za mřížemi to ale nekončí, jedinec se na víru může spolehnout i po propuštění, a to prostřednictvím programů a podpůrných aktivit, včetně ubytování, které církve provozují.⁶¹

A jak se stát vězeňským kaplanem? Prvním bodem je, že kaplana prověří jeho církev. Na základě vyslovení souhlasu Rady pro duchovní službu ve věznicích a ústavech se začlení do sboru vězeňských kaplanů vězeňské duchovní služby. Jejich cílem je také apelovat na odsouzené, aby si uvědomili špatnost svého činu.⁶² V roce 2022 se na duchovní výchově podílelo 59 kaplanů z 12 církví.⁶³

2.6 SARPO

SARPO je „*prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených, který je součástí Vězeňského informačního systému (VIS)*“.⁶⁴ Při nástupu odsouzeného do výkonu trestu se zpracovává komplexní zpráva.⁶⁵ Ta se vyhotovuje právě pomocí nástroje SARPO, který analyzuje, zjednodušeně řešeno, kriminogenní rizika na základě:

⁶¹ DIRGA, Lukáš a Jan VÁNĚ. *Náboženství za mřížemi*. Lukáš, 2023, s. 23, 68, 81. ISBN 978-80-7364-156-6.

⁶² Vězeňská služba České republiky *Duchovní služba* [online]. [cit. 2024-02-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/duchovni-sluzba-1>.

⁶³ Vězeňská služba České republiky. *Výroční zpráva za rok 2022* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2024-02-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-vs-cr-2022-final.pdf>.

⁶⁴ Vězeňská služba České republiky. SARPO. *SARPO* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>.

⁶⁵ Vězeňská služba České republiky. Často kladené otázky. *SARPO* [online]. 2023 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/casto-kladene-otazky>.

- výpočtu statického rizika z údajů o kriminálním chování,
- výpočtu dynamického rizika vyhodnocujícího celkem 48 rizik v sedmi základních životních oblastech,
- odhadu způsobení újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti,
- vyhodnocení motivace a sebehodnocení.

Je potřeba zmínit, že SARPO není diagnostické vyšetření a nenahrazuje diagnostické postupy z oboru psychologie, pedagogiky ani jiných dalších věd, pouze určuje sféru, která slouží k následnému posouzení.⁶⁶

Při vytváření tohoto nástroje se pracovalo s modelem R-N-R (Risk-Needs-Responsivity). Specializuje se na rizika, potřeby a sebehodnocení, které vstupují do vzájemných interakcí.

K doplnění připojuji schéma nástroje SAPRO (viz přílohu č. 2). Podle výroční zprávy pro rok 2022 bylo za pomoci nástroje SARPO zpracováno 9 012 komplexních zpráv. V 8 591 případech byla v důsledku uložení nového trestu aktualizována.⁶⁷

SARPO neslouží pouze ve věznicích. Oprávnění nakládat s využitelnými informacemi mají např. i OSPOD, Probační a mediační služba nebo sociální kurátoři.⁶⁸

Komplexní zpráva „*je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného; její obsah je důvěrný*“.

⁶⁶ Vězeňská služba České republiky. SARPO. SARPO [online]. [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>.

⁶⁷ Vězeňská služba České republiky. Výroční zpráva za rok 2022 [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2024-02-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-vs-cr-2022-final.pdf>.

⁶⁸ Koncepce vězeňství do roku 2025, s. 50–51.

Rizika již jsou podrobněji popsána ve schématu struktury nástroje SARPO. Dělí se na **statické** a **dynamické faktory**.

Statické faktory shrnují především dosavadní kriminální kariéru jedince. Hodnotí trestní minulost, způsobenou újmu a aktuální i ostatní trestnou činnost.

Dynamické faktory naopak shrnují životní situaci jedince, zajištění bydlení, finance, zaměstnání, různé závislosti, rodinu a sociální kontakty, vzdělání a výchovu, osobnost a chování.

2.7 Odměny a kázeňské tresty

VS ČR může na odsouzené výchovně působit i pomocí odměn a kázeňských trestů. Jako v každé společnosti, i ve věznicích je systém nastaven za základě odměn a kázeňských trestů. Odměny i kázeňské tresty mohou mít značný vliv na motivaci odsouzeného. Odměňuje se příkladné jednání, chování nebo čin.

Mezi odměny patří:

- a) pochvala (slovně, individuálně nebo před skupinou),
- b) mimořádné prodloužení doby trvání návštěv během kalendářního měsíce,
- c) povolení jednorázového nákupu v prodejně pro odsouzené tomu, kdo jinak tyto nákupy provádět nemůže,
- d) zvýšení kapesného o jednu třetinu po dobu tří po sobě následujících měsíců,
- e) odměna věcná nebo peněžitá až do maximální výše 1 000 Kč,
- f) rozšíření osobního volna pro účely výkonu sportovní, kulturní či jiné činnosti po dobu jednoho měsíce,
- g) povolení opustit věznici až na 24 hodin,
- h) přerušování výkonu trestu.

O pochvalě je vyhotovován záznam, který se zakládá do spisu odsouzeného.

Kázeňské tresty se udělují za kázeňské přestupky. Upravuje je § 46 zák. č. 166/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o zaviněné porušení povinností, porušení pořádku nebo kázně. Jsou upraveny vzestupně.

Kázeňskými tresty jsou:

- a) důtka,
- b) snížení kapesného o nejvíce jednu třetinu po dobu tří po sobě následujících měsíců,
- c) zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce,
- d) uložení pokuty až do výše 5 000 Kč,
- e) propadnutí věci,
- f) umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dní,
- g) celodenní umístění do uzavřeného oddílu až na 20 dní,
- h) samovazba až na 20 dní,
- i) odnětí předešlé udělené kázeňské odměny.

Pokud by pouhé projednání věci bylo dostatečným trestem za spáchaný přestupek, může sloužit toto projednání jako dostatečné potrestání.⁶⁹

Udělování pochval a kázeňských trestů však musí být spravedlivé a přiměřené. Nadužívání, zneužívání i neužívání mohou vést k apatičnosti.

3 Programy zacházení

Způsob realizace programů zacházení a konkrétní práva a povinnosti jsou upraveny v řádu výkonu trestu, který je vydáván jako vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., v platném a účinném znění. Česká zákonná úprava je vícerámcová, konkrétněji jsou práva a povinnosti upraveny právě v řádu výkonu trestu.⁷⁰

Programy zacházení jsou základní formou cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného ve VTOS.⁷¹ Počítají totiž s tím, že se většina odsouzených vrátí do společnosti. Jejich hlavním cílem tedy je vzbudit v pachateli uvědomění

⁶⁹ BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Leges, 2020, s. 175. ISBN 978-80-7502-408-4.

⁷⁰ Tamtéž. s. 147.

⁷¹ MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. ISBN 78-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

a naplnit vyžadovanou funkci trestu.⁷² Aby programy zacházení byly co nejučinnější, jsou nastaveny tak, že se soustředí na jednotlivé konkrétní problémy chování odsouzeného. Ty mohou být získány při spáchání trestného činu nebo při pobytu za mřížemi.⁷³ Z tohoto důvodu jsou nastavovány na míru každému odsouzenému na dobu delší než tři měsíce.⁷⁴

Zacházení by mělo vést k:

- pěstování návyků,
- osvojování si sociálních hodnot,
- k předání sociální pomoci a dovedností.

Zacházení s pachateli ovlivňují:

- kvalitní personál,
- prostředí věznice,
- materiální a finanční zabezpečení,
- osobnost odsouzeného,
- předchozí zkušenost odsouzeného,
- sociální situace (rodinná, dluhy),
- motivace odsouzeného.⁷⁵

Raszková s Hoferkovou a další autoři odborných publikací dělí programy zacházení na vzdělávací, pracovní, speciálně výchovné, zájmové aktivity a oblast utváření vnější vztahů.⁷⁶ Jůzl mimoto problematiku doplňuje o jednotlivé složky výchovy, kterými jsou výchova rozumová, mravní, pracovní, estetická a tělesná.⁷⁷ Součástí programu zacházení je taktéž např. způsob zaměstnávání odsouzeného

⁷² *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022*. Online. 1. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-205-6. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/479_Analyza-trendu-kriminality-v-Ceske-republice-v-roce-2022.pdf. [cit. 2024-02-10].

⁷³ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 364–367. ISBN 978-80-7452-131-7.

⁷⁴ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 15. ISBN 978-80-7338-115-8.

⁷⁵ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Gaudeamus, 2014, s. 11–12. ISBN 978-80-7435-378-9.

⁷⁶ Tamtéž, s. 16–17.

⁷⁷ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 369. ISBN 978-80-7452-131-7.

a účast na pracovní terapii.⁷⁸ Pokud u odsouzeného existuje více možností výběru programu, přenechá se volba jemu.⁷⁹

Úspěšnost programů zacházení se vyhodnocuje jednou za tři měsíce na odděleních věznice s ostrahou. Ve věznici pro mladistvé je to jedenkrát do měsíce, na výstupní odděleních věznice s ostrahou i se zvýšenou ostrahou dvakrát do měsíce a ve věznici se zvýšenou ostrahou jedenkrát za půl roku. Program zacházení se aktualizuje v případě změny typu věznice a stupně zabezpečení, přemístění do jiné věznice, změny druhu programu zacházení či aktivity v některé z oblastí programu zacházení.⁸⁰

Typy programu zacházení se dělí podle tabulky (viz přílohu č. 3) na minimální zacházení, standardní zacházení, speciální a základní motivační zacházení.⁸¹ V některých publikacích se uvádí i program výstupního zacházení. Zde se odsouzení připravují na život po propuštění.⁸²

V dalším textu představíme stručně jednotlivé aktivity programu zacházení.

3.1 Vzdělávací programy

Vzdělávací programy se zaměřují na vzdělávání odsouzených. Je jich nepřeborná škála a vždy záleží na možnostech jednotlivých věznic. Vzdělávání může probíhat různými způsoby. Mezi ně patří např. přednášky, kurzy, a především vzdělávání prostřednictvím Středního odborného učiliště, učiliště a odborného učiliště VS ČR. Bohužel ne všichni vězni mají tuto možnost.⁸³ Školská vzdělávací

⁷⁸ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Gaudeamus, 2014, s. 16–17. ISBN 978-80-7435-378-9.

⁷⁹ Vězeňská služba České republiky *Odsouzení ve výkonu trestu*. Online.. [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/odsouzeni-ve-vykonu-trestu>.

⁸⁰ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 260-261. ISBN 978-80-7676-066-0.

⁸¹ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022.

⁸² DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 259. ISBN 978-80-7676-066-0.

⁸³ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláňní*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského, 2017, s. 372. ISBN 978-80-7452-131-7.

střediska se nacházejí ve věznicích Heřmanice, Kuřim, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Všehrady a Příbram.⁸⁴

Doplnění si vzdělání a získání výučního listu během výkonu mi připadá jako jedna z nejlepších možností investice času. Nejenže vzdělávání obohatí odsouzené o nové vědomosti, zajistí jim perspektivnější zaměstnání po propuštění, ale také je naučí řádu a zodpovědnosti. O možnostech vzdělávání se ve Věznici Nové Sedlo, prostřednictvím středního odborného učiliště, pojednává časopis České vězeňství č. 1 z roku 2022. Obsahuje výčet učebních oborů, jimiž jsou stravovací a ubytovací služby, potravinářské práce (například pekař) nebo textilní a oděvní výroba. Zajímavé je, že v roce 2022 usedalo do lavic 48 odsouzených. Mimo tento popis obsahuje článek i reakce žáků na kladené otázky. K nejčastějším motivačním pohnutkám patří touha ukázat rodině, že na to mají, vůle netravit zbytečně volný čas na „baráku“, možnost seberealizace aj.⁸⁵

3.1.1 Nejvyšší dosažené vzdělání jako riziko resocializace

Z grafu statistické ročenky VS ČR ke dni 31. 12. 2022 (viz přílohu č. 4) jednoznačně vyplývá, že největší část odsouzených pachatelů má pouze základní vzdělání. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří odsouzení s výučním listem.⁸⁶ Klást důraz na vzdělávání, alespoň základních dovedností, jako jsou psaní, čtení, gramatika, je důležité pro následnou resocializaci.

3.2 Pracovní programy

Proto, aby nebyla porušena pracovní integrita, ale aby naopak byla budována, je zapotřebí se ve VTOS zúčastňovat pracovních aktivit. Ty vedou ke správné sociální adaptaci. Práce taktéž vede k zosobnění morálních vlastností, rozvoji psychomotorických vlastností a budování silnější vůle.⁸⁷ S výjimkou osob starších

⁸⁴ Vězeňská služba České republiky. *Školská vzdělávací střediska*. Online. Školská vzdělávací střediska. 2023. [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/skolska-vzdelavaci-strediska>.

⁸⁵ Vězeňská služba České republiky. *České vězeňství* [online]. 2022 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2022/cv-1-2022-web.pdf>.

⁸⁶ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022.

⁸⁷ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žalářní*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského, 2017, s. 373. ISBN 978-80-7452-131-7.

65 let má každý odsouzený povinnost pracovat ze zákona.⁸⁸ Za rok 2023 činila procentuální zaměstnanost 57,06 %.⁸⁹

Při mém výzkumném šetření jsem se také dozvěděla, že se zaměstnáváním odsouzených nyní pomáhá i Operační program Zaměstnanost plus. Využívá financí z Evropského sociálního fondu plus v odvětví zaměstnanosti a sociálního začleňování. Jeho běh je schválen do roku 2027 a trvá od roku 2021.

Ekonomická stránka problematiky zaměstnávání zvyšuje u odsouzených povědomí o finanční gramotnosti. K tomu umožňuje splácet dluhy, výživné na nezletilé a náklady VTOS.⁹⁰ Ze své praxe u soudu uvádím, že průběh VTOS není překážkou pro placení výživného. Během výkonu trestu se konají i opatrovnické soudy, ke kterým se v dnešní době využívá videokonferenčních zařízení (tím se předchází problematickému a nákladnému eskortování odsouzeného k ústnímu jednání). Ke zjištění, zda je dotyčná osoba ve výkonu trestu, slouží Centrální evidence vězňených osob (CEVO). Lustraci v ní upravuje zákon č. 555/1992 Sb., § 23a odst. 2 písm. a).

Pracovní aktivity můžeme rozdělit do čtyř skupin:

- práce závislé na vnitřním procesu (úklid, kuchyně, údržba aj.),
- výkon práce ve výrobních provozovnách podnikatelských subjektů,
- práce ve středisku hospodářské činnosti v jednotlivých věznicích,
- pracovní terapie vedená odbornými zaměstnanci.⁹¹

Vězeňskou subkulturu tvoří ale i trvale pracovní nezařaditelní.

⁸⁸ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 120. ISBN 978-80-7676-066-0.

⁸⁹ Vězeňská služba České republiky. *Vývoj zaměstnanosti vězňů*. Online. 2023. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>.

⁹⁰ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 17. ISBN 978-80-7338-115-8.

⁹¹ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláňní*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského, 2017, s. 373. ISBN 978-80-7452-131-7.

„Odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený,

- a) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce,
- b) který byl uznán invalidním ve třetím stupni, ledaže sám požádá o zařazení do práce a jeho pracovní schopnost takového zařazení připouští, nebo
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení.“

3.3 Speciálně výchovné programy

Speciálně výchovné programy lze definovat jako individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení. Konají se ve všech odděleních věznice, avšak nejčastěji ve specializovaných odděleních. Soustředí se na odsouzené se specifickými poruchami. Ať už se jedná o duševní poruchy, poruchy chování a poruchy způsobené užíváním omamných a psychotropních látek, nebo například mentální retardaci.

Výchovné aktivity jsou tvořeny třemi hlavními a dalšími doprovodnými okruhy. Zařazují se sem terapeutické programy (arteterapie, psychoterapie,⁹² ergoterapie), posilování zvládnutí své agresivity, ale i různé sociálně-právní poradenství.⁹³

3.3.1 Model drogové prevence

Pomoc drogově závislým představím na modelu poradny drogové prevence v Heřmanicích. Poradna zde působí od roku 2001. Zaměřuje se především na poskytování sekundární a terciární prevence, tedy pomáhá těm odsouzeným, kteří již s drogami mají jisté zkušenosti. Kromě péče poskytované ve specializovaných odděleních, bezdrogových zónách s terapeutickým programem působí i v terapeutických komunitách, psychiatrických nemocnicích nebo doléčovacích centrech po propuštění. S heřmanickou poradnou spolupracují i mimovězeňští

⁹² BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 24. ISBN 978-80-7338-115-8.

⁹³ JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského, 2017, s. 372. ISBN 978-80-7452-131-7.

poskytovatelé služeb souvisejících s drogovou závislostí – Renarkon, Podané ruce a Anonymní toxikomani.

Stěžejní formou je skupinová práce s odsouzenými – skupinové poradenství. Na ni navazují programy, jako jsou skupinové poradenství prevence relapsu nebo psychoterapeutická skupina. Obě navazující formy prevence jsou podmíněny absolvováním skupinového poradenství, na jehož základě zúčastnění odsouzení vykazali potřebnou motivaci vzdát se drog a kde získali dostatečné znalosti k využití sebereflexe.⁹⁴

Mimo jiné se o snižování drogových závislostí ve věznicích snaží od roku 2016 i adiktologové.⁹⁵ Adiktolog poskytuje preventivní, léčebnou a rehabilitační pomoc, tedy pomoc při závislostech na návykových látkách a jiných závislostech⁹⁶ podle MKN–10.

3.3.2 Přístup k drogám za mřížemi jako riziko při resocializaci

Avšak i nadále, navzdory značné snaze VS ČR, nepředstavují drogy ve věznicích žádné tabu. Dostupnost je kontraproduktivní ve vztahu k apelaci na vyloučení drog ze života odsouzených. Problém kontroly positivity na drogy je velmi nákladný proces.⁹⁷

Za rok 2021 byly v ČR nejvíce vykazovány konopné drogy (ve výši 45 %), poté stimulanty (16 %), opioidy (19 %) a halucinogeny (7 %). Konzumenty nelegálních drog tvořilo 83 %. Co se týká kapacity naplněných míst, bylo celkem naplněno 319 míst ve specializovaných oddílech s dobrovolným léčením a 151 míst pro

⁹⁴ *České vězeňství*. Online. 2023, roč. 2023, č. 2. Generální ředitelství vězeňské služby, 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf>. [cit. 2024-02-14].

⁹⁵ *Souhrnná zpráva o závislostech v České republice*. Online. Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33854/1198/Souhrnna_zprava_o_zavislostech_v_CR_2022_fin.pdf. [cit. 2024-02-24].

⁹⁶ *Adiktolog*. Online. Adiktolog. 2023. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1293>.

⁹⁷ KOLÁŘ, Ondřej. Průnik omamných a psychotropních látek do věznic (2016–2017). Online. *ResearchGate*. 2022, s. 9. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/365872760_Prunik_omamnych_a_psychotropnich_la_tek_do_veznic.

nařízené ochranné léčení, avšak tato kapacita v roce 2021 překročila povolený počet míst o pět jedinců.⁹⁸ Užívané drogy ve věznicích zpravidla kopírují trendy na svobodě.

O tom, jak dochází k získávání drog ve výkonu trestu, pojednává publikace Ondřeje Koláře, který v ní uvádí mj. i nejčastější způsoby obstarávání drog.

Patří mezi ně:

- návštěvy vězňených osob,
- vnější pracoviště,
- vnitřní pracoviště,
- instituty související s opuštěním věznice,
- přehozy do objektů věznic,
- korespondence a balíčky pro odsouzené.

Ačkoli po každé návštěvě, příchodu z pracoviště a jiných činností podléhajících kontrole provádí VS ČR důkladnou prohlídku, ne vždy dojde k odhalení přenosu omamné nebo jiné psychotropní látky (dále jen „OPL“).⁹⁹

Zvláštní zpráva vydaná Nejvyšším státním zastupitelstvím (dále jen „NSZ“) uvádí, že v letech 2016–2018 bylo vedeno 986 trestních řízení proti 1 217 odsouzeným za drogové TČ spáchané ve VTOS. Z toho 86,7 % tvořily osoby ve VTOS a 13,3 % osoby ve vazbě.

Z tabulky (viz *přílohu č. 5*) vyplývá, že mezi spáchanými skutky byla nejčetnější aplikace OPL (celkově 724 případů). Druhým nejčetnějším skutkem, avšak početně výrazně nižším, se ukázalo držení OPL (celkem 126 případů).¹⁰⁰

⁹⁸ *Souhrnná zpráva o závislostech v České republice*. Online. Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33854/1198/Souhrnna_zprava_o_zavislostech_v_CR_2022_fin.pdf. [cit. 2024-02-14].

⁹⁹ KOLÁŘ, Ondřej. Průnik omamných a psychotropních látek do věznic (2016–2017). Online. *ResearchGate*. 2022, s. 9. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/365872760_Prunik_omamnych_a_psychotropnich_la_tek_do_veznic. [cit. 2024-02-14].

¹⁰⁰ *Zvláštní zpráva „Věznice“*. Online. 4 NZN 602/2019. NSZ, 2019. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf. [cit. 2024-02-15].

3.4 Zájmové aktivity

Zájmové aktivity splňují normy minimálních standardů a zároveň slouží jako vyplnění času u nezaměstnaných odsouzených. Učí je, že lze trávit volný čas i aktivně, ne pouze poflakováním se a vysedáváním.¹⁰¹

Spadají sem kroužky, které posilují fyzickou i estetickou stránku jedince:

- a) šachový kroužek,
- b) různé sportovní kroužky (kopaná, stolní tenis, volejbal),
- c) hudební kroužek,
- d) kroužek ručních prací,
- e) jazykové kroužky,
- f) kroužek právního minima aj.

Každá věznice provozuje ty kroužky, ke kterým má technické a personální vybavení. Na výběrů kroužků se mohou účastnit i sami odsouzení, kteří mohou přijít se svým nápadem, který následně schvaluje sociální pedagog.¹⁰²

3.5 Oblast utváření vnějších vztahů

Říká se jim také extramurální aktivity a jedná se o doplňující mechanismy k odbornému zacházení s odsouzenými. Slouží k udržování a utužování pevných sociálních vazeb. Jsou specifické především při kontaktech s rodinou a blízkými. Určují délku a způsob návštěv. Spadá sem i přerušení výkonu trestu (např. návštěva rodiny), opuštění věznice a akce mimo věznici. Díky těmto aktivitám se předchází efektu prizonizace. Rok 2022 byl druhý nejčtenější co do extramurálních aktivit od roku 2012 (viz přílohu č. 6).¹⁰³

Na základě poznatků zjištěných při výzkumném šetření považuji za důležité doplnit, že extramurální aktivity slouží také k přípravě odsouzeného na propuštění.

¹⁰¹ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 26-27. ISBN 978-80-7338-115-8.

¹⁰² RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Gaudeamus, 2014, s. 23. ISBN 978-80-7435-378-9.

¹⁰³ Statistická ročenka VS ČR 2022.

V rámci těchto aktivit si odsouzený může např. nechat vystavit platný občanský průkaz, zajistit si zaměstnání nebo navštívit lékaře.

3.6 Standardizované programy

Vznikly v důsledku potřeby programu zaměřeného na osoby, které nemohou být zařazeny do specializovaných oddělení. Práce s nimi je ale stejně důležitá. Jedná se o jedince s vysokými kriminogenními riziky nebo s přesně ohraničenými riziky. Proto se každý jednotlivý program věnuje individuálně jedné ohraničené skupině rizik. Tím, že programy obsahují přesné kroky týkající se daných rizik, očekává se od nich i zvýšená úspěšnost. Výběr odsouzených není tak přísný.¹⁰⁴

3.6.1 Program 3Z

Program 3Z (Zastav se, Zamysli se, Změň se), zavedený pod vedením předních anglických lektorů, je veden za účasti vyškolené dvojice trenérů z řad zaměstnanců věznice. Skupinu tvoří 12 odsouzených a koná se zpravidla dvakrát ročně. Tento kognitivně-behaviorální program se zaměřuje především na recidivisty, a to převážně majetkové trestné činnosti, kteří se nachází ve fázi před podmíněným propuštěním nebo před koncem VTOS.

Aby mohli být odsouzení zařazeni do programu 3Z, musí splnit následující kritéria:

- a) šest měsíců do konce výkonu trestu nebo žádost o podmíněné propuštění z VTOS, jejíž minimální lhůta před soudním projednáním věci je čtyři měsíce,
- b) minimálně dvakrát pravomocně odsouzen za TČ,
- c) řádná, nerušená účast,
- d) dostatečný intelekt pro zpracovávání základních informací, jednoduchých textů a instrukcí.

Pokud je odsouzený duševně nemocný, byl odsouzen pro sexuální delikt, trpí poruchou osobnosti, nemůže být zařazen do programu 3Z.

¹⁰⁴ DRÁPAL, Jakub; JIŘÍČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 271-272. ISBN 978-80-7676-066-0.

Časové náklady jsou zpravidla tříměsíční, přičemž každý běh se skládá z jedenácti sezení, která trvají v rozmezí 1,5 až dvou hodin.¹⁰⁵

3.6.2 GREPP – intenzivní reedukační program

GREPP zařazujeme mezi vzdělávací programy. Zaměřuje se na pachatele násilných TČ na dětech. Mezi ně můžeme zařadit např. týrání dětí, komerční i nekomerční zneužívání aj. Pracuje především s uvědoměním si své viny. Z hlediska rozsahu je kratší, trvá pouze sedm týdnů.¹⁰⁶

Násilí na dětech je problematika, která by neměla být tabuizována. Za rok 2023 bylo evidováno 135 případů pohlavního zneužívání v závislosti (§ 187/2), 696 případů ostatního pohlavního zneužívání (§ 187 / 1, 3, 4), šest případů komerčního pohlavního zneužívání v závislosti a 15 případů komerčního pohlavního zneužívání. Dále bylo evidováno 716 (o 64 méně než v roce 2022) případů dětské pornografie a zneužití dítěte (§ 192 a § 193).¹⁰⁷

Přestože čísla dokládající počet násilných TČ na dětech jsou poměrně vysoká, jsou to stále pouze ty případy, které vyplynuly na povrch. Jak velkou část tvoří latentní kriminalita, lze jen odhadovat. Tyto TČ jsou specifické především tím, že se dějí za zavřenými dveřmi. Oběti bývají mnohdy zmanipulovány, stydí se někomu svěřit, případně ani nemají dostatečně vyvinutý intelekt na to, aby tuto situaci rozpoznaly. Dokazování je zde obtížnější, proto i část skutečných pachatelů zůstává nepotrestána. O této problematice, o novelizaci zákona a celkové osvětě ohledně zneužívání dětí (mimoto i žen a mužů) pojednává český podcast Pod svícnem ve spolupráci se serverem Novinky.cz. Radí obětem, jak postupovat, na jaké organizace se obrátit při hledání pomoci, a především jak sebrat všechnu odvahu a nebát se promluvit.¹⁰⁸

¹⁰⁵ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 33 ISBN 978-80-7338-115-8.

¹⁰⁶ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 34. ISBN 978-80-7338-115-8.

¹⁰⁷ Statistické přehledy kriminality za rok 2023.

¹⁰⁸ Podcast Pod svícnem.

3.6.3 GREPP 2 – dlouhodobý terapeutický program

Program GREPP 2 se liší tím, že se praktikuje až po propuštění odsouzených. Je navazujícím programem na program GREPP. Na jeho vývoji se podíleli významní čeští sexuologové z Psychiatrické léčebny Bohnice – doc. PhDr. Jan Kožnar, CSc., a MUDr. Slavoj Brichcín. Program je dlouhodobý, trvá 10 měsíců.¹⁰⁹

3.6.4 Projekt Dobrá (v)úle

Projekt Dobrá (v)úle spojuje dvě prospěšné a zároveň příjemné věci: práci a včelařství. V rámci tohoto projektu dochází ke spolupráci s Českým svazem včelařů. Pomáhá jak odsouzeným při naplnění jejich volného času, tak přírodě.¹¹⁰ Projektu se však mohou účastnit pouze nerizikovní odsouzení, tedy ti, kteří mohou docházet pracovat i mimo věznici.¹¹¹

3.6.5 Program TP 21 Junior

Program TP 21 Junior se zaměřuje na mladistvé. Učí je, jak ovládat agresivní projevy vůči zaměstnancům a spoluodsouzeným ve věznici. Apeluje na mladistvé, aby nesli odpovědnost za své patologické chování. Snaží se o vybudování nadhledu a dovednosti umět zhodnotit své činy. Koná se obvykle dvakrát ročně.¹¹²

3.6.6 Program VIT

Program VIT (Vnímám I Tebe) patří mezi novější programy. Byl vyvíjen v letech 2016–2020 v rámci projektu Křehká šance ve spolupráci s Probační a mediační službou. Zaměřuje se na pachatele násilné TČ.¹¹³ Taktéž se snaží o vybudování nadhledu, získání dovednosti umět zhodnotit své činy a nést odpovědnost za své patologické chování. Mimoto se soustřeďuje na posílení empatie. V programu se

¹⁰⁹ BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 34. ISBN 978-80-7338-115-8.

¹¹⁰ Vězeňská služba České republiky. *Výkon vězeňství*. Online. Výkon vězeňství. 2023 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/vykon-vezenstvi>.

¹¹¹ *Z vězňů mohou být včelaři a sadaři*. Online. In: Novinky.cz. 2016. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-z-veznu-mohou-byt-vcelari-a-sadari-353963>.

¹¹² BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 35. ISBN 978-80-7338-115-8.

¹¹³ *Metodika k programu Vnímám i Tebe (VIT): program zvyšující odpovědnost pachatele vůči oběti trestného činu*. Online. In: PMSCR. 2020. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_KSII_Metodika_VIT_200825.pdf.

pracuje s vlastním životním příběhem. Program trvá 12 týdnů a také se koná dvakrát ročně.¹¹⁴

Účastníci jsou vybíráni na základě vyplnění dotazníků, které jim poskytnou odborní zaměstnanci. O programu se odsouzení mohou dozvědět z nástěnek či např. z konaných besed. O tom, jací účastníci budou vybráni do programu, rozhoduje odborný personál. Na základě informací získaných z vyplněných dotazníků se zájemci účastní ještě osobního pohovoru. Zkoumá se např. upřímná motivace nebo odhad úspěšnosti dokončení programu.¹¹⁵

3.7 Speciální programy zacházení a jiné specifické intervence

V těchto programech převažuje zájem na ochraně společnosti. Do skupin jsou zájemci vybíráni na základě povinných kritérií. Svým rozsahem zpravidla sčítají 21 hodin aktivit za týden.¹¹⁶

3.7.1 Výzkumný projekt „Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do věz. prog. cílených na snižování rizik (ROOT'20)“

Jako zajímavost přikládám do příloh (viz. *přílohu č. 7*) shrnutí Výzkumného projektu Katedry sociologie Univerzity Karlovy.

3.8 Celková analýza rizik spojených s resocializací

Programy zacházení jakožto součást VTOS však vedle svých kladných stránek oplývají i různými méně žádoucími aspekty. Ty tvoří překážky v naplňování záměrů programů. Patří k nim např. prizonizace, vedlejší život odsouzených nebo personál věznic.

Prizonizace je určitý proces adaptace na život za mřížemi, který výrazně snižuje naději úspěšného znovuzачlenění do společnosti po propuštění z VTOS. Jde o přeměnu svobodného jedince ve vězně. Prizonizace má dva aspekty, a to

¹¹⁴ *Výkon vězeňství*. Online. VS ČR. Výkon vězeňství. 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/vykon-vezenstvi>. [cit. 2024-02-17].

¹¹⁵ *Metodika k programu Vnímám i Tebe (VIT): program zvyšující odpovědnost pachatele vůči oběti trestného činu*. Online. In: PMSCR. 2020. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_KSII_Metodika_VIT_200825.pdf. [cit. 2024-02-24].

¹¹⁶ DRÁPAL, Jakub; JIŘÍČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 266-268. ISBN 978-80-7676-066-0.

institucionalizaci a ideologizaci. **Institucionalizace** představuje především adaptaci na vnitřní uspořádání a konstantní formy života ve věznicích. **Ideologizace** naopak představuje především přijímání a přejímání chování spoluodsouzených, jejich postojů, názorů, hodnot atd.

Druhý život odsouzených je úzce spjat s hierarchií odsouzených, s tzv. kodexem vězně. Stejně jako je tomu u organizovaných zločineckých skupin, i zde má každý podle svého postavení určitá práva a povinnosti. Kodex obsahuje pravidla jako „nebonzuj“, „nebuď moc zvědavý“, „hleď si svého“ a další podobného typu.¹¹⁷ Odlišné vězeňské kódy mohou tvořit podskupiny vězeňské subkultury. V českých věznicích se jedná např. o ruskojazyčné subkultury,¹¹⁸ v Anglii nebo Francii např. o subkulturu vyznávající islám.¹¹⁹

V Americe jsou proslulé tzv. vězeňské gangy. Ty mohou efektivně vládnout, protože mají jasně definované mechanismy přenosu informací (je pro ně poměrně snadné dozvědět se o kriminální minulosti nově příchozích) a trestání, které jim umožňují prosazovat pravidla, k jejichž vytvoření jim tyto propracované donucovací a informační mechanismy výrazně napomáhají. Pod hrozbou poté cílí na dodržování těchto pravidel. Také jim umožňují kontrolu svých vlastních členů.¹²⁰

Personál věznice a vztahy s ním mohou tvořit další překážku úspěšné resocializace. Významnou roli hrají mezilidské vztahy, správný styl vedení, vhodná komunikace, ale také odmítavý přístup k autoritám ze strany vězňů. Vězeň může cítit ponížení či zesměšnění ze strany personálu a spoluvězňů.

Problémy v komunikaci mohou vyvstat hned v několika rovinách, např. u odsouzených se sníženou mentální schopností či s poruchou osobnosti. Ovšem mohou se týkat rovněž zaměstnanců, kteří mají nedostatek komunikačních

¹¹⁷ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Gaudeamus, 2014, s. 25–27. ISBN 978-80-7435-378-9.

¹¹⁸ HÁLA, Jaroslav a SOUDKOVÁ, Petra. *Jak mluví čeští vězni*. Příloha časopisu České vězeňství 4/2002, 2002. ISBN 80-238-9463-3.

¹¹⁹ DIRGA, Lukáš a Jan VÁNĚ. *Náboženství za mřížemi*. Lukáš, 2023, s. 132. ISBN 978-80-7364-156-6.

¹²⁰ Skarbek, David. *The Social Order of the Underworld: How Prison Gangs Govern the American Penal System*. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press, 2014, s. 87. ISBN 978-0-19-932850-5.

dovedností, nejsou dostatečně motivováni ke komunikaci nebo mají osobní zábrany.

Podle výroční zprávy byla procentuální neobsazenost míst pro rok 2022 v rozmezí 7,5–12 %, tedy počet chybějících zaměstnanců se pohyboval mezi 572–912.¹²¹

Platy zaměstnanců / příslušníků VS ČR jsou výrazně nižší v porovnání se mzdami v soukromé sféře (viz. přílohu č. 9) Průměrný plat občanských zaměstnanců ve věznicích činil v roce 2022 39 827 Kč. Platy ostatních příslušníků (příslušníků vězeňské stráže, správní služby, Akademie Vězeňské služby ČR a pověřeného orgánu vězeňské služby) činily průměrně 45 918 Kč a platy justiční stráže v průměru 37 749 Kč.¹²² Podle statistik Českého statistického úřadu byla průměrná mzda v roce 2022 např. v oblasti „informační a komunikační“ dovednosti 73 053 Kč a ve sféře „peněžnictví a pojišťovnictví“ 66 400 Kč.¹²³

Při zmínce o Probační a mediační službě (dále jen „PMS“) jsou platové podmínky ještě o něco neuspokojivější. Ačkoliv jsem v úvodu konstatovala, že z hlediska rozsahu se práce nebude věnovat postpenitenciární péči, nelze ji z hlediska úspěšnosti resocializace úplně opomenout. PMS vykonává, zjednodušeně řečeno, probační dohled¹²⁴ (ten nařizuje soudce / státní zástupce) a mediaci mezi pachatelem a poškozeným.¹²⁵ Probační služba navazuje na penitenciární péči, kontroluje dodržování stanovených pravidel, analyzuje rizika, pomáhá při sjednávání zaměstnání aj.¹²⁶ Dohled je uskutečňován pravidelně, a to na základě

¹²¹ Vězeňská služba České republiky. *Výroční zpráva za rok 2022* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-vs-cr-2022-final.pdf>.

¹²² Tamtéž.

¹²³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2022*. Online. Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2022. 2023. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2022#>.

¹²⁴ *Probace*. Online. Probační a mediační služba. 2023. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>.

¹²⁵ *Mediace – možnost mimosoudního řešení konfliktu*. Online. Probační a mediační služba. 2023. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/mediace/>. [cit. 2024-02-20].

¹²⁶ *Probace*. Online. Probační a mediační služba. 2023. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>.

přímého kontaktu kontrolované osoby s probačním úředníkem. Může být vykonán ve středisku PMS, ale i v domácím prostředí.¹²⁷

Ke dni 20. 2. 2024 bylo na webových stránkách probační a mediační služby vyvěšeno osm nabídek pracovní pozice na plný úvazek, čtyři nabídky dohody o pracovní činnosti a jedna nabídka na poloviční úvazek. Pro výkon práce na pozici probačního úředníka je podmínkou dokončené vysokoškolské magisterské vzdělání humanitního nebo společenskovedního směru. Při nástupu do pracovního poměru (nikoliv služebního) spadá zaměstnanec do 11. platové třídy, po uplynutí zkušební doby do 12. platové třídy.¹²⁸ Budeme-li tedy počítat, že k probační službě nastoupí čerstvý absolvent bez praxe, jeho nástupní plat bude podle přílohy č. 1 nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů, činit 25 280 Kč hrubého. Po zařazení do 12. platové třídy to bude 27 250 Kč hrubého.¹²⁹ Ačkoliv je součástí platu rizikový příplatek a po uplynutí zkušební doby osobní příplatek, výkon práce vyžaduje vysokou míru flexibility, trpělivosti, odborného vzdělávání, ale např. také ostražitosti.

Za **další negativní jev** považuji také celoživotní pachatelé. Vývojovou teorií kriminality se zabývá tzv. teorie životní cesty (life course theories), taktéž nazývaná vývojovou kriminologií. Delikventní a kriminální chování osob jako jednotlivců je pro tuto oblast zkoumání vývojovým fenoménem, který je produktem interakčních procesů probíhajících po celý životní cyklus. Zkoumá se kriminální dráha jednotlivců. Klademe-li otázku, ptáme se nejčastěji „Proč?“. Proč se osoba začala chovat kriminálně? Proč osoba pokračuje a lpí na kriminálním chování (perseverance)? Proč útoky osoby eskalují? Proč najednou ustává kriminální chování?

¹²⁷ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Gaudeamus, 2014, s. 133. ISBN 978-80-7435-378-9.

¹²⁸ *Probace*. Online. Probační a mediační služba. 2023. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>. [cit. 2024-02-20].

¹²⁹ Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě

Za kriminogenní faktory se považují zpravidla osobnostní a vnější rizika. Vnitřní a vnější rizika vstupují po celý život do vzájemných interakcí. Jejich postavení předurčují pravděpodobnost vzniku různých sociálních deviací, včetně kriminality.¹³⁰

Na příkladu sériových vrahů Radfordská databáze uvádí, že 83,9 % sériových vrahů bylo před dopadením minimálně jednou zatčeno a 72,3 % jich strávilo nějaký čas ve VTOS. K těmto případům má teorie životní cesty svůj vlastní termín life-course-persistent-offender neboli chronický celoživotní pachatel, recidivista.¹³¹

3.9 Potřeby odsouzeného

Nenaplnování určitých potřeb odsouzených může vést k deprivaci. K deprivaci fyzické či biologické může dojít z nedostatku pohybu, spánku, vzduchu nebo např. z vlhka. Také vězeňské stereotypy, jako budíček, jídlo, povinnosti aj., mohou vyvolat deprivaci (senzorickou). Mezi dalšími můžeme zmínit deprivaci potřeby bezpečí nebo také sociálně-separační deprivaci. Dlouhodobé odloučení od jiných lidí, bez porozumění, povzbuzení. Odsouzení touží po kontaktu s jinými subkulturami.¹³²

V publikacích se uvádí pět základních potřeb, které jsou odsouzenému odepírány.

Svoboda, nejen ve smyslu volného pohybu, ale i ve smyslu kontaktu s příbuznými a s blízkými. Volba se rozhodovat podle svého uvážení. Na odsouzeného bývá nahlíženo jako na problémového.

Zboží a služby. Ve vězení je pouze omezená nabídka zboží, se kterou se osoby musí vypořádat. To může způsobovat materiální strádání.

Nedostatek heterosexuálních vztahů.

¹³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. Aleš Čeněk, 2013, s. 55–56. ISBN 978-80-7380-461-9.

¹³¹ DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů*. 1. 2013. ISBN 978-80-247-4371-4.

¹³² ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Aleš Čeněk, 2013, s. 28. ISBN 978-80-7380-484-8.

Autonomie. Někteří odsouzení mohou mít problém s nastavenými pravidly a úkoly. Připadají jim vágní, jelikož se k nim nedostává vysvětlení.

Bezpečnost. Ztráta bezpečnosti je jednou ze zásadních ztrát. Ne tolik zdatní jedinci mívají strach. Jsou nejistí, což ovlivňuje jejich stav.¹³³

¹³³ DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 164. ISBN 978-80-7676-066-0.

4 Praktická část

4.1 Výzkumný problém

Míra recidivy v ČR je velmi vysoká. Dlouhodobou snahou státu je její snížení, ke kterému lze dospět účinnou prevencí kriminality, efektivním výchovným působením na odsouzené a provázanou penitenciární a postpenitenciární péčí. Pro mě jako autorku výzkumného šetření byla míra recidivy stěžejní. Sama o sobě už je markantem vysílajícím varovné signály. Za výzkumný problém považuji i náhled odborných zaměstnanců na resocializační proces. Právě odborní zaměstnanci stojí za intervencí. Oni jsou ti, kteří mohou postoje i myšlení odsouzených změnit určitým požadovaným směrem.

4.2 Výzkumná otázka

Hlavní otázkou výzkumného šetření bylo, ***zda vůbec odborní zaměstnanci věří myšlence resocializace tak, jak je nyní nastavena, a zda by podle nich bylo vhodné modifikovat resocializační systém.***

H₁: Programy zacházení hrají ve VTOS pro recidivisty důležitou roli i přes svou neúčinnost.

H₂: Resocializační proces není efektivní, protože není dle odborných pracovníků správně nastaven.

H₃: Resocializační systém je třeba modifikovat, protože sčítá řadu překážek pro úspěšnou resocializaci.

4.3 Vzorek šetření

Respondenty výzkumného šetření tvořili odsouzení ve VTOS a odborní zaměstnanci věznic Vinařice a Jiřice. Ve věznici Vinařice bylo osloveno 20 zaměstnanců a 40 odsouzených k vyplnění polostrukturovaného dotazníku a ve věznici Jiřice jsem oslovila 10 zaměstnanců a 20 odsouzených.

4.4 Etický kodex

Účast na výzkumném šetření byla dobrovolná a anonymní. Respondenti neuváděli svá jména, ani žádné jiné charakteristické znaky. Odborní pracovníci a následně i odsouzení byli poučeni o důvodu a cíli výzkumného šetření.

4.5 Cíl výzkumného šetření

Cílem kvantitativního šetření je zjistit, zda je resocializační proces v České republice správně nastaven, nebo zda je potřeba jej modifikovat. Dále jde o to, identifikovat nejčastější problémy úspěšné resocializace, komparovat pohled odsouzených a pohled zaměstnanců VS ČR na resocializaci, včetně vyhodnocení každé jednotlivé otázky polostrukturovaného dotazníku, mimoto přiblížit novodobý způsob VTOS v podobě standardizovaného programu výstupního oddělení otevřené věznice.

4.6 Metoda výzkumného šetření

Vzhledem ke zvolenému cíli se mi jevilo vhodné využít kvantitativní metody, jelikož ta umožňuje sběr většího množství dat, přičemž toto větší množství dat vzhledem k objektivnosti výsledků je více než vyžadováno. K získání dat jsem využila polostrukturovaných dotazníků. První dotazník byl sestaven a následně předložen odsouzeným, zatímco druhý dotazník byl po svém vytvoření posléze předložen odborným zaměstnancům VS ČR. Dotazník pro odsouzené byl vytvořen z 10 otázek, z nichž osm bylo uzavřených a dvě otevřené. Jelikož jsem počítala se sníženými intelektuálními schopnostmi odsouzených, zvolila jsem spíše uzavřené varianty otázek. Dotazník pro odborné zaměstnance byl vytvořen z 11 otázek, z nichž bylo sedm otevřených. U této varianty jsem se rozhodla zvolit převahu otevřených otázek z toho důvodu, že odpovědi na ně jsou čistě subjektivní záležitost, která při těchto otázkách byla vyžadována.

4.7 Analýza získaných dat

Z celkově oslovených 40 odsouzených respondentů ve věznici Vinařice se výzkumného šetření zúčastnilo 36 odsouzených respondentů a z 20 oslovených zaměstnanců se jich zúčastnilo 20. Ve věznici Jiřice bylo osloveno 20 odsouzených, přičemž se zúčastnilo všech 20 odsouzených

a 10 zaměstnanců, z nichž se zúčastnilo pět. Vzhledem k požadovanému vzorku v minimální výši 30 respondentů jsem byla nucena oslovit ještě další zaměstnance, které se mi podařilo oslovit skrze příslušníky Justiční stráže Obvodního soudu pro Prahu 7. Tyto a tři dotazníky vyplněné přímo Justiční stráží mi doplnily požadovaný minimální počet.

Data jsem graficky zpracovala pomocí programu Microsoft Excel nebo pomocí webového prohlížeče survio.com, u kterého jsem si zaplatila možnost vyhodnocení odpovědí. Zvolila jsem grafické zpracování, jelikož nejlépe umožňuje následnou komparaci a prolínání odpovědí. K vykazování jsem zvolila převážně absolutní četnost.

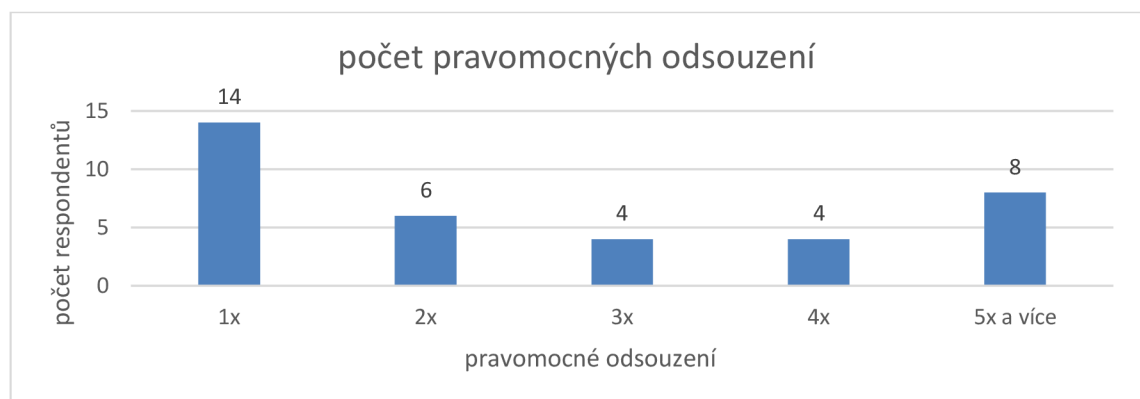
4.8 Analýza jednotlivých odpovědí – odsouzení

Otázka č. 1

Kolikrát jste byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody?

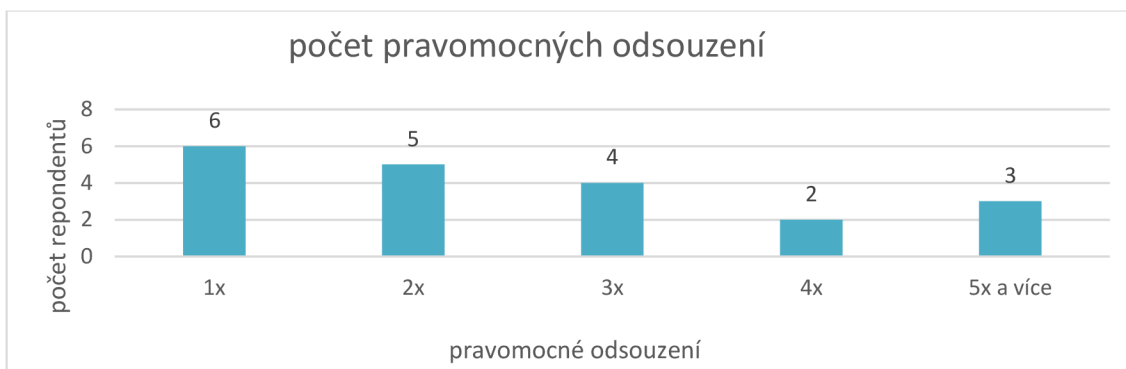
Odpovědi na výběr: a) 1×, b) 2×, c) 3×, d) 4×, e) 5× a více.

Pro účely výzkumného šetření bylo potřeba vyplnění dotazníku všemi výše zmíněnými skupinami, a to z toho důvodu, že pohled 8× odsouzeného a prvně odsouzeného se může diametrálně lišit. Přesto se vzhledem k vysoké míře recidivy v ČR dalo očekávat, že bude převyšovat počet recidivistů.

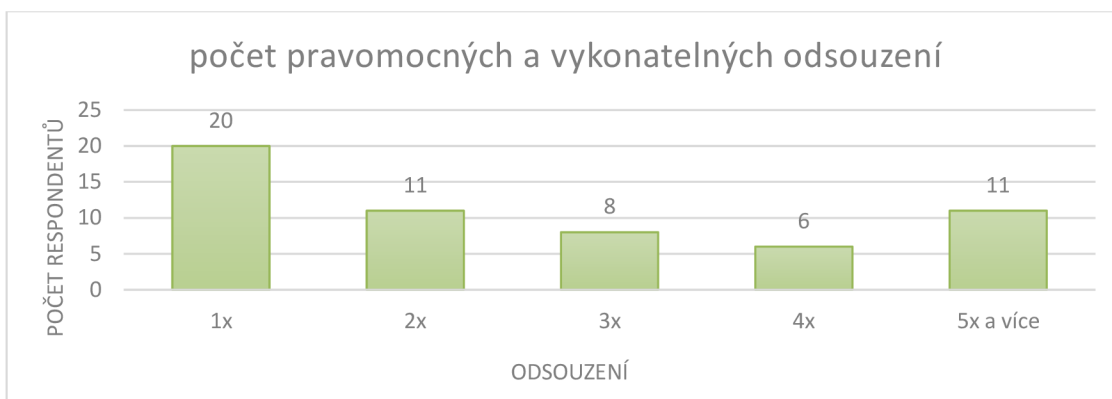
Graf 1 – Vyhodnocení otázky č. 1 ve věznicí Vinařice

Na otázku odpovědělo 36 respondentů, z nichž 14 bylo odsouzeno jednou, šest dvakrát, čtyři třikrát, čtyři čtyřikrát a osm pětkrát a více. Jeden z respondentů se rozepsal a mimo žádanou zaškrtačovací variantu „5× a více“ uvedl i konkrétní počet 13 pravomocných a vykonatelných odsouzení. Celková procentuální míra opakovaně odsouzených respondentů činí 61,1 %.

Graf 2 - Vyhodnocení otázky č. 1 ve věznici Jiřice

Ve věznici Jiřice na otázku odpovědělo 20 respondentů, z nichž šest bylo odsouzeno jednou, pět dvakrát, čtyři třikrát, dva čtyřikrát a tři pětkrát a více. I zde převažují recidivisté v celkové výši 70 %.

Graf 3 - Vyhodnocení otázky č. 1 - souhrn věznic

Při spojení všech respondentů se pouze zvýšil konkrétní počet odsouzených. Celkově dvacet respondentů bylo odsouzeno jednou, jedenáct dvakrát, osm třikrát, šest čtyřikrát a jedenáct pětkrát a více. Počet recidivistů zůstal vskutku stejný: ve výši 64,28 %.

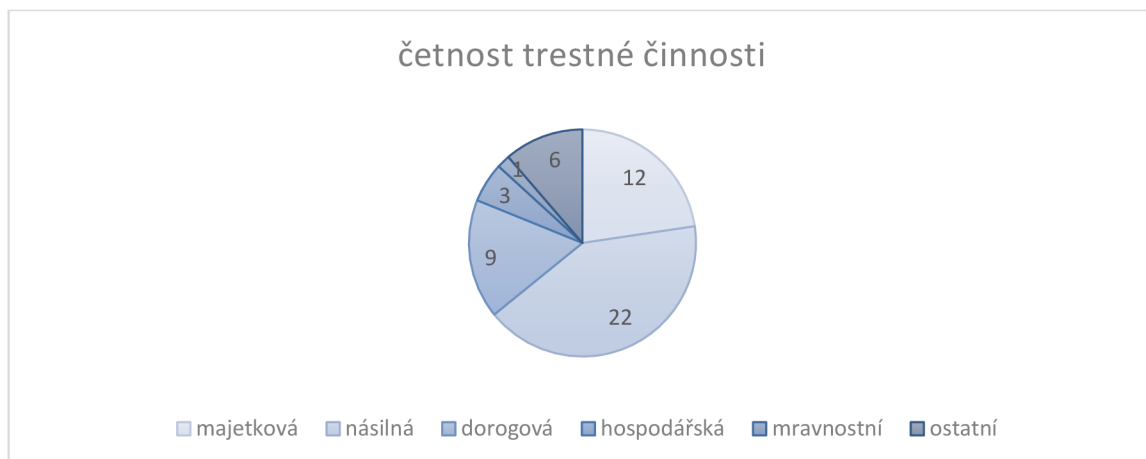
Otázka č. 2

Za jakou trestnou činnost?

Odpovědi na výběr: a) majetková, b) násilná, c) drogová, d) hospodářská, e) mravnostní, f) ostatní.

U této otázky je poněkud složitější určit nejčtenější, a naopak nejméně četnou trestnou činnost respondentů, jelikož proti některým bylo buďto vyhlášeno více

odsuzujících rozsudků za více druhů trestné činnosti, nebo jeden odsuzující rozsudek, ale za více druhů trestné činnosti. Respondenti uvedli např. majetkovou, násilnou a drogovou trestnou činnost, další uvedli např. majetkovou a násilnou kriminalitu. Musela jsem se tudíž vypořádat s více možnostmi odpovědí.

Graf 4 – Vyhodnocení otázky č. 2 ve věznici Vlnařice

Na tuto otázku odpověděl stejný počet – 36 respondentů. Odpovědi se lišily tím, že sedm respondentů uvedlo dvě oblasti trestné činnosti a pět respondentů uvedlo tři oblasti trestné činnosti. Došlo tak k umělému navýšení počtu odpovědí na 53. Převažovala násilná trestná činnost. Druhou nejčetnější oblastí byla majetková trestná činnost a za ní následovaly drogová, ostatní, hospodářská a mravnostní.

Graf 5 - Vyhodnocení otázky č. 2 ve věznici Jiřice

Ve věznici Jiřice uvedlo z 20 dotazovaných sedm respondentů dvě oblasti trestné činnosti a jeden respondent tři oblasti trestné činnosti. Celkový počet odpovědí se

rovnal 29. Zde byla nejčetnější majetková trestná činnost, následovaly násilná, poté ostatní a nakonec drogová. Mravnostní ani hospodářská činnost u dotazovaných nebyla uvedena.

Graf 6 - Vyhodnocení otázky č. 2 - souhrn věznic

Ze souhrnného grafu vyčteme, že majetková trestná činnosti byla vybrána 23×, násilná 32×, drogová 10×, hospodářská 3×, mravnostní 1× a ostatní 13×. Závěrem tedy lze konstatovat, že ve výzkumném vzorku zastoupení se odsouzení **nejčastěji** dopouštěli **násilné a majetkové** trestné činnosti.

Otázka č. 3

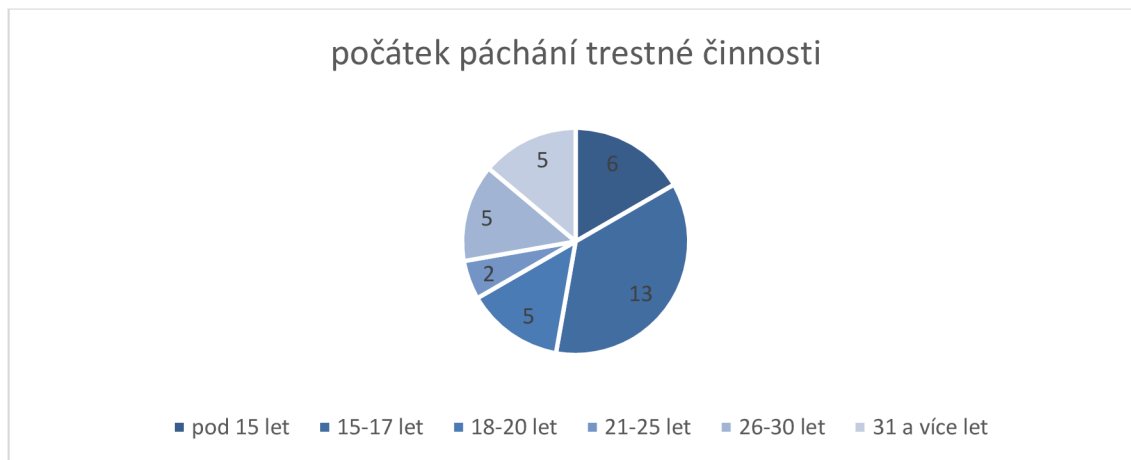
V kolika letech jste začal páchat trestnou činnost?

Odpovědi na výběr: a) pod 15 let, b) 15–17 let, c) 18–20 let, d) 21–25 let, e) 26 až 30 let, f) 31 let a více.

Ze studia materiálů IKSP týkajících se recidivy jsem se dozvěděla, že k častější recidivě inklinují jedinci, kteří byli poprvé odsouzeni mezi 15.–18. rokem života. To znamená, že začali páchat trestnou činnost ve velmi raném věku.

I já jsem do dotazníkového šetření zařadila otázku o počátku páchání trestné činnosti. Otázka se sice týkala počátku kriminální kariéry, nikoliv prvního odsouzení, avšak podle mého mínění tyto dvě roviny spolu velmi úzce souvisí. Do dotazníku jsem zařadila i možnost výběru **pod 15 let**. Pro upřesnění jedinci

mladší 15 let páchají čin jinak trestný a mladiství provinění, ale pro jednotnost budu nadále používat pojem trestný čin.

Graf 7- Vyhodnocení otázky č. 3 ve věznicí Vinařice

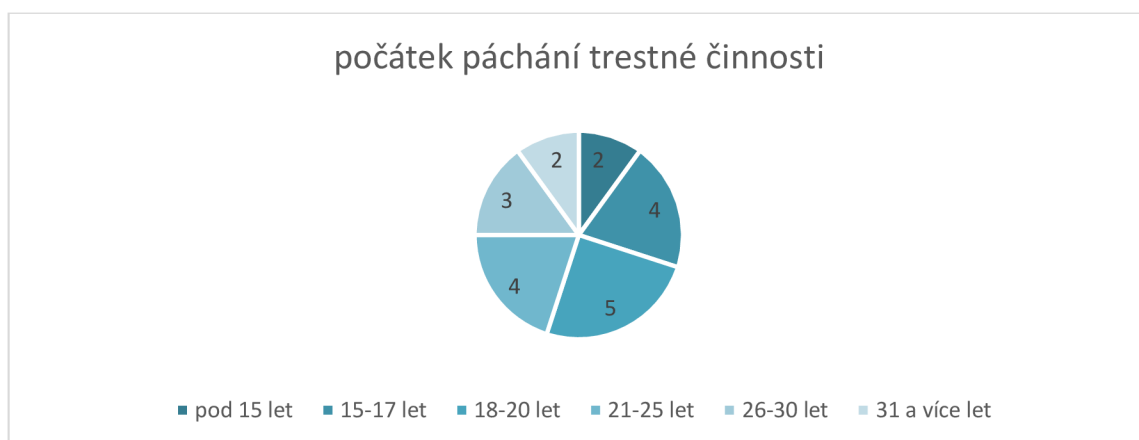
S odkazem na studie recidivy IKSP pro mě tedy nebylo nijak udivující zjištění, že 52,78 % dotazovaných začalo s pácháním trestné činnosti v době, kdy jim ještě nebylo 18 let, a dalších 13,9 % mezi 18.–20. rokem života. Dále dva respondenti uvedli počátek páchání trestné činnosti v rozmezí 21–25 let, pět dotazovaných mezi 26.–30. rokem a pět respondentů nad 31 let.

Pro závěr potvrzující velmi nízký věk recidivistů při počátku páchání trestné činnosti jsem shrnula dohromady otázky č. 1 a č. 3. Z osmi případů 5× a více odsouzených jedinců všech osm začalo s pácháním trestné činnosti do 20 let, přičemž dvěma z nich tehdy ještě nebylo 15 let, čtyři ve věku 15–17 let a dva v 18 až 20 letech.

věk	5× a více	4×	3×	2×	1×
pod 15 let	2	0	1	2	1
15–17 let	4	1	1	3	4
18–20 let	2	1	1	0	1

Tabulka 1 - Spojení a vyhodnocení otázky č. 1 a č. 3 ve věznicí Vinařice

Poté jsem se zaměřila na všechny odsouzené, kteří uvedli, že počátek jejich delikventního chování sahal pod zmíněných 20 let. Výsledkem bylo, že 18 z 24 respondentů odsouzených do 20 let tvořili recidivisté.

Graf 8- Vyhodnocení otázky č. 3 ve věznici Jiřice

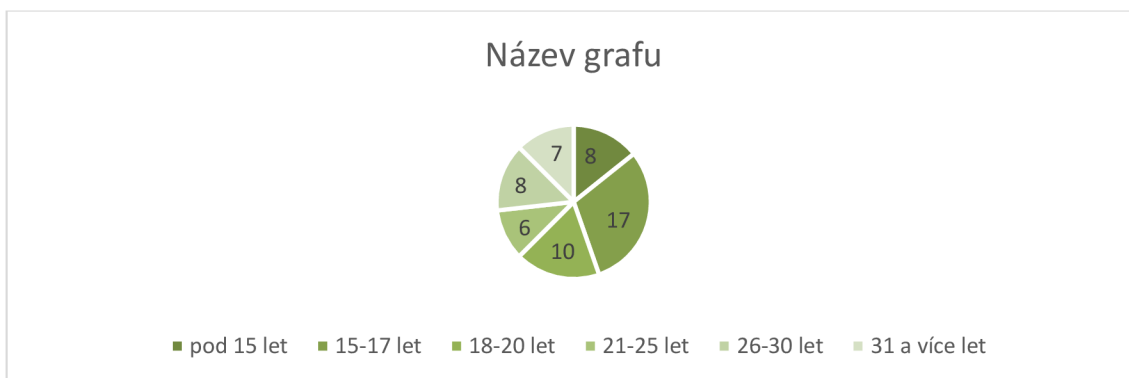
V jiřické věznici uvedli dva respondenti věkovou kategorii pod 15 let, čtyři respondenti věkovou kategorii 15–17 let, následně pět kategorií 18–20 let, čtyři kategorií 21–25 let, tři kategorií 26–30 let a dva kategorií 31 let a více. Zde nebyl počet mladých pachatelů tak výrazný jako ve věznici Vinařice. Pachatelé pod 20 let pokrývali 55 % celkového množství respondentů.

I u těchto získaných výsledků jsem propojila odpovědi z otázek 1 a 3. V jiřické věznici uvedlo 11 odsouzených, že vykonávají TOS minimálně podruhé.

věk	5× a více	4×	3×	2×	1×
pod 15 let	1	0	0	0	0
15–17 let	1	1	1	0	1
18–20 let	0	1	0	3	1

Tabulka 2- Spojení a vyhodnocení otázky č. 1 a č. 3 ve věznici Jiřice

Ze skupiny pod 15 let první respondent uvedl kategorii „5× a více“ a druhý „1×“. V kategorii 15–17 let byl výčet rozmanitější. Celkem čtyři respondenti uvedli po jednom kategorii „5× a více“, „3×“, „2×“ a „1×“. Do poslední kategorii 18–20 let spadá nejvíce respondentů. Tři z pěti odsouzených zaškrtnli variantu „2×“, jeden „4×“ a poslední „1×“.

Graf 9 - Vyhodnocení otázky č. 3 - souhrn věznic

věk	5× a více	4×	3×	2×	1×
pod 15 let	3	0	1	2	2
15–17 let	5	1	2	4	5
18–20 let	2	2	1	3	2

Tabulka 3 - Spojení a vyhodnocení otázky č. 1 a č. 3 - souhrn věznic

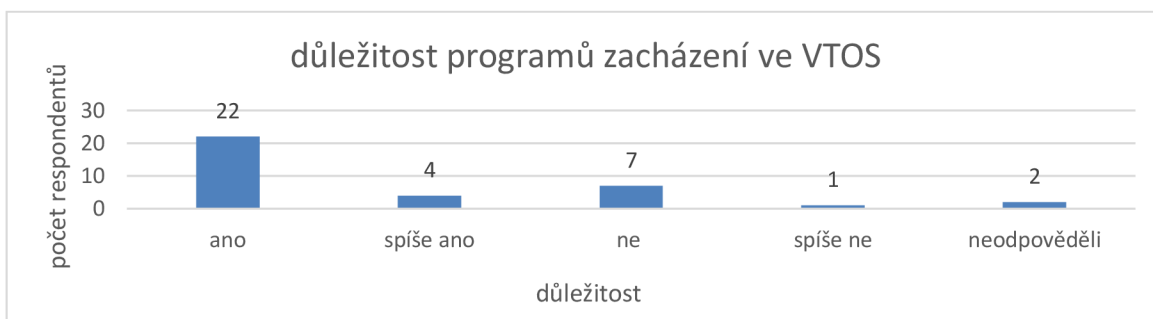
Z celkového počtu 56 respondentů 35 uvedlo, že s páčáním trestné činnosti začali ještě před svým 20. rokem. Z těchto 35 odsouzených následně 26 sdělilo, že recidivují. Z teoretické části už vyplynulo, že penologická recidiva sčítá opakovaně odsouzené jedince.

V procentech lze zhodnotit, že **74,28 %** dotazovaných pod 20 let tvořili **recidivisté**. Nutno však vzít v potaz, že u prvoodsouzených jedinců nejsou známy věk ani délka trestu, tudíž jejich budoucí recidivu vyloučit nelze. **Z těchto údajů je možné závěr z materiálů IKSP potvrdit.**

Otázka č. 4

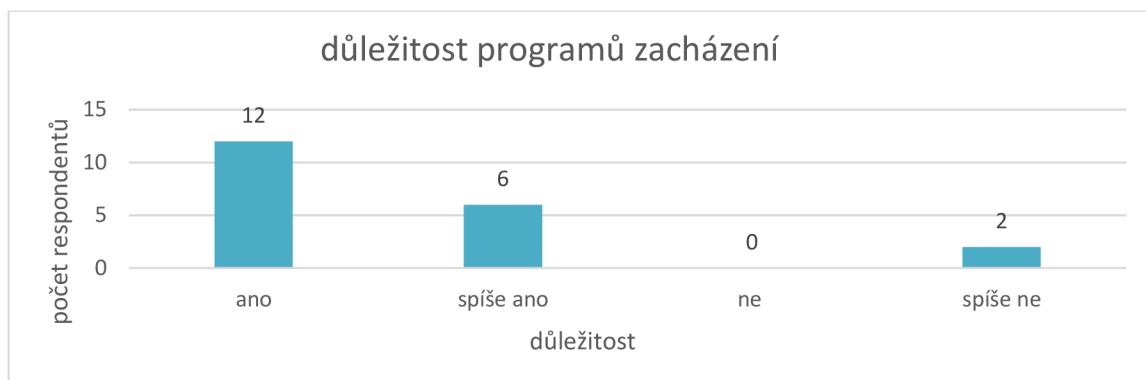
Má pro Vás důležitou roli ve výkonu trestu program zacházení?

Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

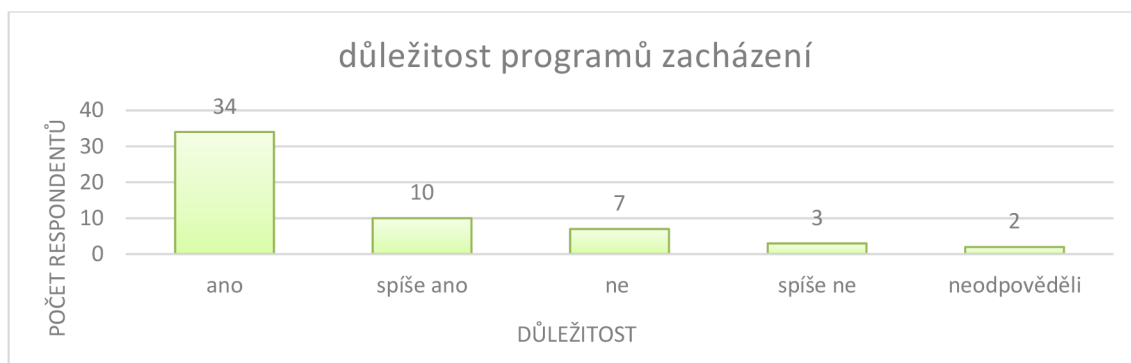
Graf 10 - Vyhodnocení otázky č. 4 ve věznicích Vinařice

Z grafického znázornění odpovědí je na první pohled zřejmá důležitost programů zacházení pro odsouzené ve VTOS. Kladně odpovědělo 26 respondentů, záporně osm a dva neodpověděli.

Graf 11 - Vyhodnocení otázky č. 4 ve věznici Jiřice

I zde počet kladných odpovědí výstižně přesahuje počet těch záporných. Pouze dva dotazovaní odpověděli negativně, 12 respondentů velmi kladně a šest kladně.

Graf 12 - Vyhodnocení otázky č. 4 - souhrn věznic

Při sečtení odpovědí odsouzených z vinařické a jiřické věznice jsem dospěla ke stejnému závěru. Programy zacházení jsou pro odsouzené důležité. K tomuto závěru vedlo 34 velmi kladných odpovědí a 10 kladných odpovědí. Z 56 respondentů dva neodpověděli a ze zbylých 54 neměly programy zacházení větší význam pro 10 odsouzených. **Programy zacházení hrály důležitou roli pro 81,48 % respondentů**, což je opravdu vysoké číslo. Důležitost a účinnost jsou pro naše šetření ale dva odlišné znaky. Důležitost programů zacházení neurčuje míru jejich úspěšnosti. Spíše svědčí o tom, že nejsou zbytečné a měli bychom se na ně více soustředit. Důležitost programů může spočívat i v pouhém naplnění denních aktivit. Otázka také je, zda by pro další jakékoliv výchovné působení na odsouzené

nebylo vhodné přijmout fakt, že někteří odsouzení o žádnou změnu ani nápravu nestojí. Jejich životní styl jim vyhovuje a pokus o jejich nápravu je pouze promarněný čas.

Pro potvrzení první hypotézy jsem spojila otázku č. 1, č. 4 a č. 7 a zaznamenala do tabulky pro lepší přehlednost.

odsouzen	důležitost	důvody recidivy
2×	ano	finanční situace
2×	ano	hloupost
2×	ano	alkohol
2×	ano	drogy
2×	ano	nebyla práce – finanční situace
2×	ano	alkohol, tíživá životní situace
2×	ano	finanční situace, drogy, kolektiv
3×	ano	nebyla práce, špatné zázemí
3×	ano	finanční situace
3×	ano	sebeovládání, drogy, alkohol
3×	ano	finanční situace
3×	ano	bez odpovědi
3×	ano	finanční situace
3×	ano	finanční situace, rodinné problémy
4×	ano	finanční situace
4×	ano	bez odpovědi
5× a více	ano	finanční situace
5× a více	ano	finanční situace, špatné zázemí
5× a více	ano	finanční situace
5× a více	ano	finanční situace, špatné zázemí
5× a více	ano	tentokrát je nevinný
2×	spíše ano	finanční situace
2×	spíše ano	bez odpovědi
3×	spíše ano	finanční situace
4×	spíše ano	finanční situace, drogy
4×	spíše ano	špatní přátelé
5× a více	spíše ano	drogy
5× a více	spíše ano	finanční situace
2×	ne	špatné vztahy s nevlastními rodiči
4×	ne	finanční situace – život na ulici
4×	ne	špatní lidé
5× a více	ne	špatní přátelé
2×	spíše ne	drogy
5× a více	spíše ne	finanční situace, zázemí, závislost
5× a více	spíše ne	přestal žít řádným životem
5× a více	bez odpovědi	finanční situace

Tabulka 4 - Vyhodnocení 1. hypotézy

První část první hypotézy – **programy zacházení hrají ve VTOS pro recidivisty důležitou roli** – potvrzuje fakt, že pro dvacet jedna recidivistů jsou programy zacházení důležité, pro sedm recidivistů jsou také spíše důležité, pro čtyři nejsou důležité a pro tři spíše nejsou důležité. **Programy zacházení hrají důležitou roli ve VTOS pro 77,79 % recidivistů výzkumného šetření.**

Druhou část první hypotézy – i **přes svou neúčinnost** – dokazuje to, že i když jsou pro vězně důležité, jsou ve VTOS opakovaně.

Otázka č. 5

Jakých programů zacházení se zúčastňujete? Myšleno programy zacházení a standardizované programy zacházení.

Otázka č. 5 je první otevřenou otázkou v tomto dotazníku. Předem jsem počítala s nižším počtem vyplnění, což se i potvrdilo. Na druhé straně rozepisovací otázky a jejich gramatická stránka dokreslují představy o intelektuálních schopnostech respondentů.

U této otázky chci vyzdvihnout odpovědi odsouzených zařazených do standardizovaného programu výstupního oddělení otevřené věznice v Jiřicích. Odsouzení bez problémů dokázali vyplnit veškeré programy, kterých se zúčastňují. Odborní zaměstnanci v tomto programu mají větší možnost věnovat se odsouzeným individuálně. Výkon těchto programů má lépe nastavený rámec, odsouzení vědí, proč jsou do těchto programů zařazeni, v čem spočívá jejich význam, a dává jim to vyšší smysl.

Odsouzení uváděli programy 3Z, finanční gramotnost, sociální gramotnost, právní minimum, sebe prezentaci, sportovní aktivity, pastorační péči, rukodělné kroužky, relaxační techniky, kurz českého jazyka, věžňovu cestu, všeobecně vzdělávací kurz, anglický jazyk, vzdělávací aktivity – školu, psychosociální rozvoj aj.

Koncepce na léta 2015–2025 apeluje na zvyšování finanční gramotnosti a podle odpovědí je toto dodržováno.

Programy jsou opravdu nastavovány individuálně. Bohužel ale i z dotazníku vyplynulo, kdo na sobě pracovat chce, a kdo ne. Je jasné, že odsouzení, kteří

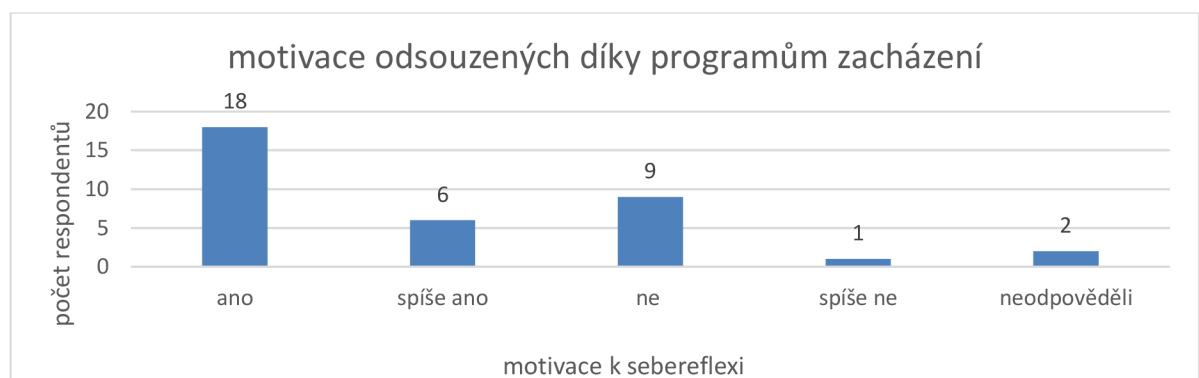
uvedli pouze sportovní aktivity, na svém chování nic závratnějšího díky programům nezmění. Samozřejmě že pohybové aktivity jsou v životě velmi důležité. Zaměstnají hlavu, vyplaví endorfiny a jsou tělu prospěšné, ale i z poznatků odborných zaměstnanců je zřejmé (viz. *Analýza otázek – zaměstnanci*), že pouze tyto aktivity samy o sobě prospěšné nejsou.

Otázka č. 6

Motivují Vás tyto programy k sebereflexi?

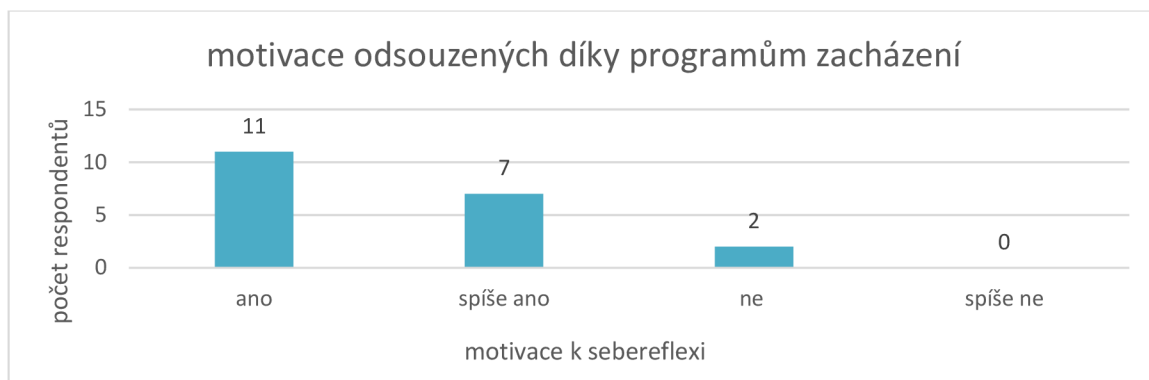
Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

Otázka směřuje k motivaci odsouzených ve VTOS při plnění programů zacházení. Už bylo zjištěno, jestli jsou pro odsouzené jednotlivé resocializační programy důležité, a teď nadešel čas zjistit, zda je i motivují k sebereflexi. Sebereflexe je jednou z nejdůležitějších složek úspěšné resocializace, tudíž též napomáhá ke snížení recidivy.

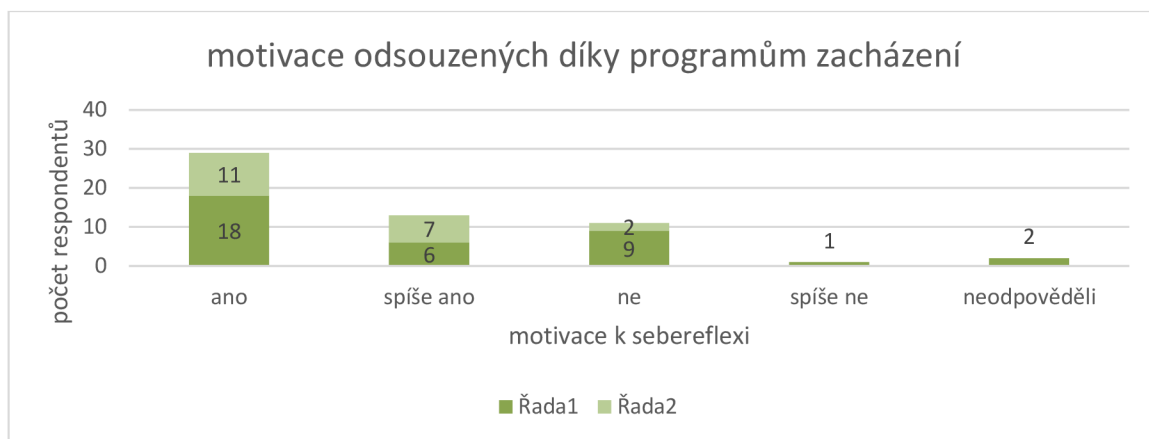
Graf 13 - Vyhodnocení otázky č. 6 ve věznicí Vinařice

Odpověď „ano“ zaškrtnulo 18 účastníků, „spíše ano“ označilo šest, „ne“ devět účastníků, „spíše ne“ jeden dotazovaný a dva neodpověděli vůbec. V porovnání s otázkou týkající se důležitosti programů se zde u odpovědi „ne“ objevily dva hlasy navíc a u odpovědi „ano“ o čtyři hlasy méně.

Graf 14 - Vyhodnocení otázky č. 6 ve věznici Jiřice

Zde jsou první pohled zřejmě pozitivnější výsledky. „Ano“ vybralo 11 dotazovaných, „spíše ano“ sedm a „ne“ pouze dva respondenti.

Graf 15- Vyhodnocení otázky č. 6 - souhrn věznic

K přemýšlení nad sebou samým pomáhají programy zacházení 29 dotazovaným odsouzeným a spíše pomáhají 13 respondentům. K motivaci nepomáhají 11 odsouzeným, spíše nepomáhají jednomu a neodpověděli dva z dotazovaných.

Ještě mě zajímalo, zda respondenti, kteří uvedli, že je resocializační programy nemotivují k sebereflexi, patří k recidivistům, či nikoliv. Z 11 odsouzených, kteří zvolili variantu „**ne**“, bylo osm recidivistů. Dvanáctý uvedený zaškrtl odpověď „**spíše ne**“ a šlo taktéž o recidivistu.

počet	odsouzen	ne/zaměstnaný	uvedené programy zacházení
1.	5× a více	zaměstnaný	žádné
2.	4×	nezaměstnaný	čtení, stolní tenis, cvičení
3.	1×	nezaměstnaný	škola
4.	5× a více	nezaměstnaný	žádné
5.	1×	nezaměstnaný	žádné
6.	4×	nezaměstnaný	škola
7.	2×	nezaměstnaný	škola
8.	5× a více	nezaměstnaný	žádné
9.	1×	nezaměstnaný	věznice mi žádné programy nenabídla
10.	2×	nezaměstnaný	žádné
11.	4×	nezaměstnaný	žádné
12.	5× a více	nezaměstnaný	sportovní aktivity

Tabulka 5 - Nemotivovaní odsouzení a výčet uvedených programů zacházení

Dále sedm odsouzených uvedlo, že se žádných programů zacházení nezúčastňují. Každý vězeň však musí plnit alespoň minimální program zacházení. Další tři odsouzení uvedli vzdělávací aktivity a dva zájmové aktivity. Z 12 dotazovaných byl zaměstnan pouze jeden. Zaměstnan ve VTOS je pouze jeden.

Otázka č. 7

Pokud jste již byl v minulosti pravomocně odsouzen, co Vás vedlo k tomu, spáchat další trestný čin (finanční situace, špatné zázemí,...)?

V tomto případě šlo o otázku otevřenou. Vzhledem k množství odpovědí jsem se rozhodla neuvádět každou odpověď jednotlivě, ale pouze uvést ty nejčetnější z obou věznic. Uvádět výčet všech odpovědí by pro účely šetření ani nebylo efektivní vzhledem k otázce, která má pouze dokreslovací, nikoliv stěžejní charakter.

Nejčastěji uváděné skupiny:

- a) finanční situace,
- b) alkoholová a drogová závislost,
- c) špatná společnost / zázemí,
- d) nezaměstnanost,
- e) hloupost / mladická nerozvážnost.

Finanční situace byla uváděna nejpočetněji. Pokud se opomene poslední ze zmíněných skupin, **hloupost a mladická nerozvážnost**, a člověk se zamyslí nad spojitostmi zbylých skupin, dospěje k závěru, že všechny tyto skupiny jsou vzájemně propojené. Finanční situace souvisí s nezaměstnaností a naopak, alkoholová a drogová závislost souvisí se špatnou společností a zázemím. Taktéž může spolu souviset i drogová/alkoholová závislost s finanční situací a nezaměstnaností, a to všechno společně se špatnou společností/zázemím.

Dá se tedy říci – a z dotazníkových odpovědí to i vyplývá –, že pokud jedinec dosáhne alespoň jedné z těchto skupin, nabalují se na ni postupně další problematické množiny, které tvoří jednotný celek.

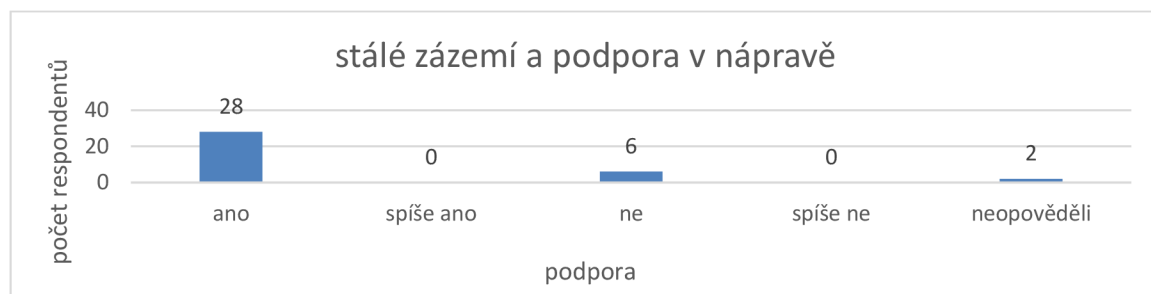
Otázka č. 8

Máte stálé rodinné/přátelské zázemí? (Podporuje Vás někdo?)

Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

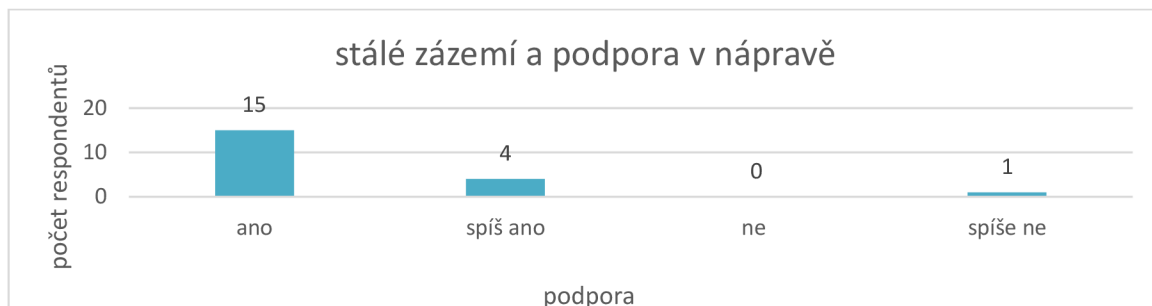
Rodina a sociální kontakty jsou jedním ze sedmi oblastí dynamických rizik, jež se vyhodnocují při zpracování komplexní zprávy a určení programů zacházení. Podpora a pocit stálého zabezpečení se řadí mezi důležité lidské potřeby. Rodina/přátelé mohou odsouzeným poskytnout bydlení, které je taktéž jednou z oblastí sedmi dynamických rizik.

Rodinné zázemí má pro jedince významný vliv na jeho fyzické, emoční a sociální blaho. Kvalita a podpora rodiny může posílit sebevědomí jedince, jeho schopnost vyrovnávat se s obtížnými životními situacemi a udržovat pozitivní vztahy s lidmi kolem sebe. Rodinné zázemí také představuje bezpečné a stabilní prostředí, které umožňuje jedinci růst a rozvíjet se.

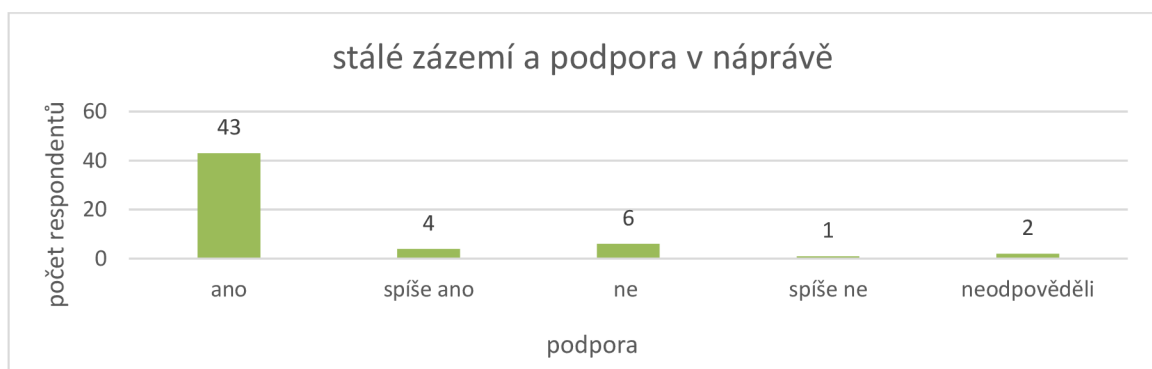
Graf 16 - Vyhodnocení otázky č. 8 ve věznicí Vinařice

Dotazovaní ve věznici Vinařice 28× uvedli, že mají stálé rodinné/přátelské zázemí. Zbýlých šest nemá rodinné/přátelské zázemí a dva neodpověděli.

Graf 17 - Vyhodnocení otázky č. 8 ve věznici Jiřice

Dotazovaní ve věznici Jiřice 15× uvedli, že mají stálé rodinné/přátelské zázemí. Zbýlí čtyři odsouzení spíše mají rodinné/přátelské zázemí a jeden spíše nemá.

Graf 18 - Vyhodnocení otázky č. 8 - souhrn věznic

Ukázalo se, že 76,79 % dotazovaných má rodinné/přátelské zázemí i jejich podporu.

Zapojení rodiny do výkonu trestu odnětí svobody je klíčové pro zajištění resocializace odsouzeného a prevence recidivy. Rodinné zázemí pomáhá udržovat sociální vazby mezi odsouzeným a společností, což přispívá k jeho začleňování po propuštění. Tím je snižováno riziko opakovaného spáchání trestné činnosti a zároveň jsou mimo jiné snižovány zátěž ve vězeňském systému i náklady spojené s nápravou a resocializací odsouzených.

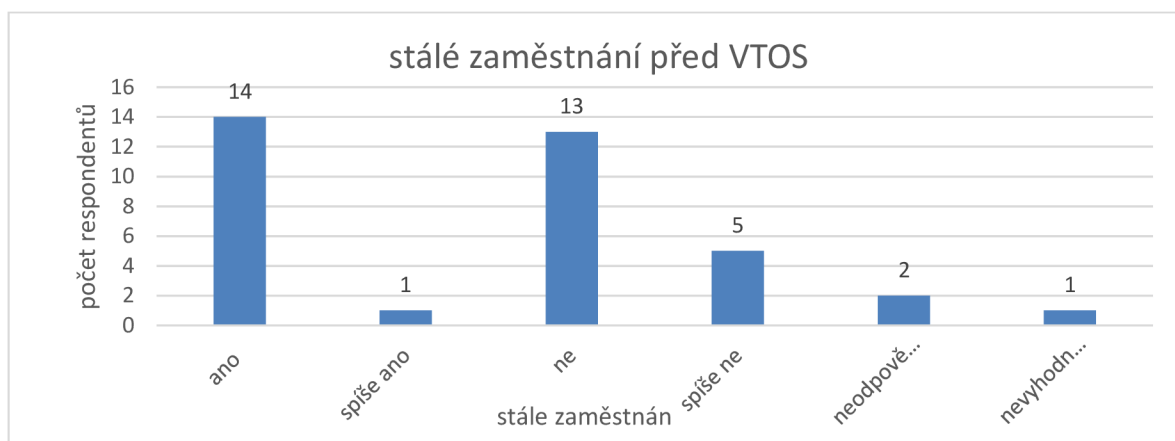
Otázka č. 9

Měl jste před VTOS stálé zaměstnání?

Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

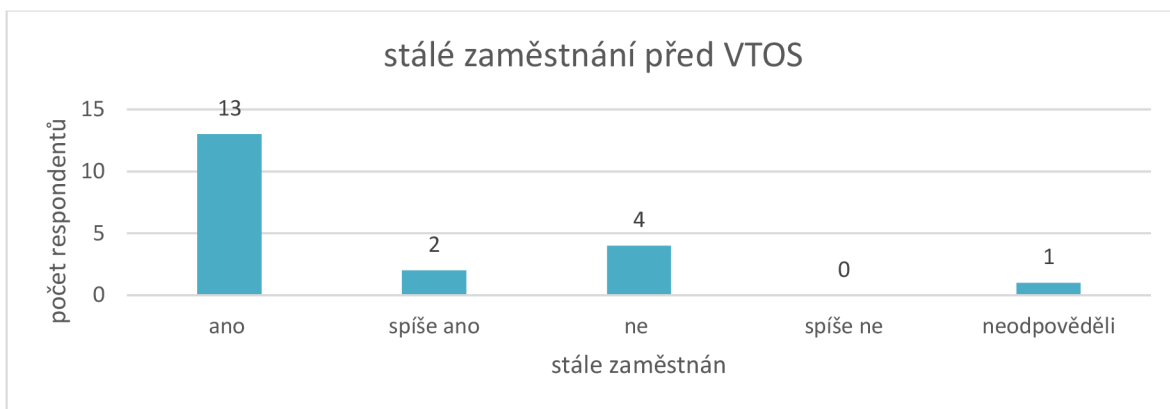
Z odpovědí na otázku č. 7 vyplynulo, co bylo nejčastějším důvodem spáchání dalšího trestného činu. Tímto důvodem (u dotazovaných) byla převážně finanční situace. Další otázka tudíž vedla ke zjištění pracovních návyků dotazovaných odsouzených.

Definice nezaměstnanosti odsouzených před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody se týká situace, kdy fyzická osoba, která byla odsouzena k trestu odnětí svobody, není v době před výkonem trestu zaměstnána a aktivně zaměstnání nehledá. Tato definice zahrnuje všechny odsouzené osoby, nebo i ty, které jsou ve vyšetřovací vazbě a čekají na soud. Nezaměstnanost těchto jedinců představuje unikátní problém, který vyžaduje zvláštní přístup a opatření.

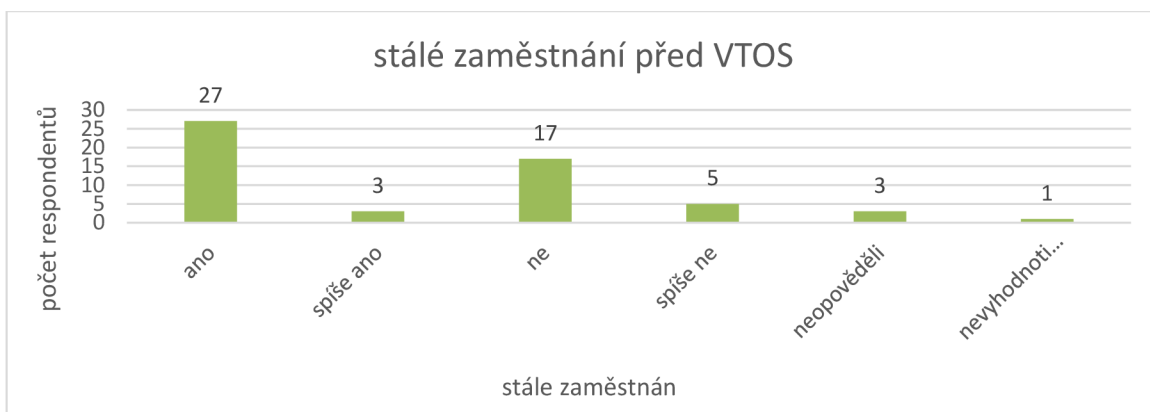
Graf 19 - Vyhodnocení otázky č. 9 ve věznici Vlnařice

Odpověď uvedlo celkem 33 odsouzených. Stejní dva odsouzení nevedli žádnou odpověď, přičemž jednu další odpověď z důvodu zaškrtnutí více variant nebylo možné vyhodnotit. Nezaměstnáno bylo 13 respondentů, spíše nebylo zaměstnáno pět respondentů. Naopak 14 respondentů bylo stále zaměstnáno a jeden spíše ano.

Graf 20 - Vyhodnocení otázky č. 9 ve věznici Jiřice

Ani zaměstnání nepředstavovalo u dotazovaných v jiřické věznici vysoké dynamické riziko. Stálé zaměstnání měly tři čtvrtiny respondentů. Nezaměstnaní byli čtyři účastníci šetření a jeden neuvedl žádnou zaškrťovací variantu.

Graf 21 - Vyhodnocení otázky č. 9 - souhrn věznic

Při spojení získaných odpovědí z obou středočeských věznic stále převažovalo stálé zaměstnání nad nezaměstnanými. Přesto 39,28 % zaměstnáno nebylo.

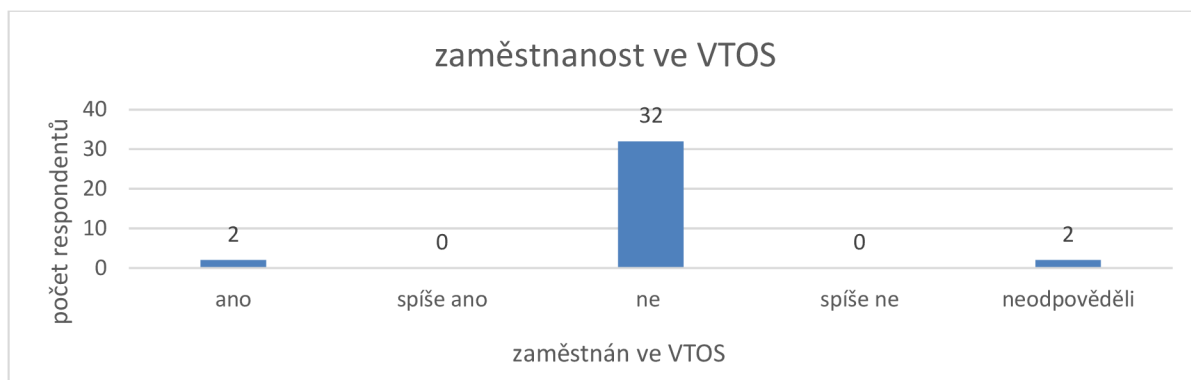
Otázka č. 10

Jste ve výkonu trestu zaměstnán?

Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

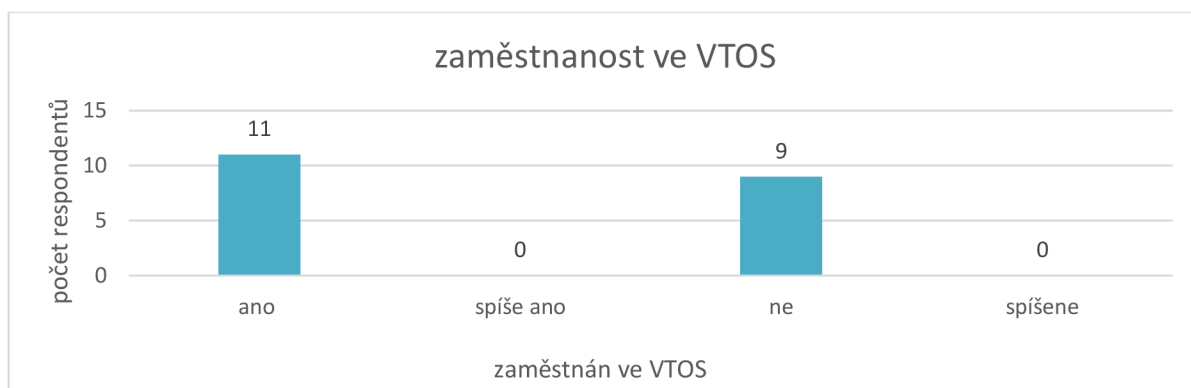
Nezaměstnanost mezi vězněnými jednotlivci se vyznačuje specifickými faktory, které ji odlišují od běžné nezaměstnanosti. Jedním z těchto faktorů je skutečnost, že věznění jedinci po propuštění často postrádají dostatečnou přípravu na opětovné začlenění do společnosti. To znamená, že jim často chybí potřebné

dovednosti a kvalifikace, aby si našli a udrželi zaměstnání. Navíc bývají ve společnosti často stigmatizováni a diskriminováni, což dále brání jejich přechodu z vězení na trh práce.

Graf 22- Vyhodnocení otázky č. 10 ve věznici Vinařice

Počet zaměstnaných vězňů ve výkonu trestu odnětí svobody se ukázal relativně nízký ve srovnání s celkovým počtem vězňů. Jak zobrazuje zdejší graf, pouze dva vězni byli zaměstnání, a to z celkového počtu 34 vězňů. Tento nízký počet může být způsoben různými faktory, včetně dostupnosti pracovních míst, dovedností vězňů a dalších omezení spojených se zaměstnáváním ve vězení.

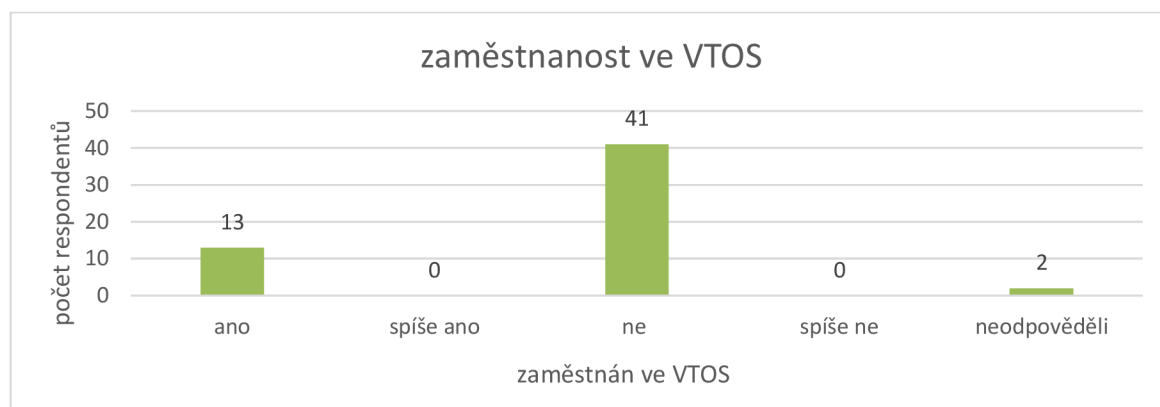

Graf 23 - - Vyhodnocení otázky č. 11 ve věznici Jiřice

Mezi zaměstnané odsouzené spadá 11 odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. Tito odsouzení jsou přiděleni do pracovních pozic a mají za povinnost vykonávat určité pracovní úkoly. Zaměstnání jim poskytuje možnost získat pracovní zkušenosti, rozvíjet dovednosti a pracovní návyky. Kromě toho je jim poskytována finanční odměna za vykonanou práci, která jim umožňuje zajištění základních potřeb a podporuje jejich sebeúctu. Zaměstnání odsouzených má

proto důležitý význam pro jejich resocializaci a přípravu na návrat do společnosti po propuštění. Zaměstnaní převažují nad nezaměstnanými, nutno však uvést na pravou míru, že v jiřické věznici byla část dotazníků vyplněna i odsouzenými zařazenými do standardizovaného programu výstupního oddělení otevřené věznice, které má pracovní zařazení jako podmínku.

Kromě zaměstnaných odsouzených existuje také skupina devíti odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří momentálně zaměstnání nejsou.

Graf 24 - - Vyhodnocení otázky č. 11 - souhrn věznic

Nezaměstnanost vězňených osob má různé negativní důsledky, a to jak pro samotné jedince, tak i pro společnost jako celek. Osoby propuštěné z vězení, které se nezaměstnají, často čelí ekonomické a sociální marginalizaci. To může vést k jejich opětovnému zapojení do trestné činnosti a zvýšenému riziku recidivy. Pro společnost to znamená vyšší náklady na vězeňský systém i nižší bezpečnost. Důsledky nezaměstnanosti vězňených osob jsou tedy významné a vyžadují odpovídající opatření.

Podle zjištěných údajů není v současnosti 75,92 % z dotazovaných vězňů zařazeno do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody. Tato skutečnost vyvolává otázky ohledně efektivnosti a možných výhod zaměstnávání vězňů.

Nezaměstnanost ve výkonu trestu odnětí svobody je významně ovlivněna nedostatkem pracovních příležitostí pro vězně. Většina věznic nezajišťuje dostatečný počet pracovních míst pro všechny vězně, čímž se snižuje jejich možnost uplatnění během výkonu trestu.

Vězeňský systém trpí nízkou poptávkou po pracovní síle, což vytváří další překážku pro zaměstnání vězňů. To znamená, že i kdyby byli vězni schopni nabídnout pracovní sílu, neexistuje dostačující nabídka pracovních míst ve vězeňském systému.¹³⁴

4.8.1 Dílčí závěr – odsouzení

Dotazníkové šetření u vzorku odsouzených mělo hlavní cíl potvrdit, nebo vyvrátit první hypotézu empirické části práce. Dle podrobného prozkoumání i za pomoci metody dedukce a indukce **jsem došla k závěru, který první hypotézu potvrzuje**. Pro 77, 79 % recidivistů mají programy zacházení důležitý význam. Jak už ale bylo zmíněno, důležitost a účelnost jsou dvě výrazně odlišné roviny. Pokud vezmeme v potaz veškeré odsouzené, poté mají programy zacházení důležitou roli pro 81, 48 %.

Zda motivují programy zacházení vězně k sebereflexi zkoumala otázka č. 6. Na základě odpovědí motivují programy zacházení 34 odsouzených a nemotivují 12. U 12 nemotivovaných jsem odpovědi propojila ještě s odpověďmi daných jedinců na otázku č. 5, přičemž dané propojení zde představuje vztah mezi jednotlivými programy zacházení a následnou motivací.

V první půli empirické části pracuji i s materiály IKSP týkající se recidivy a zkoumám vzorek šetření z hlediska věku a recidivy. Při porovnání odpovědí týkajících se počtu odsouzení a počátečního věku při páčání trestné činnosti, vyplynulo, že 35 odsouzených začalo páchat trestnou činnost do 20. roku života. Z těchto 35 odsouzených 26 recidivuje. Celkový počet recidivistů v našem vzorku byl 36, tudíž 72, 26 % z celkového počtu odsouzených recidivistů nastartovalo kariéru tzv. kriminálního do svých 20 let.

Dále se mi jeví jako důležité poukázat na nejrizikovější oblast pro opětovné páčání trestné činnosti. Pro naši skupinu recidivujících vězňů byla oním největším rizikem **finanční situace**. Přesto, že právě finance (příp. nezaměstnanost) vedla k dalšímu protiprávnímu jednání, 41 z 54 odsouzených

¹³⁴ Informace získané z výzkumné šetření mezi odbornými zaměstnanci.

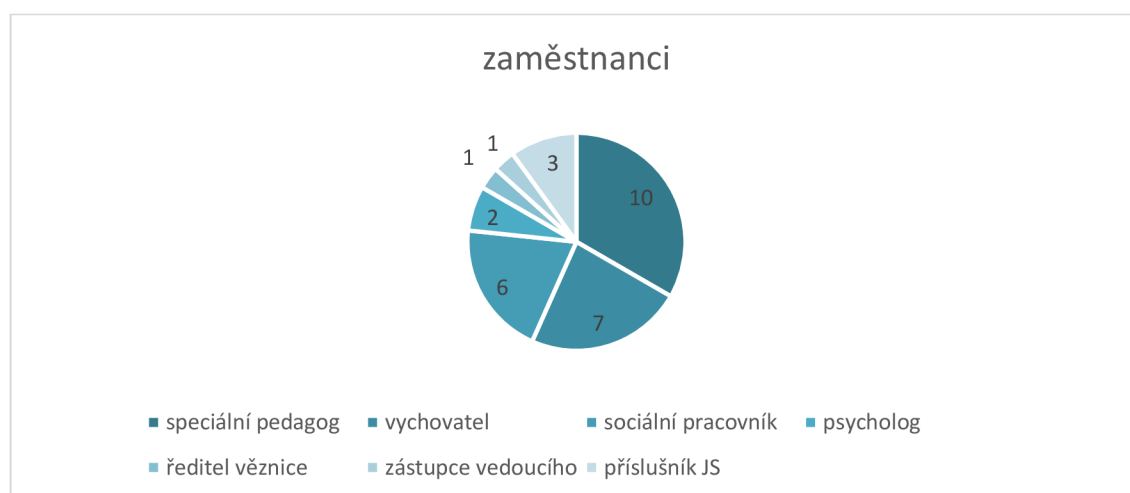
není ve výkonu pracovně zařazeno, což ke zlepšení finanční situace zajisté nepomáhá.

4.9 Analýza odpovědí – odborní zaměstnanci

Otázka č. 1

Na jaké pozici jste zaměstnán/a?

Na resocializaci vězňů se podílí řada odborných zaměstnanců. Mezi ně se řadí již zmiňovaní vychovatelé, speciální pedagogové, sociální pracovníci, psychologové, duchovní a další pracovníci.

Graf 25- Vyhodnocení otázky č. 1 - zaměstnanci

Na výzkumném šetření se podílelo celkově deset speciálních pedagogů, sedm vychovatelů, šest sociálních pracovníků, dva psychologové, jeden ředitel věznice, jeden zástupce vedoucího a tři příslušníci Justiční stráže.

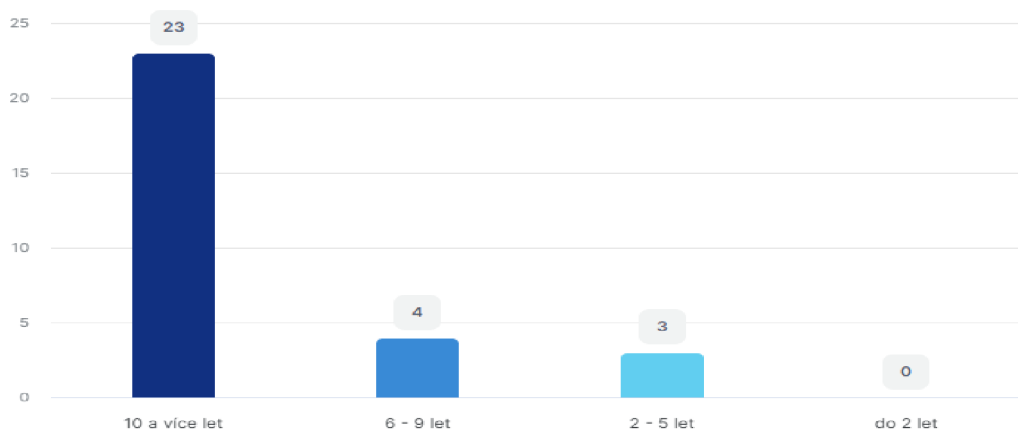
Je nezbytné si uvědomit, že odborníci hrají klíčovou roli jak v procesu resocializace, tak v tomto výzkumném šetření. Tento dotazník se zaměřil na význam a přínos, který odborníci v oboru resocializace mají, a jejich náhled na celkovou problematiku byl stěžejní.

Každý má svou specifickou úlohu v tomto řetězci činností, proto každý může na tuto problematiku nahlížet jinak. Úhel pohledu vnáší subjektivní pojetí do reálného vnímání. Z těchto důvodů je velmi důležité vyplnění dotazníku více množinami odborných zaměstnanců.

Otázka č. 2

Jak dlouho trvá Váš pracovní poměr ve věznici?

Odpovědi na výběr: a) do 2 let, b) 2–5 let, c) 6–9 let, d) 10 a více let.

Graf 26 - Vyhodnocení otázky č. 2 - zaměstnanci

U téměř všech účastníků šetření trval pracovní poměr 10 a více let, tudíž trvá po celou dobu účinnosti Koncepce vězeňství pro léta 2015-2025.

Otázka č. 3

Co Vás nejvíce motivuje na Vaší práci?

Tato otázka byla jednou z otevřených otázek. Chtěla jsem její pomocí zjistit, co jednotlivé odborné zaměstnance v jejich povolání nejvíce motivuje. Pokud by práce s pachateli byla pozitivní, daly by se očekávat jako odpovědi smysluplnost, dobrý pocit nebo třeba kladné výsledky práce. Odpovědi na otázky byly různorodé, ale daly by se zařadit do tří podskupin.

Těmi jsou:

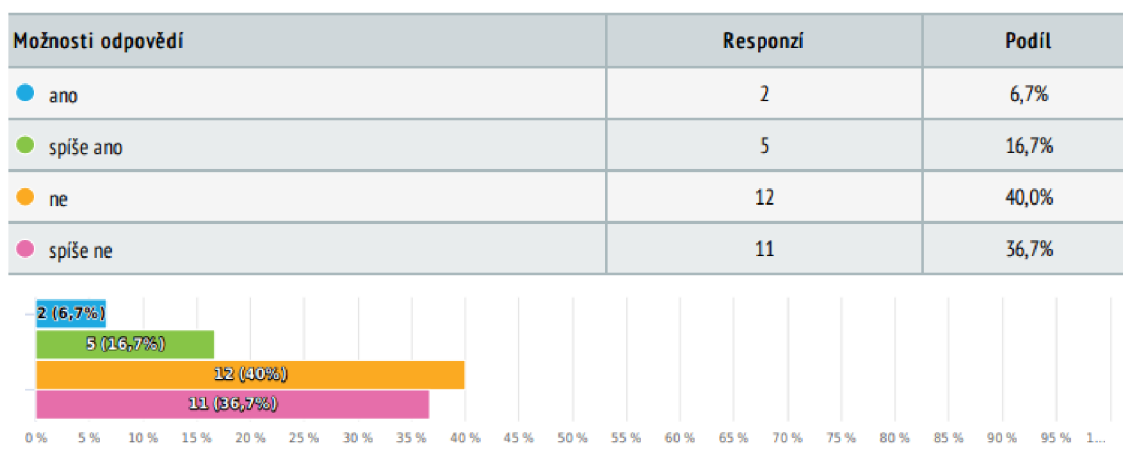
- a) smysluplnost,
- b) kolektiv a
- c) výplata.

Otázka č. 4

Věříte myšlence resocializace tak, jak je nyní nastavena?

Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

Pomocí této otázky jsem chtěla získat pohled odborných zaměstnanců na systém resocializace. Pokud by resocializační systém byl nastaven správně, kdo jiný by mu měl poté věřit než sami odborní zaměstnanci, kteří se na něm podílejí?

Tabulka 6 - Vyhodnocení otázky č. 4 - zaměstnanci

Opět vzhledem k míře recidivy se daly očekávat spíše negativní odpovědi. Poměr dvacet tři ku sedmi respondentům vypovídá o tom, že dotazovaní nevěří myšlence resocializace tak, jak je nyní nastavena. V komparaci s otázkou č. 2 lze tyto názory považovat za objektivní vzhledem k délce trvání pracovního poměru zaměstnanců.

U této otázky zatím nebudou analyzovány důvody této nedůvěry. Prozatím postačí pouze výsledek, že 76,65 % respondentů je ohledně této problematiky nedůvěřivých.

Další z hypotéz bylo, že resocializační proces není efektivní, protože není dle odborných pracovníků správně nastaven.

První část hypotézy – **resocializační systém není efektivní** – potvrzuje sama o sobě již několikrát zmiňovaná míra roční penologické recidivy. Jestliže by

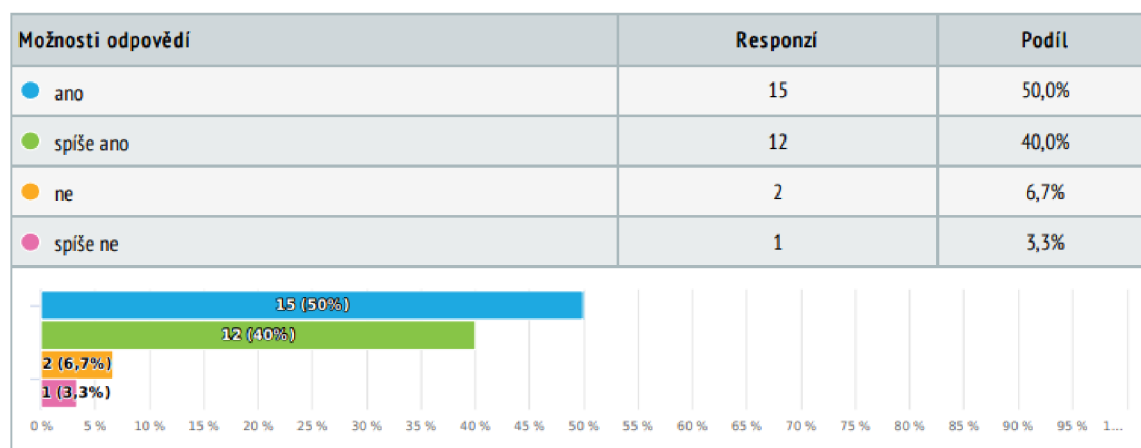
resocializace byla úspěšná, pak by se recidiva postupně snižovala. Koncepce vězeňství do roku 2025 přestane již příští rok plnit svou funkci. Vycházela z uváděné míry recidivy pro rok 2014, která dosáhla 69 %. Kdyby došlo ke změnám, které by zvýšily účinnost resocializace, už by v roce 2024 mělo být zaznamenáno její snížení, což se doposud nestalo.

Druhou část hypotézy – **není správně nastaven** – potvrzují výsledky získané výzkumným šetřením. Myšlenka resocializace tak, jak je nyní nastavená, **nevěří 76,65 % odborných pracovníků**. Tři čtvrtiny dotázaných zaměstnanců vykonávají své povolání, aniž by věřilo jeho funkčnosti.

Otázka č. 5

Bylo by dle Vás vhodné modifikovat resocializační systém?

Odpovědi na výběr: a) ano, b) spíše ano, c) ne, d) spíše ne.

Tabulka 7 - Vyhodnocení otázky č. 5 - zaměstnanci

Názor na otázku modifikace je jednoznačný. K modifikaci resocializačního systému se přiklání 27 z 30 respondentů.

Resocializační systém je klíčovým prvkem výkonu trestu a představuje důležitý nástroj pro reintegraci vězňů zpět do společnosti. Potřeba modifikace tohoto systému je důsledkem nedostatků, které jej provázejí a brání jeho efektivitě.

Poslední z hypotéz se týká právě modifikace.

První část hypotézy – **resocializační systém je třeba modifikovat** – potvrzuje 90 % dotazovaných. Pouze jeden respondent se domníval, že není třeba žádných změn. **Jednotnost odpovědí je výsledkem této části hypotézy.**

Druhá část, a tedy i závěrečný výrok o třetí hypotéze je uveden pod otázkou č. 6.

Otázka č. 6

Pokud ano, co je dle Vás největším problémem úspěšné nápravy pachatele?

Otázka č. 6 rozvíjí odpověď na otázku č. 5. Vyjádření odborných zaměstnanců může pomoci určit v závěru práce nejvýznamnější rizika úspěšné resocializace. Z hlediska množství odpovědí uvádím pouze 15 z nich. Neuvedené odpovědi byly opakující se.

Respondent 1: *„Jejich motivace.“*

Respondent 2: *„Velký počet odsouzených připadajících na jednoho zaměstnance zabývajícího se ‚nápravou‘ odsouzených, nedostatečné finanční ohodnocení odborných zaměstnanců, nechť některých odsouzených něco měnit.“*

Respondent 3: *„Velký počet odsouzených.“*

Respondent 4: *„Potřeba uvědomění si pachatelem svého nezákonného jednání, nutná podmínka pro odpuštění.“*

Respondent 5: *„Postpenitenciární péče s apelem na autentičnost a zodpovědnost.“*

Respondent 6: *„Není návaznost mezi VTOS a životem po propuštění. U odsouzených není prováděna odborná pomoc se začleněním se do běžného života a nejsou pod kontrolou, zda plní své závazky a úkoly.“*

Respondent 7: *„Nenavazující programy a zařízení po VTOS.“*

Respondent 8: „Největším problémem je nedostatek zaměstnanců a jejich nedostatečné ohodnocení.“

Respondent 9: „Nedostatek pracovníků, nedostatečný prostor pro individuální práci s odsouzenými.“

Respondent 10: „Nedostatek personálu s odpovídajícím finančním ohodnocením, hromadné ubytování odsouzených, nedostatek cílených programů s terapeutickým zaměřením.“

Respondent 11: „Nedostatečné personální zajištění ve věznicích a následná adekvátní postpenitenciární práce.“

Respondent 12: „Na straně odsouzených nemotivovanost a vliv návykových látek, na straně VS více cílená práce, nemotivovaní zaměstnanci, kteří nevěří ve změnu.“

Respondent 13: „Málo cílených aktivit, programů, které by objektivně reagovaly na identifikovaná rizika v oblasti dynamických faktorů (dle SARPA).“

Respondent 14: „Aktuální stav společnosti, často stejné prostředí, ze kterého pachatel vzešel a do kterého se po trestu vrací.“

Respondent 15: „Absence obavy z možného dalšího trestu.“

Jelikož empirická část práce pojednává o funkčnosti resocializace, jevílo se mi jako vhodné uvést celý výčet odpovědí. Pokud odpovědi čte osoba, která si již nějaké publikace prostudovala, dochází k závěru, že se jedná stále o ty totožné problémy. **Nedostatek personálu na velký počet odsouzených, nenavazující postpenitenciární péče, nemotivovanost na obou stranách a nedostatečné finanční ohodnocení.**

Druhá část hypotézy – **protože sčítá řadu překážek pro úspěšnou resocializaci** – potvrzují otevřené odpovědi na otázku č. 6. Programy zacházení nemají návaznou podporu v jejich udržení, individuální působení není na vybraných oddílech možné z hlediska počtu vězňů a počtu zaměstnanců. Taktéž vězeňský systém nabízí pouze omezenou škálu cílených aktivit.

Závěr, že resocializační systém v České republice je odrazem nedostatečného nastavení, které ovlivňuje jeho účinnost i dopad na společnost, **je potvrzením třetí hypotézy.**

Otázka č. 7

Lze vůbec v případech celoživotních pachatelů ovlivnit jejich chování a myšlení?

Odpovědi na výběr: a) ano, b) ne.

Graf 27 - Vyhodnocení otázky č. 7 – zaměstnanci

V teoretické části práce lze naléznout rozdělení pachatelů na tři typy:

- ty, kteří se dostanou do vězení a už se tam nikdy nevrátí,
- ty, kteří se dostanou do vězení a existuje určitá šance, že už se tam nevrátí,
- ty, kteří se dostanou do vězení a budou se tam stále vracet nezávisle na cizí vůli.

Celoživotní pachatel, tzv. kriminálník, je osoba, u které je již velmi brzy pozorovatelné těžko ovladatelné chování.

Neodmyslitelnou složku veškeré recidivy tvoří skupina těch pachatelů, kteří se dostali do vězení a budou se tam opakovaně vracet nezávisle na cizí vůli. Otázka směřovala k již jednou zmíněné domněnce, že i kdyby třeba 100 lidí vyvinulo sebevětší snahu a úsilí, daný jedinec se stejně nezmění.

K této domněnce se přiklonilo osmnáct účastníků. Naopak dvanáct jich tvrdí, že i s celoživotními pachateli lze pracovat.

Otázka č. 8

Pokud ano, do jaké míry?

Po zaškrtnutí odpovědi, že s celoživotními pachateli lze pracovat, následovala rozvíjející otázka: Do jaké míry?

Pro dokreslení situace byly vybrány čtyři rozvíjející odpovědi.

- 1) Z vlastní praxe – ano, zase se časem vrátí do kriminálu, ale ne za těžké ublížení na zdraví, ale třeba jen za krádež. A to je také pokrok a ochrana společnosti.
- 2) Částečně, vytvořením podmínek a stanovením pravidel chování, včetně důsledné kontroly jejich dodržování.
- 3) Celoživotní – chápáno tak, jako že páchá trestnou činnost po celý život. Lze ovlivnit působením v rámci aktivit. Dále případnou spoluprací s neziskovými organizacemi.
Doživotní – chápáno jako doživotní trest. Lze ovlivnit jen pro působení odsouzeného ve VT.
- 4) To je různé, pokud chcete nějaké číslo, cca 50 %.

Lze tedy konstatovat, že důkladnou intervencí se dá částečně ovlivnit pachatelův životní styl, někdo takový jako Matka Tereza z něj však pravděpodobně nikdy nebude. Vysokoprocentní úspěšnost zaručit nelze. Záleží zde, ostatně jako u všech odsouzených, především na jejich motivaci ke změně.

Otázka č. 9

Společností je často vytýkáno, že odsouzení v průběhu VTOS nepracují. Jak tuto skutečnost vnímáte vy?

Záměrem této otázky bylo zjistit, jak na problematiku zaměstnávání nahlízejí i odborníci. Zda se zaměstnáváním souvisí i určitá rizika, nebo je jenom prospěšné. Opět uvádím pouze vybraný výčet odpovědí, které se mi jako nejdůležitější vzhledem k dané problematice.

Respondent 1: „Dlouhodobou snahou VS ČR je zaměstnat co nejvíce odsouzených. Důvody, proč tomu tak není, jsou na rozsáhlejší analýzu.“

Respondent 2: „Ano, všichni by měli pracovat.“

Respondent 3: „Je to problém, ztrácí návyky, povinnosti, motivaci, nemají se kde unavit, nemůžou podporovat rodiny.“

Respondent 4: „Každý by měl, např. ve formě práce pro oddíl, pro věznici, mít povinnost pracovat.“

Respondent 5: „Navrhovala bych změnu legislativy, kde by byla zakotvena povinnost splácet náklady VT a následky TČ a tím i povinnost pracovat, pokud by neměl jiné zdroje financí.“

Respondent 6: „Obecně je dobře, pokud odsouzení pracují. Na druhou stranu máme ke společnosti i jiné závazky. V rámci navýšení zaměstnanosti dochází ke zvýšené konzumaci návykových látek ve věznici a na venkovních pracovištích, což je větší bezpečnostní riziko nejen pro personál věznice, ale i civilisty na pracovištích mimo věznici. Také to klade vyšší nároky na personál věznice – odběry moči, výjezdy na pracoviště, kázeňská řízení apod. Dle mého názoru je na tento stav nedostatečně reagováno.“

Respondent 7: „Práce je pro odsouzené a jejich resocializaci velmi důležitá.“

Respondent 8: „Práce je základ. Současně však musí být zajištěna bezpečnost veřejnosti a personálu věznice.“

Respondent 9: „Pracují ti, kteří pracovat chtějí. Lidé, kteří dnes končí ve VT, nepracují, protože je tak naučila společnost tím, že jim platí sociální dávky.“

Respondent 10: „Ti, co chtějí pracovat, pracují.“

Respondent 11: „V našem zařízení pracují všichni, považuji to za nedílnou součást resocializace.“

Respondent 12: „V současné době je mimořádný tlak na zařazování odsouzených do práce, vzhledem k osobnostním charakteristikám,

bezpečnostním a dalším rizikům, manuálním a jiným potřebným dovednostem, nelze každého vězně „pustit“ a zaměstnat všude, část odsouzených chce pracovat, pracuje a pracovala i před nástupem do výkonu trestu, část nepracovala, pracovat během výkonu trestu ve skutečnosti nechce a po propuštění znovu nebude.“

Respondent 13: *„V současné době se zaměstnanost odsouzených zvyšuje – vždy ale budou ti, co pracovat nechtějí, a zároveň vnímám, že by mohlo být více pracovních nabídek.“*

Respondent 14: *„Zařazování odsouzených do zaměstnání je nadále problematické a z bezpečnostních důvodů nebude možné zařadit všechny odsouzené do zaměstnání. Této kapitole je ale ze strany VS ČR věnována zvýšená pozornost.“*

Respondent 15: *„Odsouzení mají zájem pracovat z důvodu uspokojení jejich potřeb formou nákupu.“*

V první části diplomové práce byl přístup k drogám interpretován jako riziko při resocializaci. Mezi způsoby získávání drog bylo také uvedeno vnitřní i vnější pracoviště. Respondent č. 6 na tuto situaci přímo zareagoval. Otázka je, zda by při eliminaci rizika získání drogy při výkonu zaměstnání nedocházelo k jinému způsobu obstarávání těchto látek. Toto posouzení je čistě individuální rozhodnutí odborných zaměstnanců, kteří přímo zhodnotí všechna hrozící rizika.

Otázka č. 10

Jaký program zacházení je dle Vás nejefektivnější? (Případně proč?)

Opět z hlediska rozsahu práce uvádím pouze vybraných 13 odpovědí na otázku č. 10. Neuvedené odpovědi byly opakující se – zpravidla byly jako efektivní uváděny pracovní aktivity.

Respondent 1: *„Z mé praxe se mi jeví jako efektivní standardizovaný Program Výstupní oddíl – Otevřená věznice a Program ‚Zastav se, zamysli se a změň se‘. Pro osoby s projevy agresivity nově program ‚Good Lives Model‘.“*

Respondent 2: *„Všechny aktivity v PZ jsou efektivní navzájem se doplňují...“*

Respondent 3: „Systém cílených aktivit na potřeby jedince s terapeutickým přístupem při vyžadování dodržování režimu.“

Respondent 4: „Standardizované programy, které cílí na menší motivovanou skupinu odsouzených. Důvodem je právě motivace odsouzeného.“

Respondent 5: „Spojení práce, terapie, GLM, ZZZ, návštěvy externích organizací zaměřené na drogy, alkohol apod.“

Respondent 6: „Propojení terapie a práce.“

Respondent 7: „Program obsahující především složku pracovních aktivit a prostor pro aktivity sportovní a zájmové po práci, možnost využití komunikace se svými blízkými (návštěvy, Skype, telefon) a individuálně další aktivity pro ty vězně, kteří o ně mají zájem.“

Respondent 8: „Pracovní zařazení v rámci standardního PZ, částečně pak výstupní PZ.“

Respondent 9: „Obecně jsou dle mého názoru nejefektivnější programy zacházení v rámci SpO, kde jsou nejpropracovanější a vězni se věnuje více odborné práce. Také je i zde více motivovaných vězňů než na běžném oddíle.“

Respondent 10: „Nejefektivnějším je propojení terapie a práce.“

Respondent 11: „Kdyby všichni měli povinnost pracovat (nejen pro stát) a po práci např. na zkrácený úvazek by se pak dobrovolně zúčastňovali aktivit dle rizik.“

Respondent 12: „Intenzivní, individuální. Reflektuje konkrétní potřeby odsouzených. Je přizpůsoben jejich možnostem a osobnostnímu nastavení.“

Respondent 13: „Pracovní aktivita – vzdělávací aktivita – zájmová aktivita – dobrovolná práce pro vězňů (viz projekt Otevřená věznice). Individuální práce s odsouzenými. Patrná nízká recidiva.“

Otázka č. 11

Jaký program zacházení je dle Vás naopak nejméně efektivní?

Taktéž z důvodu rozsahu práce uvádím pouze 10 nejčtenějších odpovědí.

Respondent 1: „Z hlediska dílčích aktivit programu zacházení se ve vztahu k eliminaci rizik a potřeb odsouzených jeví jako neefektivní preference zájmových aktivit na úkor vzdělávacích a speciálně výchovných aktivit.“

Respondent 2: „Základní motivační působení.“

Respondent 3: „Zájmové aktivity.“

Respondent 4: „Vzdělávací kroužky.“

Respondent 5: „Ten, který plní ods. účelově.“

Respondent 6: „Skupinové aktivity o velkém počtu odsouzených.“

Respondent 7: „Běžný program na běžném oddíle, protože v reálu je obvykle vězeň nemotivovaný a není na něj čas.“

Respondent 8: „Program obsahující povinné aktivity z větší části bez praktického přínosu pro řadu vězňů, existující proto, aby byl každý vězeň do některé aktivity zapsán.“

Respondent 9: „Program, který je stanoven nemotivovaným odsouzeným na běžném oddíle, kde chybí personál, prostory, podmínky.“

Respondent 10: „Nejméně efektivní je ten, který ods. plní z důvodu, aby byli na ‚lepší oddíle‘ s více TV, PlayStation apod.“

Odborní zaměstnanci považují za nejméně účinné převážně zájmové aktivity. I já bych tyto aktivity považovala spíše pouze za doplňující, možná až za hodné zásluhy. V praxi je na nich však běžně sestavný celý program. Dále podotýkají běžné oddíly. Koncepce vězeňství pro léta 2015–2025 uvádí dva hezké příklady, které popisují rozdíl mezi léčbou závislostí na specializovaných odděleních a na standardních odděleních. O účinnější intervenci na specializovaných oddělení asi není větších pochyb, nicméně kapacita na běžných oddílech značně převažuje.

Pro budoucí obměny resocializačního systému by bylo vhodné zvážit případnou restrukturalizaci vnitřních oddělení.

Dále je vytýkána nízká motivace odsouzených. Motivace dělíme na vnitřní a vnější. Odborní pracovníci vynakládají vysoké úsilí k motivaci vězňů. S motivací však souvisí značné množství faktorů státního aparátu, a to např. sociální systém. Pokud je pro vězně „výhodnější pobyt za mřížemi,“ těžko s tím jeden odborný pracovník cosi zmůže.

4.9.1 Dílčí závěr – odborní zaměstnanci VS ČR

Jednou z hypotéz bylo tvrzení, že resocializační proces není efektivní, protože není dle odborných pracovníků správně nastaven. K potvrzení či vyvrácení této hypotézy směřovaly především odpovědi na otázku č. 4.

Ta zjišťovala, zda odborní zaměstnanci věří myšlence resocializace tak, jak je nyní nastavená. Při výkonu povolání je velmi důležité věřit tomu, co děláte. Pokud osoba vykonávající určité zaměstnání nevěří účinnosti procesu, může se tento přístup odrážet v jeho výsledcích. Z 30 dotázaných zaměstnanců 23 odpovědělo, že myšlence resocializace nevěří. Při uvedení relativní četnosti dosahujeme **76,65 %**. Roční míra penologické recidivy ve vztahu s názory odborných zaměstnanců tvoří potvrzující závěr této hypotézy.

Otázka č. 5 se dotazovala, zda by bylo vhodné modifikovat resocializační systém. Spolu s otázkou č. 6 tvořily potvrzující závěr hypotézy č. 3. Tou bylo tvrzení, že ***resocializační systém je třeba modifikovat, protože sčítá řadu překážek pro úspěšnou resocializaci.*** Modifikace obecně znamená změnu či nějakou úpravu. Tuto změnu či úpravu vyžaduje 27 z 30 respondentů. Pokud opět uvedeme relativní četnost, dostáváme se již na **90 %**.

Za největší vystávající problémy lze stále považovat především tyto oblasti:

- a) vysoký počet odsouzených připadající na nízký počet kvalifikovaných odborníků,
- b) nízké finanční ohodnocení,
- c) nedostatečný výběr cílených aktivit a
- d) nefunkční propojení penitenciární a postpenitenciární péče.

S uvedenými překážkami se setkáme i ve většině odborných publikací. Došla jsem tedy k závěru, že tyto překážky mají značný vliv na úspěšnou resocializaci a jejich činnost a úprava je třeba modifikovat.

Druhá část empirického šetření řeší i působnost celoživotních pachatelů a jejich možnou resocializaci. Tato otázka lze považovat asi za nejvíce spornou. Osmnáct respondentů nevěří v nápravu pachatele, naopak dvanáct si myslí, že i s celoživotními pachateli je práce možná.

Otázka č. 10 a č. 11 představuje čtenáři nejefektivnější, a naopak nejméně efektivní programy zacházení. Tato otázka nebyla zvolena úplně optimálně. Na každého odsouzeného jedince účinkují jiné přístupy, jiné programy a jiné aktivity. Nelze tudíž vyvodit nejvíce a nejméně účinné programy zacházení. Na čem se však odborní pracovníci shodli je, že pokud nejsou zájmové aktivity doplněny i o jiné další aktivity, jejich účinnost je minimální.

Závěr

Jak už jsem zmínila v úvodu, trestná činnost je s lidstvem spojována již od jeho počátků a nic prozatím nenasvědčuje tomu, že by bylo v budoucnu dosaženo takového stavu, při kterém by byla veškerá kriminalita vymýcena. Tato problematika tedy je a bude aktuální po celou dobu jejího výskytu. Pro stát a státní politiku je velmi důležité blaho občanů, které je spjata také s pocitem bezpečí. Pocit bezpečí nejlépe zajistí co nejméně patrná trestná činnost. Na tom se podílí stát pomocí svých třech složek, moci zákonodárné, moci výkonné a moci soudní. Poté, co dojde k dopadení, usvědčení a následnému odsouzení pachatele, přichází na řadu VS ČR. Členy VS ČR jsou jak příslušníci, tak civilní zaměstnanci.

Civilními zaměstnanci jsou i odborní pracovníci. Řadíme mezi ně vychovatele, speciální pedagogy, sociální pracovníky, psychology, ale také např. adiktology, terapeuty a duchovní. Právě tyto subjekty vykonávají nápravnou funkci. Domáhají se nápravy chování, snížení rizik, vzbuzení empatie a prozření. Učí vězně základním dovednostem, pracovním návykům, vzdělání a dalším aktivitám důležitým pro běžný život. Sociální pracovníci předávají odsouzeným poznatky o finanční gramotnosti, dluhové gramotnosti nebo také o právním minimu.

Tato cílená působení na vězně nazýváme programy zacházení. Programy zacházení dělíme na pět základních oblastí:

- a) pracovní aktivity,
- b) vzdělávací aktivity,
- c) speciálně výchovně aktivity,
- d) zájmové aktivity a
- e) oblast utváření vnějších vztahů.

Zacházení následně členíme na:

- a) minimální zacházení,
- b) standardní zacházení,
- c) speciální zacházení,
- d) základní motivační zacházení a
- e) výstupní zacházení.

Aby fungovala resocializace, je potřeba, aby fungovaly především tyto tři oblasti – *prevence – penitenciární péče – postpenitenciární péče*. Pokud selže prevence, přichází na řadu penitenciární péče a po ní následuje péče postpenitenciární. Roční míra recidivy se pohybuje kolem 67 %, to znamená, že se více než každý druhý vrátí tzv. za mříže.

Je tedy zřejmé, že resocializační systém je problematický. Tato problematičnost mi umožnila provést výzkumné šetření, jehož výzkumnou otázkou bylo, ***zda vůbec odborní zaměstnanci věří myšlence resocializace tak, jak je nyní nastavena, a zda by podle nich bylo vhodné modifikovat resocializační systém.***

Stanovila jsem si také tři hypotézy.

H₁: Programy zacházení hrají ve VTOS pro recidivisty důležitou roli i přes svou neúčinnost.

H₂: Resocializační proces není efektivní, protože není dle odborných pracovníků správně nastaven.

H₃: Resocializační systém je třeba modifikovat, protože sčítá řadu překážek pro úspěšnou resocializaci.

Ty tvrdí, že problémem, se kterým se resocializace potýká, je i názor vlastních vykonavatelů.

Výzkumné šetření dokázalo, že zaměstnanci nevěří myšlence resocializace a bylo by dle nich vhodné resocializační systém modifikovat. Výzkumné šetření také dokázalo, že programy zacházení jsou pro vězně důležité a část z nich i motivují k sebereflexi. **Všechny tři hypotézy byly na základě analýzy odpovědí potvrzeny.**

Další stěžejní poznatky empirického šetření:

- nejčastějším faktorem opětovného odsouzení byla finanční situace,
- ačkoliv se klade důraz na zaměstnávání odsouzených, 75, 92 % našeho vzorku odsouzených není ve VTOS pracovně zařazena,
- většinu recidivistů tvoří ti jedinci, kteří začali páchat trestnou činností do 20. roku,
- pro část odborných zaměstnanců je motivací pouze zaplacení složenek či nutnost zaměstnání kvůli získání financí,
- práce s celoživotními pachateli je náročná a vyžaduje velmi kvalitní individuální intervenci.

Vlastní doporučení

Více se soustředit na motivované jedince, u kterých se jeví reálná šance na jejich nápravu a přijmout fakt, že nelze napravit každého. Někomu se může zdát tento názor příliš kontroverzní, mně se však jeví jako účinnější napravit alespoň nějakou část odsouzených pořádně (a tím snížit jejich recidivu i náklady státu na opětovné uvěznění), než vkládat síly do jedinců, kteří o pomoc ani nestojí.

Klást důraz na spokojenost a motivovanost zaměstnanců VS ČR. Příslušníci VS přijati do služebního poměru mají nárok na náborový příspěvek ve výši až 150 000 Kč. Civilní zaměstnanci na žádný příspěvek nárok nemají, ačkoli s odsouzenými pracují stejně jako příslušníci ve služebním poměru. Vzhledem k situaci, že 1 290 z celkových 4 280 civilních zaměstnanců bylo ke dni 31. 12. 2022 v pracovním poměru u VS ČR déle než dvacet let (z nichž 867 déle než dvacet šest let), lze v horizontu pár let očekávat jejich odchod. Stát by se měl tedy začít vypořádávat s těmito problémy:

- a) malá kapacita přijímaných uchazečů na vysokých školách se zaměřením na adiktologii, psychologii, speciální pedagogiku a obdobné obory,
- b) po vystudování těchto oborů existuje množství lukrativnějších nabídek a
- c) minimální informovanost veřejnosti o možnostech zaměstnání ve věznicích.

Dále by si stát měl uvědomit, že sice ano, případná modifikace resocializačního systému (která mimo jiné vyžaduje zvýšení počtu zaměstnanců) bude nákladná, ale cílené snížení recidivy bude odměnou pro stát, i pro společnost.

Uvedme si pro lepší pochopení příklad.

1 odsouzený = 1 200 Kč denně → 1 odsouzený = 438 000 Kč ročně

Pokud budeme počítat s 20 000 odsouzenými osobami v ČR a poklesem recidivy o 5 %, sníží se počet odsouzených o jeden tisíc. Dostáváme se k výsledku, že pokud jeden odsouzený stojí ročně 438 000 Kč a došlo by ke snížení odsouzených o 1 000, stát by ušetřil ročně na těchto odsouzených 438 000 000 Kč, které by mohl využít např. jako platy nově přijatých zaměstnanců.

Také je dle mého názoru důležité si uvědomit, že pobyt ve vězení dělá finanční situaci pracovně nezařazeného jedince ještě závažnější, než byla při jeho příchodu. Pro možnost úplné nápravy by měl mít jedinec možnost odcházet s „čistým štítem,“ což je ale nereálná představa. Vzhledem k výsledku výzkumného šetření (nejčastější důvod opětovné trestné činnosti byla finanční situace), by bylo ale vhodné zavést funkční institut např. něco jako institut oddlužení pro odsouzené pro ty, co se po propuštění zaručí, aby jim minimálně dluhy během výkonu ještě nevzrůstaly.

Závěrečné doporučení pro praxi je, že programy zacházení a další resocializační působení je důležité a vězně motivuje k sebereflexi, avšak mívají se svými účinky. Resocializační systém je třeba modifikovat, aby mohl plně plnit svůj účel.

Seznam použité literatury

Monografie

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022. Online. 1. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-205-6. [cit. 2024-01-28]. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/479_Analyza-trendu-kriminality-v-Ceske-republice-v-roce-2022.pdf.

BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 15. ISBN 978-80-7338-115-8.

BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-408-4.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 144–145. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. Aleš Čeněk, 2013, s. 55–56. ISBN 978-80-7380-461-9.

Diferenciace odsouzených ve věznicích s ostrahou. Online. 1. IKSP, 2023. ISBN 978-80-7338-203-2. [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://www.iksp.cz/storage/169/477_Diferenciace-odsouzenych-ve-veznicich-s-ostrahou.pdf.

DIRGA, Lukáš a Jan VÁNĚ. *Náboženství za mřížemi*. Lukáš, 2023, s. 23, 68, 81. ISBN 978-80-7364-156-6.

DIRGA, Lukáš. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Západočeská univerzita v Plzni, 2020, s. 18. ISBN 978-80-261-0848-1.

DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza. *České vězeňství*. Wolters Kluwer, 2021. s. 42. ISBN 978-80-7676-066-0.

DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů*. 1. 2013. ISBN 978-80-247-4371-4.

HÁLA, Jaroslav a SOUDKOVÁ, Petra. *Jak mluví čeští vězni*. Příloha časopisu České vězeňství 4/2002, 2002. ISBN 80-238-9463-3.

JŮZL, Miloslav. *Penitenciariстика jako věda žaláři*. 1. UNIVERZITA Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 311–312. ISBN 978-80-7452-131-7.

Kriminální styly myšlení: Inventář PICTS-cz. Online. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-156-1 [cit. 2024-02-29]. Dostupné z: <https://www.iksp.cz/storage/169/431-Kriminalni-styly-mysleni-Inventar-PICTS-cz-1.pdf>.

KŘÍHA, Josef; METEŇKO, Jozef a PETR, Bohuslav. *Aktuální reflexe odhalování, dokumentování, dokazování a prevence kriminality či jiné protispolečenské činnosti*. Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2020, s. 112. ISBN 978-80-7556-073-5.

MAREŠOVÁ, Alena, a kol.: *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016 [cit. 2023-09-17]. ISBN 978-80-7338-157-8. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/432.pdf>.

MURPHY, Tony. *Criminology*. SAGE Publications, 2020. s. 195-196. ISBN 978-1-52641-141-9

PINEROVÁ, Klára; LOUČ, Michal a BUŠKOVÁ, Kristýna. *Vězení jako zrcadlo společnosti*. Ústav pro studium totalitních režimů, 2021, s. 229–232. ISBN 978-80-88292-91-3.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie I*. 2. Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Gaudeamus, 2014, s. 11–12. ISBN 978-80-7435-378-9.

Skarbek, David. *The Social Order of the Underworld: How Prison Gangs Govern the American Penal System*. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press, 2014, s. 87. ISBN 978-0-19-932850-5.

ŠÍMA, Alexander a SUK, Milan. *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 17. C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-880-1.

ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Aleš Čeněk, 2013. s. 108. ISBN 978-80-7380-484-8.

VÁLKOVÁ, Helena; ČERNÍKOVÁ, Vratislava a FIRSTOVÁ A KOL., Jana. *Aktuální otázky vězeňství*. 2014: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014, s. 35. ISBN 978-80-7251-426-7.

ČASOPISECKÉ ČLÁNKY

České vězeňství. Online. 2023, roč. 2023, č. 2. Generální ředitelství vězeňské služby, 2023. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf>.

KOLÁŘ, Ondřej. Průnik omamných a psychotropních látek do věznic (2016–2017). Online. *ResearchGate*. 2022, s. 9. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/365872760> Prunik omamnych a psychotropnich latek do veznic.

Zvítězí sami nad sebou, anebo to vzdají? Online. 2023, roč. 2023, č. 2. Generální ředitelství vězeňské služby, 2023, s. 17–19. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf><https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf>.

ZÁKONNÁ ÚPRAVA A INTERNÍ PŘEDPISY

Evropská vězeňská pravidla: Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členskými státy Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům. Praha: Vězeňská služba ČR, 2006.

Ministerstvo spravedlnosti posiluje ochranu práv vězňených osob. Zřídilo ombudsmana. Online. Justice.cz. 2024. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy/-/clanek/ministerstvo-spravedlnosti-posiluje-ochranu-prav-veznenych-osob-zridilo-ombudsmana->.

Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě

Ústava ČR č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů, a Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., v platném znění.

Vnitřní vězeňský řád.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., v platném a účinném znění.

Zák. č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, v posledním znění.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Adiktolog. Online. Adiktolog. 2023. [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1293>.

Alternativní trest. Online. In: Wikipedia: the free encyclopedia. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2011, 5.6.2022. [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Alternativn%C3%AD_trest.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2022*. Online. Průměrné mzdy – 4. čtvrtletí 2022. 2023. [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2022#>.

Justice.cz [online]. 2017 [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.

Metodika k programu Vnímám i Tebe (VIT): program zvyšující odpovědnost pachatele vůči oběti trestného činu. Online. In: PMSCR. 2020. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_KSII_Metodika_VIT_200825.pdf.

Ombudsman. Online. VS ČR. 2022. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/ombudsman>.

PETRAS, Michal. *Realizace programů zacházení s odsouzenými v návaznosti na jejich identifikované rizikové oblasti*. Online. In: Vězeňská služba ČR. 2016. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: [file:///C:/Users/mbrozova/Downloads/2016-10-27 - _Programy zachazeni-VS.pdf](file:///C:/Users/mbrozova/Downloads/2016-10-27_-_Programy_zachazeni-VS.pdf).

Probace. Online. Probační a mediační služba. 2023. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>.

Probace. Online. Probační a mediační služba. 2023. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>.

Vězeňská služba České republiky *Odsouzení ve výkonu trestu*. Online.. [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/odsouzeni-ve-vykonu-trestu>.

Vězeňská služba České republiky [online]. 2023 [cit. 2023-09-17]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>.

Vězeňská služba České republiky *Duchovní služba* [online]. [cit. 2024-02-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/duchovni-sluzba-1>.

Vězeňská služba České republiky. *Často kladené otázky. SARPO* [online]. 2023 [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/casto-kladene-otazky>.

Vězeňská služba České republiky. *České vězeňství* [online]. 2022 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2022/cv-1-2022-web.pdf>.

Vězeňská služba České republiky. SARPO. *SARPO* [online]. [cit. 2023-10-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>.

Vězeňská služba České republiky. *Výkon vězeňství*. Online. Výkon vězeňství. 2023 [cit. 2024-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/sekce/vykon-vezenstvi>.

Vězeňská služba České republiky. *Vývoj zaměstnanosti vězňů*. Online. 2023. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>.

Vězeňská služba České republiky. *Školská vzdělávací střediska*. Online. Školská vzdělávací střediska. 2023. [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/stredni-odborne-uciliste/sekce/skolska-vzdelavaci-strediska>.

Z vězňů mohou být včelaři a sadaři. Online. In: Novinky.cz. 2016. [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-z-veznu-mohou-byt-vcelari-a-sadari-353963>.

Zvláštní zpráva „Věznice“. Online. 4 NZN 602/2019. NSZ, 2019. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

OSTATNÍ

Koncepce vězeňství do roku 2025

Podcast Pod svícnem

Souhrnná zpráva o závislostech v České republice. Online. Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2023. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33854/1198/Souhrnna_zprava_o_zavislostech_v_CR_2022_fin.pdf. [cit. 2024-02-24].

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022.

Vězeňská služba České republiky. *Výroční zpráva za rok 2022* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2024-02-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-vs-cr-2022-final.pdf>.

Zvláštní zpráva „Věznice“. Online. 4 NZN 602/2019. NSZ, 2019. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf. [cit. 2024-02-15].

Seznam grafů

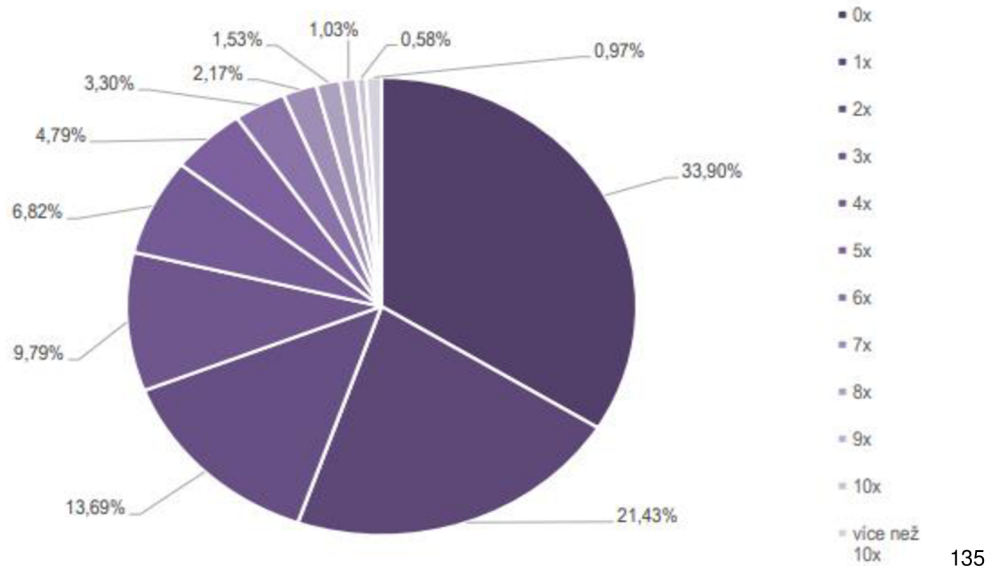
Graf 1 – Vyhodnocení otázky č. 1 ve věznici Vinařice.....	51
Graf 2 - Vyhodnocení otázky č. 1 ve věznici Jiřice	52
Graf 3 - Vyhodnocení otázky č. 1 - souhrn věznic.....	52
Graf 4 – Vyhodnocení otázky č. 2 ve věznici Vinařice.....	53
Graf 5 - Vyhodnocení otázky č. 2 ve věznici Jiřice	53
Graf 6 - Vyhodnocení otázky č. 2 - souhrn věznic.....	54
Graf 7- Vyhodnocení otázky č. 3 ve věznici Vinařice	55
Graf 8- Vyhodnocení otázky č. 3 ve věznici Jiřice	56
Graf 9 - Vyhodnocení otázky č. 3 - souhrn věznic.....	57
Graf 10 - Vyhodnocení otázky č. 4 ve věznici Vinařice	57
Graf 11 - Vyhodnocení otázky č. 4 ve věznici Jiřice	58
Graf 12 - Vyhodnocení otázky č. 4 - souhrn věznic.....	58
Graf 13 - Vyhodnocení otázky č. 6 ve věznici Vinařice	61
Graf 14 - Vyhodnocení otázky č. 6 ve věznici Jiřice	62
Graf 15- Vyhodnocení otázky č. 6 - souhrn věznic.....	62
Graf 16 - Vyhodnocení otázky č. 8 ve věznici Vinařice	64
Graf 17 - Vyhodnocení otázky č. 8 ve věznici Jiřice	65
Graf 18 - Vyhodnocení otázky č. 8 - souhrn věznic.....	65
Graf 19 - Vyhodnocení otázky č. 9 ve věznici Vinařice	66
Graf 20 - Vyhodnocení otázky č. 9 ve věznici Jiřice	67
Graf 21 - Vyhodnocení otázky č. 9 - souhrn věznic.....	67
Graf 22- Vyhodnocení otázky č. 10 ve věznici Vinařice	68
Graf 23 - Vyhodnocení otázky č. 11 ve věznici Jiřice	68
Graf 24 - Vyhodnocení otázky č. 11 - souhrn věznic.....	69
Graf 25- Vyhodnocení otázky č. 1 - zaměstnanci.....	71
Graf 26 - Vyhodnocení otázky č. 2 - zaměstnanci.....	72
Graf 27 - Vyhodnocení otázky č. 7 – zaměstnanci.....	77

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Spojení a vyhodnocení otázky č. 1 a č. 3 ve věznici Vlnařice	55
Tabulka 2- Spojení a vyhodnocení otázky č. 1 a č. 3 ve věznici Jiřice	56
Tabulka 3 - Spojení a vyhodnocení otázky č. 1 a č. 3 - souhrn věznic.....	57
Tabulka 4 - Vyhodnocení 1. hypotézy	59
Tabulka 5 - Nemotivovaní odsouzení a výčet uvedených programů zacházení .	63
Tabulka 6 - Vyhodnocení otázky č. 4 - zaměstnanci.....	73
Tabulka 7 - Vyhodnocení otázky č. 5 - zaměstnanci.....	74

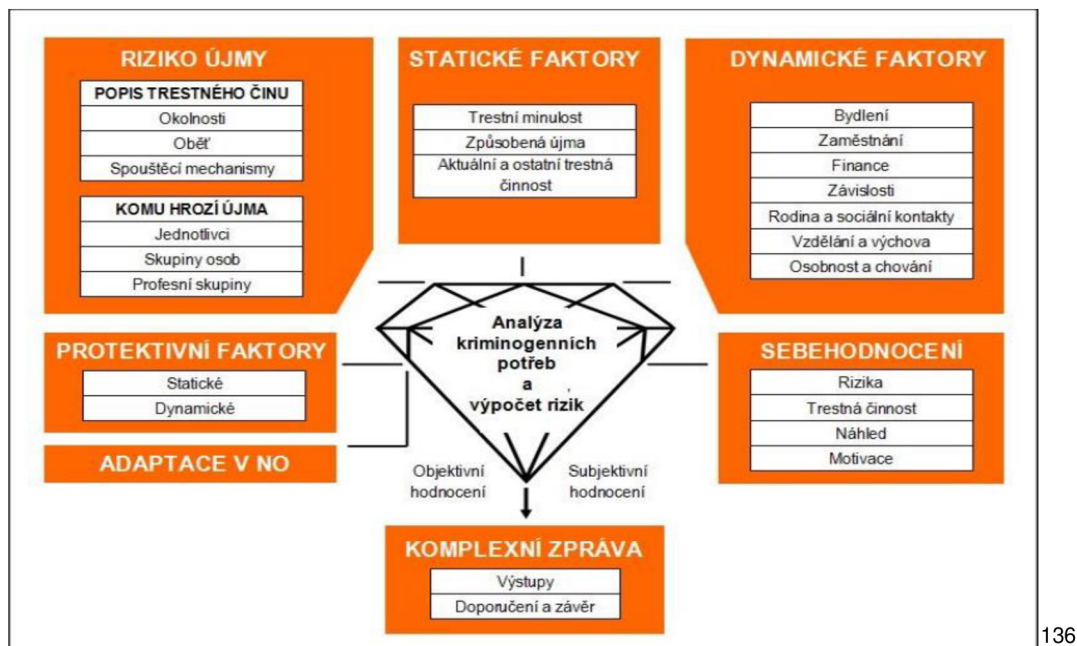
Seznam příloh

Příloha č. 1 – Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody k 31. 12. 2022

135

Příloha č. 2 – Schéma nástroje SARPO

136

¹³⁵ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022

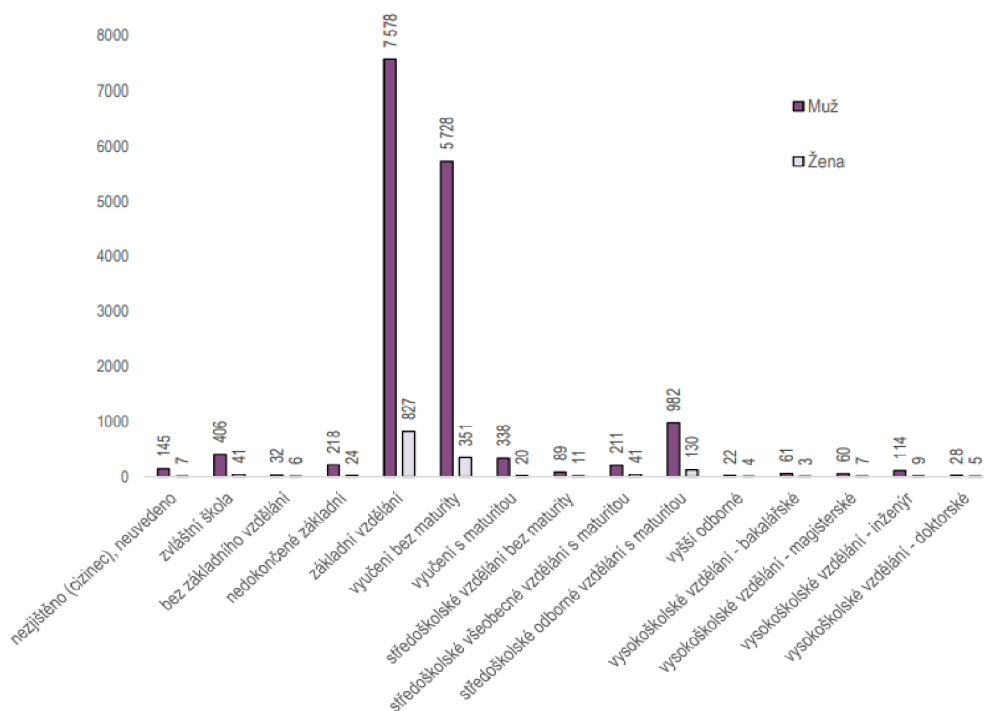
¹³⁶ SARPO *Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Online. Vězeňská služba České republiky, 2018. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>. [cit. 2024-03-05].

Příloha č. 3 – Typy programů zacházení

Typ programu zacházení:	Určen pro:	Důraz kladen na aktivity:
program minimálního zacházení	odsouzené s nízkými riziky	pracovní a zájmové
program standardního zacházení	odsouzené se středními až vysokými riziky	pracovní a vzdělávací
program speciálního zacházení	odsouzené s vysokými až velmi vysokými riziky	speciální výchovné a vzdělávací
program základního motivačního zacházení	odsouzené odmítající stvrdit podpisem přijetí programu zacházení	pracovní + dodržování pořádku a bezpečnosti

137

Příloha č. 4 – Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání k 31. 12. 2022.

138

Příloha č. 5 – Srovnání četnosti sledovaných skutků ve sledovaném období 2016-2018

¹³⁷ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022

¹³⁸ tamtéž

Tabulka I. 8: Srovnání četnosti sledovaných skutků ve sledovaném období 2016 – 2018				
Skutek	2016	2017	2018	Celkem
Aplikace OPL	177	268	279	724
Držení OPL	28	46	52	126
Jiný	36	44	74	154
N/A	1	1	1	3

139

Příloha č. 6. – Extramurální aktivity za rok 2012-2022

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Přerušení výkonu trestu	1 442	915	847	882	1 204	2 075	1 753	2 545	452	379	1 099
Opuštění věznice	2 757	1 803	1 812	2 032	3 063	4 610	4 069	7 100	1 846	1 709	4 872
Akce mimo věznici	3 393	2 188	1 980	2 434	3 488	4 695	4 274	8 299	3 938	6 844	10 599
Celkem	7 592	4 906	4 639	5 348	7 755	11 380	10 096	17 944	6 209	8 932	16 570

140

Příloha č. 7 – Výzkumný projekt „Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do věz. prog. cílených na snižování rizik (ROOT´20)“

Resocializaci a analýze rizik se věnovali i na Katedře sociologie Univerzity Karlovy. Ta ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR v letech 2020 až 2023 realizovala Výzkumný projekt nesoucí název „Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do vězeňských programů cílených na snižování rizik (ROOT´20.)“. Programy ROOT (Risk-Oriented Offender Treatment) jsou programy k předcházení kriminogenním rizikům u odsouzených. Projekt oslovil všechny věznice, přičemž zahrnoval tzv. standardizované programy a specializované oddíly. Co se řadí mezi standardizované programy a co jsou to specializovaná oddělení, už bylo uvedeno výše.

Měřitelné hodnoty tvořily dvě skupiny informací: informace získané o odsouzených zařazených do programů v letech 2021–2022 (získané při vstupu a výstupu z programu/opuštění ve spojení s dalšími daty) a informace získané o odsouzených zařazených do programů v letech 2014–2017.

¹³⁹ Zvláštní zpráva „Věznice“. Online. 4 NZN 602/2019. NSZ, 2019. [cit. 2024-02-15]. Dostupné z: https://vereinazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

¹⁴⁰ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022

Získané informace ovlivňovala určitá kritéria, a to objektivní a subjektivní. Těmi objektivními byly dokončení × předčasné ukončení programu. Subjektivní kritéria byla rozdělena do tří podskupin. První podskupinu tvořil odhad lektora, zda program u odsouzeného snížil kriminogenní rizika / riziko recidivy / přinesl pozitivní změnu. Druhou podskupinu tvořil odhad lektora, zda pozitivní efekt programu bude krátkodobý, nebo dlouhodobý, a třetí podskupinu tvořilo hodnocení celkové úspěšnosti absolvování programu odsouzeného zpětně.

V rámci výzkumu byl vytvořen nový nástroj, a to již zmíněný ROOT. Jde o dotazníkový nástroj určený odborným zaměstnancům věznice, kteří pomocí tohoto nástroje mohou snadněji zjistit, jaké programy odsouzený již absolvoval a jakých dosáhl výsledků.

Graf popisuje jednotlivé programy a počet zúčastněných odsouzených, z nichž 81 % tvoří muži a 19 % ženy ve věku 19–60 let. Výsledné hodnoty jsou zjistitelné na webu VS ČR – 81 % program dokončilo, 10 % ukončilo z neobjektivního důvodu a 9 % selhalo.¹⁴¹

¹⁴¹ *Zvítězí sami nad sebou, anebo to vzdají?* Online. 2023, roč. 2023, č. 2. Generální ředitelství vězeňské služby, 2023, s. 17–19. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf><https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf>.

Příloha č. 8 – Programy ROOT – počty odsouzených v retrospektivní a prospektivní studii

Program ROOT	retrospektivní	prospektivní
Program 3Z	725	412
Program GREPP	74	35
Program TP 21 JUNIOR	88	18
Program VIT	—	65
SpO toxi/alkohol	628	75
SpOOLtoxi/alkohol	91	11
SpO PDCH	60	24
Jiné programy	114	39
Celkem	1780	679

142

Příloha č. 9 – Průměrný plat ve věznicích v roce 2022

Kategorie		Skutečné čerpání prostředků na platy podle nákladového účtu v Kč	Průměrný měsíční plat z nákladového účtu v Kč
Příslušníci celkem		3 635 930,30	44 715
z toho:	justiční stráž	452 350,59	37 749
	ostatní příslušníci*	3 183 579,71	45 918
Občanští zaměstnanci		2 008 134,21	39 827
Celkem zaměstnanci		5 644 064,51	41 001

143

¹⁴² *Zvítězí sami nad sebou, anebo to vzdají?* Online. 2023, roč. 2023, č. 2. Generální ředitelství vězeňské služby, 2023. s. 17–19. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf><https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf>.

¹⁴³ Vězeňská služba České republiky. *Výroční zpráva za rok 2022* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2024-02-11]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-vs-cr-2022-final.pdf>

Příloha č. 10

Dotazník - odsouzení

Bc. Michaela Brožová

Začlenění:

1) Kolikrát jste byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody?

- 1x 2x 3x 4x 5x a více

2) Za jakou trestnou činnost?

☐ majetková	☐ hodpodářská
☐ násilná	☐ mravnostní
☐ drogová	☐ ostatní

3) V kolika letech jste začal páchat trestnou činnost?

☐ pod 15 let	☐ 21 - 25 let
☐ 15 - 17 let	☐ 26 - 30 let
☐ 18 - 20 let	☐ 31 let a více

4) Má pro Vás důležitou roli ve výkonu trestu program zacházení?

☐ ano	☐ spíše ano
☐ ne	☐ spíše ne

5) Jakých programů se zúčastňujete? Myšleno programy zacházení a standardizované programy zacházení.

3) Co Vás nejvíce motivuje na Vaší práci?

4) Věříte myšlence resocializace tak, jak je nyní nastavená?

ano spíše ano ne spíše ne

5) Bylo by dle Vás vhodné modifikovat resocializační systém?

ano spíše ano ne spíše ne

6) Pokud ano, co je dle Vás největším problémem úspěšné nápravy pachatele?

7) Lze vůbec v případech celoživotních pachatelů ovlivnit jejich chování a myšlení?

ano ne

8) Pokud ano, do jaké míry?

9) Společností je často vytýkáno, že odsouzení ve VTOS nepracují. Jak tuto skutečnost vnímáte vy?

10) Jaký program zacházení je dle Vás nejefektivnější? (Příp. proč?)

11) Jaký program zacházení je dle Vás naopak nejméně efektivní?

Resocializaci a analýze rizik se věnovali i na Katedře sociologie Univerzity Karlovy. Ta ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR v letech 2020 až 2023 realizovala Výzkumný projekt nesoucí název „Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do vězeňských programů cílených na snižování rizik (ROOT´20.)“. Programy ROOT (Risk-Oriented Offender Treatment) jsou programy k předcházení kriminogenním rizikům u odsouzených. Projekt oslovil všechny věznice, přičemž zahrnoval tzv. standardizované programy a specializované oddíly. Co se řadí mezi standardizované programy a co jsou to specializovaná oddělení, už bylo uvedeno výše.

Měřitelné hodnoty tvořily dvě skupiny informací: informace získané o odsouzených zařazených do programů v letech 2021–2022 (získané při vstupu a výstupu z programu/opuštění ve spojení s dalšími daty) a informace získané o odsouzených zařazených do programů v letech 2014–2017.

Získané informace ovlivňovala určitá kritéria, a to objektivní a subjektivní. Těmi objektivními byly dokončení × předčasné ukončení programu. Subjektivní kritéria byla rozdělena do tří podskupin. První podskupinu tvořil odhad lektora, zda program u odsouzeného snížil kriminogenní rizika / riziko recidivy / přinesl pozitivní změnu. Druhou podskupinu tvořil odhad lektora, zda pozitivní efekt programu bude krátkodobý, nebo dlouhodobý, a třetí podskupinu tvořilo hodnocení celkové úspěšnosti absolvování programu odsouzeného zpětně.

V rámci výzkumu byl vytvořen nový nástroj, a to již zmíněný ROOT. Jde o dotazníkový nástroj určený odborným zaměstnancům věznice, kteří pomocí tohoto nástroje mohou snadněji zjistit, jaké programy odsouzený již absolvoval a jakých dosáhl výsledků.

Graf popisuje jednotlivé programy a počet zúčastněných odsouzených, z nichž 81 % tvoří muži a 19 % ženy ve věku 19–60 let. Výsledné hodnoty jsou zjistitelné na webu VS ČR – 81 % program dokončilo, 10 % ukončilo z neobjektivního důvodu a 9 % selhalo.¹⁴⁴

¹⁴⁴ *Zvítězí sami nad sebou, anebo to vzdají?* Online. 2023, roč. 2023, č. 2. Generální ředitelství vězeňské služby, 2023, s. 17–19. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf><https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2023/cv-2-2023-web-1.pdf>.